

כ ל ל י

דקדוק לשון עבר

אחו המחבר דרך ישרה , לקיים מאחיל לעולם
ישנה ארם לתלמידיו בדרך קצרה , למען יבינו
התלמידים במהרה , וכלל פה חכמת הדקדוק
בקוצר בדרך ברורה , ערוכה בכל ושמורה ,

ע ש ה ו

הרב הגאון המפורסם החכם השלם מ' שמחה קאלימאני
... ו"ל חר מחכמי וויניציא

נה הספר כבר נתעלם מן העין , כי הלכו עליו שנים רבות והדפסות
הראשונה ופתה חסם ואין , עד אשר קמנו ונתעוררנו , מחדש הדפסנו

נ ד פ ס

בווילנא

ע"י המדפיסים ס"ס מ' בנחם בן כמו' ברוך ז"ל, וס"ס מ' שמחה זימל כמו' בנחם בנחום ז"ל

שנת ת"ר לפ"ק

КЕЛАЛЕ ДЫКДУКЪ ЛЕШОНЪ ЭВЕРЪ

ш. е.

Еврейская Грамматики Соч: Сымха Кадимныг,

ВИЛЬНО

Въ Типог. М. Ромма, и З. Типографъ.

1839.

Печатать позволяется съ тѣмъ,
чтобы по напечатаніи представлено
было въ Ценсуру узаконенное число
Экземпляровъ. — Вильно, 19 Октября
1838 года.

Цензоръ, Левъ Боровскій.

חבור

על דקדוק

אשר חבר ותקן על סדר חדש מעלת הרב הגאון מחכמי
וויניציא כמו שמוחה קאלימאני זצ"ל, אשר
הוא מועיל מאד, כאשר כתב בהקדמתו עליו

הקדמה

אמר המגיה

מודעת זאת בכל חארץ; כי כל לשון ולשון ארניה הטבעו על יסודי
כלליא אשר בם תנוח על מכונתה, תתכונן ותכונן עיר שיחה
נאה, מוצאה וטובאה על נכונה, דבר דבור על אפניו שוה לכל העמים,
וכל הרוצה ללות אליה יבוא וילוה ולשון עלגים תטהר לדבר צחות, ואם
כה יאמר על לשונות הנכריות, מי לא ידע כי לא תגרע מכל הנה לשה"ק
כי נכבדות מדובר בה, לה משפט הבכורה מעולם נצבה מראש מקדמי
אר"ש מימי קדם קדמתה, בה דבר צור עולמים אל אלהי אבותינו הקדושי,
הן אלה קצות שבחיה ומי ימלל כל תהלותיה כי רבו מספר, אם כן
איפוא לא יוכל חסרון זה להמנות בה, כי לא יהיו לה כללותיה אמתים,
כלם נבוחים למבין וישרים למוצאי דעת בם יבינוה ויוכלו לדעתה, אלה
הם כללי הדקדוק אשר הכינו אנשי השם אשר מעולם, אשר בבינה
חקרום ובחכמה דרשום ולעיני כל העמים הביאום אל קרית ספר, יורו דעה
יבינו שמועה לגמולי מחלב עתיקי משדים, אין אומר ואין דברים בלי
נשמע קולם, הגדילו בם עצמה הפליאו תושיה להבין כל קרי וכתוב,
נשגבו מאד בעיני כל בשר ספרי הראב"ע והרד"ק אין ערוך להם
ואין בם נפתל ועקש, ועל ידם המקנה אברהם ישא דגלו, ומי נדף
ריחו בערוגות בשמו כהרב ארקוניאלי אשר און וחקר תקן כללים
אלף כוללים

הקדמה

4

כוללים ואין נסתר מחבמתו, ולא תחסר כל בם, אך מקום הניתן לי להגדר, כי בינתיים בפנים האלה, ראה ראיתי, כי זה מקצר ועולה, וזה מרחיב דבורו יחד מדאי, הממעים החסיר ולא ימצא התלמיד לרוות בו צמאנו ויחסר די מחסורו, והמרבה העדיף אמריו התגלע בם חלשת המתבונן וילפתו ארחות דרכו, ולרוב המושג לא ישיג הנושיג האמת ותלמודו לא מתקיים בידו, ובפרט נמצא כי אנב חורפייהו לא דקו להעלות דבריהם על סדר נכון, ובאותה הדרגה הראויה והצריכה לתלמיד המסתחיל להתלמד, שנסתי את מתני ויגעתי ומצאתי לחבר ספר הדקדוק הזה על סדר נכון מניב ומועיל ללמוד וללמד לשוננו הקדש, כל דבר יבוא על מקומו בהדרגה היותר הגונה, ולמען תקל המלאכה להונה בה הנה זה בא לפרקים, ועתה שלישית בהדפסת ספר הקדוש הזה ע"י הגביר המרומם כמו' גר במה' שמואל מואה אשר נדפס ספר הקדוש הזה שמתני עיני עליו והצגתי על מכונו הראשון, והוספתי בו איזה דבר אשר היה ראוי להוסיף, וה' הטוב יפתח לב הקוראים בו להבין ולהשכיל, וזה החלי בעזרו לעשה:

מן האותיות

פרק א

א אותיות לשון הקודש הם שנים ועשרים , ואלו הם
א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת
 חמשה מן האותיות הללו הן כפולות ונקראו כן מפני שמשונות בצורתן , והן
 אותיות כ ת כ פ י ל , כי לא בלבד נכתבות בצורה הנ"ל כי גם נמלכות בצורה זו
ך ס ף ץ , הראשונות נקראו פשוטות והשניות זקופות , הפשוטות תבואנה
 בראש ובחמלע התיבות ולא תבואנה בסופן והזקופות לעולם תבואנה בסוף
 התיבות ולא בראשן ובחמלען , בעלי המספר לקחו חמשת אותיות הללו
 הזקופות להשלים המלות כאשר תראה בה"ד בהגיענו לשם המספר , מלבד
 זה אין חילוק בין הזקופות לפשוטות :

ב אות אחרת היא ג"כ כפולה אעפ"י שלעולם נורחה אחת היא וביא השי"ן
 שהיא כפולה במבטא , והחלק ע"י ניקוד אי שיבוא על אי מראשה ,
 שאם יבא על ראשה הימני או נקראת סבולת או שי"ן ימנית כזה ש , ואם
 יבוא בראשה השמאלי נקראת סבולת או שי"ן שמאלית ותבטא כמעט כסמ"ך
 ענמם וזו היא ש , צריך להזהר בה כמש"כ בדל גדול ביניהם כאשר תראה
 מן ההרגל בלשון במשמעות המלות , כל האותיות הללו מולאן במבטא ויש
 להם חברה כמו (הקוים והמשי) בלע"ז :

ג ד מהאותיות הנ"ל הם לפעמים נחות ולא תשמענה במבטא והן אותיות
א ה ו י ולכן נקראו אותיות הנחות :

ד מהחלקות האותיות ראשונה לחמשה נחות כפי מולאן , הנה הראשונה
 היא מאותיות **א ה ח ע** הנקראות אותיות גרוניות כי מולאן מהגרון ,
 שניה מאותיות **ב ו ז** אשר מולאן מהספתים , שליש ג י כ ק שמולאן מן
 החץ , רביעית מאותיות **ד ט ל נ** ומולאן מן הלשון , וחמישית מאותיות
ז ס צ ר ש שמולאן מן השיניים , ומה תקרה כי אותיות אשר הנה ממולא
 אי תחלפנה בלשון לפעמים זו בזו , כמו , פדעה במקום פדאחו : פדעה יתחלף פדאחו

ה מהחלקות שנים האותיות בשרשיות ובשמיטיות , השרשיות הם י"א והן
 אותיות ח"ט ספ"ר גו"ע נד"ק , אשר לעולם תבואנה לשורש בתיבה ולא
 לשרתה , והשמיטיות הן י"א והן אותיות מש"ה וכל"ב ח"ן . אשר תבואנה
 לשמש בתיבה גם כי תוכלנה לבוא לשרשה :

מהחלקות

פרק א ב ג

ו מחלקות שלישית לאותיות דגושות ורפויים, ובעלי הכפל, שפעמים
דגושות ופעמים רפויים, הדגושות הן אותיות ט"ס שק"ץ נוזל"ס אשר לעול
נשמע בתוכן הניקוד הנקרא 'דגש שבחך האות אס כי איננו זה (אשר מניקוד
הזה נדבר במקומו הראוי), והרפויים הנה אותיות א ח ע ר"ה, כי לא
יקבלו הדגש כ"א פעמים מעטות כפי המסרה, ולאותיות הכפל הן אותיות
ב ג ד כ פ ת אשר גם מהנה נדבר במקומן בס"ד :

ומהתנועות (ומקמטן בלע"ז)

פרק ב

א התנועות מתחלפות לגדולות, וקטנות, וחטפים, הגדולות הן
חמש, היינו א אי או או, קמן לירי חיריק
וי"ד אחריו, חולם, שורק, נקראו גדולות מפני שתנועתן גדולה מאחרות
ותשמע לעולם אות נחה אחריהן פעמים נראות פעמים נעלמות :

ב ת"ק הם ג"כ חמש, היינו א א א א א, פתח, סגול, חטף
וי"ד אחריו, קמן חטוף, קבוץ או שלשה נקודות, ונקראות קטנות מפני
שתנועתן קטנה מן הגדולות ולא השמע אות נחה אחריהן, ולכן לא
תבוא בחיבה לעולם בשבילן :

ג החטפים שנקראו ג"כ משרתים הם ארבעה היינו א א א א, שו"א
חטף פתח, חטף סגול, חטף קמן, אלו נקראו חטפים יען
קריאתן חטופה, ולכן כשהם נעים לא תבוא לעולם אחריהם אות נחה,
וכן לא יוכל לבוא לעולם חיבה במקרא מתנועות האלה לבדן אס לא יתחבר
אליהן איזו מהתנועות אחרות או גדולות או קטנות :

מקמץ חטוף

פרק ג

א ראוי ראינו כי הקמן הוא בתנועות גדולות וקטנות ג"כ, אומנם
ישתנה בשמותיו, יען כי כאשר הוא ס"ג יקרא קמן רחב
וקריאתו

פרק ג ד

וקריאתו נוסה לפתח , וכשהוא ת"ק נקרא קמץ חטוף וקריאתו נוסה לחולם , אך הוא חטופה , להכיר ולהבדיל זה מזה ניתנו הכללים הרשומים במלת דושמג'ד היינו , ח' , חוק , (כן נקרא מהמדקקים הדגש) , והכלל העולה הוא זה , כי כבוא בתיבה אות קמוצה ואחריו אות דגושה , אותו קמץ הקודם הוא חטוף , ד"מ פ'לו חפלות , מעשה ידי אמן , ויואלים מן הכלל מלות , שמה , למה , ימה , אנא , ותיבת בתים ג"כ , כי כס הקמץ הקודם לדגש הוא רחב :

ב ש' ע"א , וזה כללו , קמץ הקודם לשוא הוא חטוף , ד"מ פ'קרי ופקדתי , ואם יבוא אח"כ טעם או געיה צניעה הוא רחב , ד"מ , ח'במה מאד , יב'לו קום :

ג ס' מקף והוא ל' קטן בין שתי תיבות כזה - , וכללו הוא , כי אם יבוא הקמץ בסוף תיבה ואחריו יבוא המקף , אותו קמץ הוא חטוף , כמו פ'ל-ח'יוסף , ד'אב'ל-לחם , ויואלים מכלל הזה יס'עם- , כי לעולם הם בקמץ רחב , וכן אם יבוא אות נחה אחר הקמץ או תחתיו הגעיה כמו כן הקמץ יהי' רחב , ד"מ ק'רא-נא , אדבר'ה-נא תם- חני :

ד נ' נחי עין; ב' כפולים , כללם יקרה בשרשים הנקראים בשמות ח"ל בעתיד המהופך לעבר בסבת ואל"ו ההפוך או בלוי העתיד , אך לנערים אשר מדין לא הגיעו לדעת השרשים נריך ללמוד כללים הללו בדרך אחר להרגילם בקריאה , והוא זה , כל מלה שמהחלת ביו פתח ושני קמוצים כס פה והטעם בין קמץ לקמץ ואות אחרונה היא נעה (או שאינה מן הנחות) קמץ השני הוא חטוף , ד"מ , ויקם וימר :

ב. ל. ה. ש. ו. א.

פרק ד

א השו"א לפעמים הוא נח ולפעמים הוא נע , להכיר הנע ניתנו ה' כללים הרשומים בלוחות ג' ב ג ד ה וזה פירושם :

ב א' ר"ל ראשון , היינו כל שוא שהוא ראשון לנקודות הנאות בטובה היא נע לעולם ד"מ בראשית שמע :

פרק ד

ג ב' ר"ל שוא שני או שני שואים, כי אם יבואו שני שואים באמצע תיבה זה אח"ז השוא השני נע לעולם, ד"מ ישמרו, בשבבך, אחרנו באמצע תיבה, כי בתחלתה כלל בידך כי לא יבואו לעולם, ואם יבואו בסוף תיבה בזה מחליקה גדולה בין המדקדקים ורובם אומרים כי או שניהם נחים ד"מ וישת ויבך ורומיהם :

ד ג' ר"ל גדולה היינו ת"ג, והכלל הוא, כי כל שותף הבא אחר ת"ג הוא נע ד"מ אמרים גרבה, אמנם אם יקדים לשוא טעם התיבה הוא נח כמו דתנינה וכן הוא"ו שורק בראש התיבה תניח השוא הבא אחריו וכת"ק תחשב ד"מ ופקוד גפן זאת :

ה ד' ר"ל דגש, יורה, כי כל שוא בדגש הוא נע ד"מ מק"ש ה', הצפינו ואם הוא באות אחרונה או הוא נח כמו שמעת :

ו ה' ר"ל הדומות והכלל יהיה, כי בבוא שתי תיבות דומות בתיבה זא"ח, השוא בראשונה הוא נע, ד"מ הללו דגש :

ז מהאמר תבין ותשכיל, כי השוא יהי' נח אחר ת"ק, ואחר וי"ו שג"ק בראש תיבה ובסוף תיבה, ח"ל כי יהי' הדגש בתוך האות גז"ה שואית ואחר ת"ג אם התיבה מלעיל, וי"ו כי שוא אחר הטעם התקרא געיל או מתב הוא נע גם בבואו אחר ת"ק ד"מ ויראיו אותו :

ח מן הדגש נדבר בהגיענו בס"ד בטעמים כי שם מקומו הראוי, (כמזכיר ולא כמזהיר אומר למלמד, כי טרם העבירו לחלמיד לכללים הבאים יחזיר לו הפרקים הנ"ל השייכים לקריאה אחת ושמים עד שיהיו שגורים בפיו, אח"כ יבחננו בקריאה אם הבין הכללים ונפרט בק"ה ובקריאת השוא"ל כ"כ פעמים, עד שחסי' בפיו קריאה נאמנה) :

מחלקי הדבור

ארבעה המה חלקי הדבור העברי, היינו, שם, כנוי, פעל, מלה, ועסה נבחר אותם אחד לאחד

מִן הַשֵּׁם

פרק א

א השם הוא תיבה מורה על עלם הדבר ואיכותו, ד"מ עיר חכם משתנה השם בשביל הסוג ובשביל המספר, ובשביל הסמיכות, סוגי השמות הם שלשה, היינו, סוג זכר, סוג נקבה, סוג שוה לזכר ולנקבה:

ב המספר גם הוא מתחלק לג', היינו, מספר היחיד, מספר הרבים, מספר השניים:

ג הסוג ניכר בשם משלש דברים, היינו ממשמעות השם, מסוף השם, מרבוי השם:

ד ממשמעות השם ניכר שהוא זכר, א אם הוא מורה עלם לזכר ד"מ דוד שלמה וכיוצא בם, ב אם הוא מורה חיה חזר לזכר ד"מ מלך שד עבד, ג כל שם נהר או נחל ד"מ פישון חדקל, ד שמות ההרים ד"מ כיני כרמל, ה שמות חדשי השנה, ד"מ ניסן אייר וחזריבס, והיפך זה מורה סוג הנקבה, א שם עלם לנקבה ד"מ רמל לזה, ב החומר לנקבה ד"מ מילדת שפחה, ג שמות הצדיקות ד"מ כנען מלרים, ד שמות הערים ד"מ חברון ירושלים, ה שמות איברי הגוף ד"מ יד רגל לשון ודומיהם: ואלה יהיו מסוג שוה לזכר ולנקבה, א שמות הצע"ח שאין להם שם פרטי לזכר וד"מ יונה עטלף סיס וכיוצא בזה, ב שם המספר מועשרים ומעלה ועשרים בכלל, ג רוב השמות שאין בהם רוח חיים, כמו, אש רוח:

ה מסוף השם ניכר הסוג באופן זה, יהי' מן הנקבה: א כל שם שסופו חירק ואחריו יו"ד תיו, ד"מ תכלית, ב אם יהי' סופו שורק ואחריו ת' ד"מ מלכות, ג' אם ניקוד האחרון סגול ואחריו ת' ועטם המלה תחת הסגול ד"מ אמת, ד' כל שם שסופו קמ"ץ ואחריו ה"א ועטם תחת הקמץ ד"מ לדקה שטורה, ואם לא יהי' סופו כאלו הארבעה שזכרנו על הרוב הוא זכר אבל לא נגבל לתת לזה כלל אמינותי אם הוא זכר או נקבה, ויהי' ניכר או מתואר הבא אחריו או מפעל אשר יחובר לו:

ו מרבוי השם ניכר ג"כ הסוג כי הזכרים ברבוי סופם חיר"ק ויו"ד ומ"ם אחריו ד"מ דברים, ובנקבות סופם חולס ותי"ו אחריו, ד"מ לבבות, אך זה מל הרוב ולא לעולם כאשר נבאר לפנינו:

פרק ב

השם נחלק לעשרה ראשים ואלו הם אם זכר ואם נקבה :

א שם העצם הוא הנופל על איש ואשה , מלאכים מדינות מדברות ומים נהרות לא יזרק בו סדכ"ב , היינו , סמיכות , רבוי , כנוי , ידיעה , ציין . אשר נבארם כלם במקומם הראוי :

ב שם המקרה הנאמר על דבר שאין לו מליאות בפ"ע , כמו חכמה שחרות :

ג שם החומר אשר יתואר העצם באיכותו ולבדו לא יורה הדבר כלל בלתי העצם עמו , ד"מ , שחור טוב :

ד שם היחס , המיחס לאדם על ביהו או ארצו , כמו , עברי מזרי :

ה שם מטעם , הוא המורה לירוף עם זולתו , כמו אב או בן שלא יקרא איש אב אם אין לו בן , וכן לא יקרא זה בן א"ל יהי' לו אב , וכן אח ואחות , ראשון ושני , וכיוצא בם :

ו שם משותף , הוא שם שיש לו יותר מהבנה אחת , ד"מ יד שיאמר על י"ד עיניים כידוע :

ז שם נרדף , הוא השם שיש לו חברים כלם מורים על ענין א' , כמו שמש חמה , ירח לבנה :

ח שם העדר אינו מורה כ"א העדר דבר אחר ולא יוכל הוא והפכו להיות בנושא א' , כמו חשך שיוצא העדר האור ודוגמתו :

ט שם דבר המורה דבר מה כמו כסא ספר וכיוצא בם ונבדל משם העצם מפני שילדק בו סד"כב האמור למעלה :

י שם המספר מורה על המספר , כמו אחד שנים , ובהיותו נחלק לחלקים חמשה נדבר ממנו בפ"ע ערם נלא מהשמות :

(פרק הנ"ל של חלוק השם יוכל המלמד ללמדו לתלמידיו אחרי זאת מכל כללי הדקדוק שלא לבלבל דעתם בראשיתם , אך יבינם מעכשיו מהו שם העצם מהו שם החומר ושם דבר ודי אלו והותר , אמנם שמוהו פה בהיותנו מדברים מהשם) :

פרק ג

א השם ישמנה מוזכר יחיד לנקבה יחידה אם הוא שם חואר, יען שם דבר ושם העלם לא נוכל להעלותם מוזכר לנקבה או מנקבה לזכר, כי חמיד ישארו מה שהם.

ב אך החואר אשר ישמש לזכר יהפך לנקבה בזה האופן, אם חנקד אות אחרונה של שם זה זכר תבוא בקמץ ואחריה ה"א נחה ד"מ מן טוב טובה מן רע רעה :

ג ישמנו ג"כ נקודות הזכר בהתהפכו לנקבה ותשמור בזה כללים הבאים :

ד קמץ נקודה הקודמת לאחרונה יהפך לשוא ד"מ גדול גדולה זקן זקנה ואם האות גרונית לשוא פתח ד"מ חכם חכמים :

ה כל שם זכר שנקודו אחרון סגול ואחריו ה"א יהפך הסגול לקמץ ובלי שנוי אחר יהפך לנקבה ד"מ יפה יפה רועה רועה :

ו אם נקוד אחרון חירק ואחריו יו"ד יאל לנקבה עם התי"ו בסופו ד"מ שני שנית, עברי עברית, ונוכל ג"כ לשנותם בדרך אחר ד"מ שני שניה עברי עבריה וכן דוגמיהם :

ז שמות שהם על משקל פֶּעֶל סגול האחד יהפך לפתח והשני לשוא ד"מ מלך מלכי :

(באן יוכל המלמד לתת לפני התלמיד שמות זכרים לחנכו בשמות להביאם לנקבות כפי ראות עיניו, וילמדנו ג"כ לחבר יחד השם דבר בשם החואר ויותר טוב אם יעריכם לפניו בלשון אחרת להביאם לעברי מעלמו ויראה אם יסדימו בסוגם ובשנוים הנ"ל ובאחרים אשר השמענו ויוכיחנו אם שגגה יולא מלפניו פעם ושנים עד שיולא מלפניו דברים כהוייתן ואח"כ ילמדנו להביא שם יחיד לרבים בכללים הבאים) :

ח שם יחיד נוכל להעלות למספר הרבים צין לזכרים צין לנקבות, וזה, צין שהוא שם דבר צין שהוא שם החואר ונשלל מזה רק שם העלם אשר בו לא יולדק הרבוי כאשר אמרנו למעלה אלא ישאר לעולם יחיד כמו שהוא :

היחיד

בית

פרק ג

ב היחיד זכר נהפוך אוחו לזכרים רבים בהנקד אות אחרונה שבו בחירק
ואחריו בהוסיף יו"ד ומ"ם ד"מ טוב טובים , רע רעים :

י ישחנו ג"כ נקודותיו באופן זה , קמץ זירי נקוד ראשון נהפך לשו"א ד"מ
זקן זקנים , ספר ספרים , והשמות ע"מ פֶּעֶר הכגול הראשון יהפך לשוא
והשני לקמץ ד"מ מלך מלכים , ילד ילדים , ואם אות הראשונה גרונית לשוא
פתח ד"מ חכם חכמים , עבד עבדים , וכן שני פתחין הבאים בשם תחת שני
סגולין בגלל האות השנית שהיא גרונית הא' יהפך לשוא והב' לקמץ ד"מ נער
נערים , וגמלא מן בער בוערים :

יא החולם נקוד קודם לאחרון אם יהיה אחריו סגול או פתח יהפך לשוא כמו
גִּנְזָן קמאים , ואם האות גרונית יהפך לשוא מחובר , ד"מ אומר אֲמַרִים ,
אהל אֵהִלִים , וגמלא ג"כ אֵהִלִים :

יב פתח ויוד חירק אחריו יהפכו שניהם לזירי א', ד"מ זית זיתים , חיל חילים ,
ויואלים מן הכלל תיש חישים , חיל חילים , בית בתים :

יג קמץ נקוד האחרון על הרוב ישאר , ואחר חולם לפעמים יהפך לפתח
ד"מ אופן אופנים ודומיהם :

יד זירי נקוד אחרון יהפך לשוא ד"מ עֵזֶר עֲזָרִים , ואם השם נגזר מפועלים
החסרים יהפך לחירק ודגש אחריו , ד"מ נוגן מגנים , חץ חלים , וקמץ
הקודם ישאר ולא ישחנה , וכן זירי אחר קמץ לא ישחנה ד"מ זקן זקנים , כי
ב' שואים בראש סיבה לא יתכנו , וכן ישאר בתיבה הברה אחת אם אות אחר
הזירי אינה מקבלת דגש , ד"מ גר גרים , וגמלא מן בן בניס יולא מן הכלל :

טו חולם נקוד אחרון לפעמים נהפך לקבוצ ודגש אחריו , ד"מ אדום אדמים ,
וכן השורק , ד"מ חרול חרלים , ויוס נהפך לימים , ראש לראשים ,
אנוש לאנשים :

טז כל שם שסופו סגול וה"א אחריו נהפך הסגול והה"א לחירק לבד ד"מ
יפה יפים :

יז חירק ויוד סוף השם בהוספת מ"ם לבדה נהפך לרבים , ד"מ טברי
עברים וגמלא ג"כ עבריים עם סימן הרבים שלו וכן דוגמיהן , אכן מנקי
גמלא חמיד נקיים , ויואל מן הכלל גדי שברבויו גמלא גדיים :

באיוה

יח באיזה שם נמלא הפת"ח והיו"ד בסוף סימן לרבים, כמו שרי הרי גיגי
במקום שרים הורים גובים :

יט נביא מספר היחיד הזכר לשנים בהוסיף לשם היחיד פתח בסופו ואחריו
יוד חילק ומ"ס ד"מ מן יוס יומים מן אף אפים, ושנוי התנועות הוא כמעט
דומה לשנוי הטפל בהביא שם היחיד לרבים כמו שאמרנו :

ואלו הם הכללים אשר ניתן להביא
שם יחיד זכר או נקבה לנקבות רבות

כ ילא השם לנקבות רבות בהטל לו בסופו וי"ו חולס ואחריו תי"ו ד"מ טוב
טובות, והנקודות יתהפכו כמו שאמרנו למעלה ברבוי הזכרים ד"מ חרב
חרבות, יסד יתדות, גרן גרנות, וכן האחרים :

כא שם נקבה חס סופו ה' או ת' תחתיו יבואו אותיות ו"ת ד"מ לזקה לזקות,
עטרת עטרות :

כב ואם הוא משני קמלים הא' ישאר והב' יבעל ד"מ לרה לרות, ויולא מן
הכלל אָמָה שר"ל שפחה שיהפך לאָמָהוּת :

כג שם שהוא במשקל שְפָחָה ברבות יחשב במשקל לזקה ונעשה שְפָחוֹת
ד"מ לשכה לשכות :

כד השניים יהיו כמו הזכרים, ד"מ ירך ירכים, ואם הוא בסוף היחידית
תתהפך לתי"ו כמו שפה שפתים ונמלא מן חומה חומותים מורכב מרכזי
הנקבות ומן השניים :

אמר המחבר ידוע הדע קורא נעים, כי כל אלו הכללים אשר
שמתי לפניך הלא הם כפי אשר יקרה בשמות על הרוב, וידעתי גם
אני כי רבו כמו רבו השמות היוצאות מן הכלל, ואם השמטתם
מלהביאם תדינני לכף זכות כי דעתי הקצרה הביאהני לדרך זו
להציל המתלמד מן השבוש, ועל המתלמד מוטל להרגילו בלשון,
כי מן ההרגל יביא לבב חכמה, והוא לבד יצילהו משגיאות :

כה ופה אודיעך, כי נמלאים שמות אשר הם מספר היחיד לעולם והם
שמות העלם לאדם או העלם לערים במספר היחיד, ד"מ דוד חברון,
המתכות לעולם נמלאים במספר היחיד ג"כ כמו זהב כסף, וכן שמות
המשקים ד"מ יין חלב, זולת שמן שנמלא ג"כ ברבים חס כי בדרו"ל נמלא
יינות ולשון תורה לחוד :

פרק ג ד

כו ויש אשר יהיה במשקל השניים לעולם ד"מ מים שמים ודומיהם :

כז ויש אשר יהיה במספר היחיד זכר וזכרים סופו בנקבות ד"מ אז חזות ,
והפכו שם היחידה נקבה וזכרים הוא זכרים ד"מ עיר ערים :

כח ויש אשר פעם יסיים בזכרים ופעם בנקבות וכלו , והזכרים האלו
לריבין אלו למודעי מן ההרגל אשר ע"ז אמרו המדקדקים כי ממספר
לא יוגדר השם אם הוא זכר או נקבה אמנם יתגבר משם החומר הבא עמו
או מן הפועל אשר יתלוו לו :

משם המספר

פרק ד

שם המספר הוא שם המורה על מנין ונחלק אותו לנפרד ולמצטרף

א הנפרד הוא נחלק לזכר ולנקבה , ולמופסק וסמוך , והא לך סדרו ,

נ ק ב ה		ז ב ר	
סמוך	מופסק	סמוך	מופסק
אחת	אחת	אחד	אחד
כאחת וס"פ וכסגול וזקף			
שתי	שתים	שני	שנים
שלש	שלש	שלשת	שלשה
ארבע	ארבע	ארבעת	ארבעה
חמש	חמש	חמשת	חמשה
שש	שש	ששת	ששה
שבע	שבע	שבעת	שבעה
שמונת	שמונה	שמונת	שמונה
תשע	תשע	תשעת	תשעה
עשרת	עשר	עשרת	עשרה

ב דע כי מספר אֶחָת לנקבה, נמצא לפעמים צמופסק אֶחָת, אם כי לא תבאנה באתנה וס' פ' שהם שני טעמים מפסיקים כאשר חרע בע"ה, וזה כי כן נמכר במסרה ותהיינה כיוולאות מן הכלל :

ג וכאשר יתחברו השמות הג"ל המספריים הנקראים האחדים לעשרה יהיה כן משפס :

ל זכר	ל נקבה
אֶחָד 10 עֲשֵׁתִי עֶשֶׂר	אֶחָת עֲשֵׁרָה 10 עֲשֵׁתִי עֶשֶׂרָה
שְׁנַיִם 10 שְׁנֵי עֶשֶׂר	שְׁתֵּים 10 שְׁתֵּי עֶשֶׂרָה
שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר	שְׁלֹשׁ עֶשֶׂרָה
אַרְבָּעָה עֶשֶׂר	אַרְבַּע עֶשֶׂרָה
חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר	חֲמִשׁ עֶשֶׂרָה
שִׁשָּׁה עֶשֶׂר	שֵׁשׁ עֶשֶׂרָה
שִׁבְעָה עֶשֶׂר	שִׁבַּע עֶשֶׂרָה
שְׁמֹנֶה עֶשֶׂר	שְׁמֹנֶה עֶשֶׂרָה
תִּשְׁעָה עֶשֶׂר	תִּשְׁעַ עֶשֶׂרָה

ד מעשרים ועד מאה שזה לזכר ולנקבה ולסמוך ולנופסק ומספר מאה בהסמיכות יבוא עם תי"ו בַּמָּאת. אֶלֶף הוא ג"כ שזה לסמוך ומופסק אך אלפים הוא מופסק ואלפי היא הסמוך, ולמספר המורה עשרה אלפים נאמר רבוא רבבה ולא ישחנה בסמוך אבל ברבוי יאמר רבואות או רבבו או רבות :

ה הימים והשנים עד עשרה ועד בכללן יבואו בל"ר, שלשה ימים, שלש שנים, ומשם והלאה ביחיד, חמש עשרה שנה, ארבעים יום, ודרך הכתוב בשנים לשם שנה בין מספר למספר מאה שנה ועשרים שנה וכו' :

ו כשיחברו העשרות עם האחדים על הרוב יהיו האחדים קודם, אחד עשר, ומהעשרים ומעלה יוסיפו הוא"ו, אחד ועשרים, ולפעמים יקדמו העשרות, ארבעים ושהים : וכאן ראוי לדעת כי המספר נחלק לאחדים ועשרות

פרק ד ה

ועשרות ומאות ואלפים ורבבות, ואותיות הא"ב הם משמשים לנו לרשום האחרים ועשרות והמאות בדרך זה :

האחדים	א ב ג ד ה ו ז ח ט
העשרות	י כ ל מ נ ס ע פ צ
המאות	ק ר ש ת ך ם ן ף ץ

ז וסימן אל"ף הוא אלף במלואו או אלף כזה (א) או מחובר ממאות תת"ר וכן האחרים, ומרבבות כבר כתבנו למעלה מזה, ועתה נדבר משם המספר המלכרך והוא ראשון שני וכו'

ח נקרא מלכרך בהלכרך ראשון לשני וכן כלם וזה משפטו :

ל נ ק ב ה	ל ז כ ר
ראשונה	ראשון
שנית או שנית	שני
שלישית	שלישי
רביעית	רביעי
חמישית	חמישי
ששית	ששי
שביעית	שביעי
שמינית	שמיני
תשיעית	תשיעי
עשירית	עשירי

ומשם והלאה ישמש שם המספר הנפרד האמור למעלה :

ממקרי השם

פרק ה

א השם ששה מקריו אשר יקרו לו, ואלו הם, פועל, נולד או סמוך, נתן, פעול, נקרא, נשלל, ולמקרהם נתנו אותיות או מלות קטנות להורותם כאשר נבאר לפנים :

ב הפועל, הוא כאשר יהיה השם פועל הדבר, ד"מ ראובן בנה בית ראובן הוא הבונה ופועל ולמקרה הזה לא יותן להורותו שום אות לסימן :

ג נולד או סמוך, הוא שם נולד משם אחר סמוך לו, ד"מ ארץ כנען, ולזה

פרק ה

ולזה ניתן סימן במלת של ויאמר ארץ של כנען , אמנם בספרי הקדש רובם ככלם השמיטו סימן הזה כמותר , כי בהזכר דרכי הסמיכות אשר נבארס בסוף הספר נוכל להורות מקרה הזה :

ד יתן , הוא השם אשר יותן לו או יבוא לו חיוה דבר , ומשרתו יהיה מלת אל או למ"ד במקומה , ד"מ ויתן אל הנער , ויקרא לרחל , שבאה לרחל הקריאה :

ה פעול , הוא הנפעל מחיוה פעולה , היינו שהפעולה נעשית בו , ד"מ ראובן אכל את הלחם , לחם הוא הנפעל ואמנו מלת את , אך לפעמי' מלה זו נשמטת :

ו נקרא , הוא שם הנקרא ותבוא בראשו להכירו ה"א הקריאה , ד"מ הדור ! אתם ראו :

ז נשלל , הוא אשר באה ממנו הפעולה או הדבר , ומשרת מקרה הזה מלת מן או מ"ס לבדה ד"מ ויבא מן השדה , שדה הוא הגשלת , והא לך משל מכל מקרים האלו :

מועל ,	אדם
סאור ,	של אדם
ניהן ,	אל אדם או לאדם
פעול ,	את אדם
נקרא ,	האדם
נשלל ,	מן אדם או מאדם

ח סימנים או משרתים האלו משמשים לכל שם בין יחיד בין רבים , בין זכר בין נקבה :

ב לשם יקרה לפעמים תיבות כי תהחבר אליו אות אחת בראשיתו בכל מקריו הששה , והיא הה"א , כי תהחבר אליו בהיותו שם דבר ידוע , או שכבר נזכר לשעבר , ועל זאת תקרא ה"א הידיעה , זאת הה"א לפעמים נגלית ולפעמים נעלמת באות המשרתת לשם במקריו השונים כאשר נבאר , ואם יבוא שם העלם ושם התואר אחריו , אם תהיה בשם העלם תבוא גם בשם התואר ד"מ המאורות הגדלים :

י הה"א הזאת דרכה להיות נקודה בפתח והדגש יבוא אחריה באות השם הראשונה ד"מ הבית , אמנם לפעמים תנקד בפתח בלי דגש אחריו , ולפעמים תנקד בקמן ולפעמים בסגול , ולידע מה יהיה משמעו בנקודות הללו שמור הכללים האלו אשר שמתי לפניך :

יא אות הראשונה של השם תהיה ח' או ר' נקודה בכל נקודה שתהיה , הה"א

הה"א הקודמת תנקד בקמץ, ד"מ הארץ הראש, וכן לפני ע' שלא תהיה נקודה בקמץ ד"מ העדות ולפני ח' או ע' או ה' הנקודות בקמץ ד"מ החכם הערים ההרים, ויולאים מן הכלל שמות של חברה אחת, ד"מ העם ההר, וקודם ח' או ה' שלא יהיו נקודות קמץ תנקד בפתח בלי דגש אחריו ד"מ החמר ההין :

יב. ה"א הזאת לא תקדים לשמות העלם, כי לא תאמר האברהם היצחק ולא לפני שמות הסמוכים לאחרים כי לא תאמר הדבר מלך, ולא תבוא בשם המחובר בכנוי, ד"מ לא תאמר הדבר, ואם לפעמים תמלא הה"א במקומות הנ"ל אז תהיה יולאת מן הכלל :

יג. במקרי הניתן והגשלת תבוא אחר אות המקרה, ד"מ להאדם, מהאיש, ולפעמים תהא נעלמת אחר אותיות כל"ב כאשר נבאר צם :

מאותיות השמות שיות

פרק ו

א. אותיות מש"ה וכל"ב שנעה המה לשמש התיבות בראשיהם, ונבארם עתה אחת לאחת למטא חשבון :

ב. המ"ם מלבד היותה סימן הגשלת כאשר הראינו, היא נקראת מ"ם במקום מן, ולפעמים נקראת מ"ם הסבה, ופתרונה כמו מלת בגלל, ד"מ מחטאת נביאיה, פתרונה בגלל חטאת נביאיה :

ג. משמעות השלישית אשר ניתן למ"ם, הוא כאשר תהיה מ"ם היתרון, וזה יהיה בהקיש שני דברים יחד ניתן המ"ם בראשית השם אשר יחשב פחות מאחר ד"מ טוב שם משמן טוב :

ד. משפטה לינקד בחירק ודגש אחריו, אמנם בצוואה קודם אות אחרת"ה אשר אינה מקבלת דגש תנקד בצירי להורות הדגש החסר ד"מ מארך מחיאת, וגמלא בחוץ עם כי ה' אינה מקבלת דגש :

ה. מ"ם הקלח כפי דעתי תכלל עם מ' במקום מן וכן משמעיות אחרות אשר ניתנו לה ולכן השמטתי :

ו. השי"ן תשמש בראש תיבה במקום אשר ונקודתה ראויה להיות בסגול ד"מ שה' אלהיו, שאהבה נפשי, לפעמים תמלא בפתח, שקמתי דבורה, ובשני

ובשני מקומות בשו"א בקהלת, שהוא עמל, שהם בהמה, ולפני א' תבוא
ג"כ בקמץ, שאלה מדבר :

ז' ה"א, מלבד שמושה הא' לכשתהיה ה"א הידיעה אשר כבר פירשנו
למעלה משפטיה, תשמש בראש תיבה על שאלת או תמיהת הדבר, ואז
תנקד בשוא פתח כמו ה'שפט כל הארץ והיא תימה, ה'שלוש לו והוא
שאלה, אמנם אם תקדים לשוא תהיה נקודה בפתח לבדו כמו ה'ידעתם את
לכן, וכן לפני אותיות גרוניות תשונה נקודתה ותבוא בפתח, ה'ארח עולם
השמור, ולפני ח' ע' א' הנקודות קמץ תבוא בסגול כמו הידיעה ד"מ ה'אנבי
לאדם, ה'חזק הוא הרפה :

ח' ה"א תשמש גם במקום אשר, כמו ההלכוא אחר, במקום אשר הלכו :

ט' שמוש אחר לה"א והיא הקריאה לדבר כאשר היאית לדעת במקרי השם
ומשפט נקודה כה"א הידיעה עלמה :

י' הוי"ו, על כי יונחו שמושיה בראש תיבה להשעה עשר, יוקח מהם רק
השנים הראשיים, והם לכשתבוא לחבר הדברים איש באחיו, או להפוך
זמן העבר לעתיד והעתיד לעבר, וע"כ תקרא או וי"ו החבור או וי"ו ההפוך :

יא' וי"ו החבור תנקד בשוא, כי זו היא נקודתה האמתית, אמנם תשונה
בגלל סבות הבאות, א' אם תבוא קודם אות שוא אז תנקד בשורק כמו
חלב ודבש, וכן קודם אותיות במ"פ ד"מ ובלק ומה ופרעה, אמנם לפני יו"ד
שוא תנקד בחירק והיו"ד תאבד נקודתה ד"מ ויהודה, ובבואה לפני החטופים
הנקד בנקודה אשר התחבר לחטף ד"מ ואשר ואני ואמת ורק לפני תיבות
היה היה תנקד בסגול תחת שורק ונאמר ונחיה והיה :

יב' וי"ו המהפכת עבר לעתיד תנקד על הרוב בשוא, ובשורק לפני שוא
ולפני אותיות במ"פ כה' ופקדתם, ופעל, ובחרת, ובחירק בתיבות
והייתם וחייתם, ולפני אות גרונית הנקודה בשוא פתח תנקד בפתח ד"מ
ועשיתם, ודוקא תהפוך זמן הזה כשהתיבה מלרע. אמנם אם היא
מלעיל תהיה וי"ו החבור ולא תהפוך הזמן כמו ונתתי אל לבי אם לא
כשתבוא מלה זעירא אחריה, ובאהנח וס"פ, כי גם במלעיל
תהיה מהפכת ד"מ וזכחת פסח, ואכלת ושבעת, ובטבר אחר עבר תהיה
ו' החבור כמו פעל ועשה, והמהפכת עתיד לעבר תנקד בפתח כמו ויעש,
ובקמץ לפני א' ד"מ והעש :

(אומר אני שכללי הוי"ו המהפכת יוכל המלמד להבינם לתלמיד אחרי
גימל הפעלים

פרק ו

הפעלים כי שם מקומם להבינם היטב, ואם הנחתים כאן נקרא נקראתי מחבור וי"ו החבור אחותה) :

יג הכ"ף גם היא אות משרתת בראש תיבה תשמש לרמיון והשוואה ד"מ כשמן הטוב, ותושם לפעמים לתפארת הלשון בשני הדברים הנדמים ד"מ כעם ככהן, באה שנית לשיעור וקירוב הדבר כמו כשלים וששה איש, ותשמש שלישיית להורות הזמן ד"מ ועתה כבואי, משפט נקודתה להיות שוא, וקודם שוא אחר היא חירק ולפני יו"ד שוא כאשר אמרנו בוי"ו החבור וכמו כן לפני החטפים כמו הוי"ו עצמה, ואם תורה ה"א הידיעה אחרי' או חנקד כמשפט ה"א הידיעה עצמה אם היתה באה בתיבה ההיא, ד"מ ככהן, וכמו כן קידם אותיות אחער"ה תהיה כמשפטה ד"מ כחכם כחמר כרשע :

יד הלמ"ד תשמש ראשונה כאשר ראינו לסימן הניתן במקום אל, ב' תשמש במקום בשביל ד"מ ואמר פרעה לבני, ג' תשמש לפעמים לסי' הנפעל במקום את ד"מ ויקח רב טבחים לירמיהו, ד' תשמש במקום מ' ד"מ כל הכלים לזהב כאלו אמר מזהב, ה' תורה לפעמים סי' המוליד במקום של ד"מ לה' הארץ ומלואה, ו' תשמש במקום ב' ד"מ בומר אתה לבן ישי כמו בן ישי :

זו משפט נקודתה כמו הכ"ף עצמה אין להטות ממנה ימין ושמאל, וגם אחריה תכתהר ה"א הידיעה כמו אחר הכ"ף ותוכר בנקודתה :

זז הבי"ת תשמש א' במקום עם ד"מ בחרבי ובקשתי, ואקראה ביי"ת הכלי, ב' במקום מ"ס כמו והנותר בבשר ובלחם, ג' באה ביי"ת המקום ד"מ מי בחצר, ד' באה להורות הזמן כמו בהנחל עליון, ה' תבוא במקום בעבור כמו התשחית בחמשה, ולפעמים תהיה ביי"ת המשרתת נעלמת בתיבה ד"מ ששת ימים כאלו יאמר בששת ימים עשה :

יז גם זו תהיה כמו הכ"ף והלמד בענין הנקודה וההא הידיעה ומשפט א' בזה לשלשם :

יח שמשיות אחרים באותיות הכ"ל הכינם וגם מקדם הרב ארקוואלטי ז"ל שם תורה למאונך אך שמתי לפניך אלו, שכפי דעתי הם הראשיים, ולתלמיד המתחיל דיהם והותר שלא לבלבל את דעתו :

מן הכנוי

פרק ז

א הכנוי כפי גדרו אשר ניתן לו מן המדקדקים הוא מלבד השם אשר

אשר בו יתכסה השם, והוא תיבה אשר תשמש במקום השם ותשמש ממנו הלשון שלא לשנותו פעמים רבות :

ב הוא מתחלק ראשונה לנפרד ולמחובר, הנפרד כאשר יבוא בתיבה בפ"ע ומתחלק לכנוי שלם ולכנוי חסר :

ג נפרד השלם הוא אשר לו סוג ומספר וגופים, הסוג או זכר או נקבה, מספר יחיד או רבים, והגופים הם שלשה, היינו מ"ב נמלא נסתר, בין לזכר בין לנקבה בין ליחיד בין לרבים :

ד יקרו לו המקרים כמו השם זולתי הנקרא אשר בו לא נמלא, וזה כנוי יסיד למ"ב שיה לזו"כ, פועל, אני או אחי, מוליד, שלי, ניתן, לי או אלי, נפעל, אותי, נשלל, ממני, או מני, ולרבים פועל, נחנו או אחנו או אנו, מוליד, שלנו, ניתן, לנו או אלינו, נפעל, אותנו, נשלל, ממנו או מנו :

ה והכנוי יחיד לנמלא זכר, פועל, אחה, מוליד שש"ף או שש"ף, ניתן, לך דה או אליך, נפעל, איתך או אותך או איתך, נשלל, ממך או ממך ולנקבה נפעל, אה, מוליד, שש"ף, ניתן, לך או אלה, נפעל, אותך או איתך, נשלל, ממך או ממך .

ו ולרבים זכרים, פועל, אחם, מוליד, שלכם, ניתן, לכם או אליכם, נפעל, אחכם, נשלל, מכם או מכם, ולנקבות פועל, אחן או אחנה, מוליד, שלכן, ניתן, לכן או לכה, נפעל, אחכן, נשלל, ממכן, ונמלא ג"כ מכן בזכרים :

ז יחיד לנסתר זכר, פועל, הוא, מוליד, שלו, ניתן, לו או אליו, נפעל, אותו, נשלל, ממנו, ולנקבה נסתרה, פועל, היא, מוליד, שלה, ניתן, לה או אליה, נפעל, אותה, נשלל, ממנה :

ח לרבים זכרים, פועל הם או המה, מ ליד, שלהם, ניתן, להם או לחו או אליהם, נפעל, אותם או אחתם או אותהם, נשלל, מהם, ולנקבות, פועל הן או הנה, מוליד, שלהן, ניתנה, להנה או להן, נפעל אותן או אחתן. או אותהן נשלל, מהן או מהנה :

ט כלל זה יהיה בידך, כי כל הן הנה המה כלם בצירי וכל להן הוא בסגול וכלשון ארמי בצירי וכן בהן בצירי, וג' יולאין מן הכלל שהם בסגול, אשר ישרהו בהן, ולכל בהן חיי רוחי, ויבואו פלשתיים וישבו בהן, ועם הכף בסגול ולא עשה כהם, הם בצירי וא"ל בלד בסגול והוא, לבלתי עשות בהם, ובהם עם בל"ם בסגול, כהם לכם מכם ועם הכף בצירי קבהם אדברה :

הכנוי

פרק ז.

י הכנוי החסר הוא אשר יחסר או בסוג או במספר , ואלו הם הכנויים החסרים , זה , יאמר לזכר יחיד וזאת לנקבה יחידה וג"כ יאמר זה , וסוה לזו"ג זו , זה הכנוי הנקרא המורה אין לו מספר לרבים , ולכשתרצה לאמרו לרבים ולרבות ג"כ תאמר , אך אלה , בין לזכרים בין לנקבות :

יא אשר הוא כנוי הנקרא כנוי הסמיכות כי נסמך לעולם לשם הבא לפניו , ואם לא יבוא שם לפניו יהיה נסתר השם , כמו ואשר יבוא את רעהו כאלו תאמר ואיש אשר יבוא את רעהו , וזה הכנוי הוא סוה לזכר ולנקבה ליחיד ולרבים :

יב כנוי השאלה גם הוא חסר , כי יבא סוה לזו"ג ולמספר יחיד ורבים , ואם בשאלת אחד בתיבת מי ואם בשאלת דבר בתיבת מה או מה .

יג לכל הכנויים החסרים נפרדים יחוצרו האותיות או מלות המורות על המקרים כמו בשם :

יד אומנם הכנויים המחוצרים מהם פשוטים ומהם מרכבים , הפשוטים הם אותיות נוספות על השרש בבנינים להורות על הגופים כאשר נדבר בהגיענו בע"ה בפועלים , ואלה יתחצרו ג"כ לשמות למלות ולאותיות המשרחות , והנה לפניך לוח אשר בו תראה איך יחוצר הכנוי לשם דבר וממנו תראה וכן תעשה בשמות אחרים :

שם יחיד זכר		נמצא		נסתר	
כנוי יחיד למ"כ סוה לזו"ג		לזכר	לנקבה	זכר	נקבה
דְּבָרִי		דְּבָרְךָ	דְּבָרְךָ	דְּבָרִי	דְּבָרְךָ
שם רבים פס כנוי יחיד סוה לזו"ג		לזכר	לנקבה	זכר	נקבה
דְּבָרִי		דְּבָרֶיךָ	דְּבָרֶיךָ	דְּבָרָיו	דְּבָרֶיהָ
שם יחיד זכר כנוי רבים סוה לזו"ג		לזכר	לנקבה	זכר	נקבה
דְּבָרָנוּ		דְּבָרְכֶם	דְּבָרְכֶן	דְּבָרָם	דְּבָרָן
שם רבים כנוי רבים סוה כנ"ל		לזכר	לנקבה	זכר	נקבה
דְּבָרֵינוּ		דְּבָרֵיכֶם	דְּבָרֵיכֶן	דְּבָרֵיהֶם	דְּבָרֵיהֶן

משנוי

מזו משנוי נקודות השם בהתחברו לכנוי נדבר בו כס"ד באחרונה כאשר נדבר ג"כ משנוי הנקודות בגלל הסמיכות, וכן נדבר מכנוי המחובר למלות, כי עדיין לא הגיעו להנה:

מזו והא לך כנוי המחובר לאותיות המשרתות ואלו דרכיו בהתחברותו אליהם ד"מ לי לך לו, ולנקבה לי קף לה, ולרבים, לנו לכם להם וכו' כאשר הראית בכנוי הנפרד כס"י הניתן ועם צי"ת יתחברו כמוהו, כי פף בו קף בה, ולרבים, בנו בכס בהם וכו':

יז מכנויים המחברים המורכבים כאשר אינם כ"א בפועלים נדבר ראשונה מן הפועלים ואח"כ יבואו שמה על דגלם:

מן הפעל

פרק א

א הפעל הוא חלק הדבור היותר הכרחי והראשי שבו, והוא אשר יורה ענין וזמן וגושה, כמו פקד שירה ענין הפקידה, וזמן הפקידה בעבר, והגושה שהוא הפוקד:

ב מתחלק הפעל לפעל עומד ולפעל יוצא, הפעל עומד הוא אשר הפעולה נשארת בגושה עצמו ואינה יוצאה ממנה, לזולתו כמו עמד הלך שכב, והיוצא כאשר הפעולה יוצאה ממנו לזולתו, ד"מ אכל כתב, שהפעולה יוצאה מהאוכל והכותב לדבר הנאכל או למכתב הנכתב, ולהבחין בין הפעל עומד לפעל יוצא נוכל להשתמש ממלת מה, שתתקן בפעל היוצא, כי לא יתכן לומר מה הלך מה שכב:

ג דע כי הפועל נריך להבחין בששה דברים, היינו כוג, מספר, גופים, זמן, צנין, גזרה: הסוגים הם שלשה, זכר, נקבה, שוה לזו"נ:

ד הגופים הם שלשה, מ"ב, נמצא או נוכח, נסתר או שלא לניכח, בין לזכר בין לנקבה, בין ליחיד בין לרבים, נמצא שהגופים הם שנים עשר:

ה הזמנים יחלקו לשלשה, היינו. עבר, הווה, עתיד, העבר מתחלק לעבר נשלם, בלתי נשלם, עבר שכבר נשלם, ההווה יבוא בשני דרכים או בדרך ספור או בדרך לווי, ההווה בדרך ספור מתחלק שנית לבינוני פועל ולבינוני פועל

פעול, היינו עושה הפעולה או מקבל הפעולה, ונעמיד ויכללו לו ד' דרכי הדבור, היינו עתיד בדרך ספור, עתיד בדרך כווי, עתיד בדרך תנאי, עתיד בדרך תאווה :

א יש דרך א' בפועל והוא מן המדקדקים חדשים גם ישנים נקרא ג"כ זמן ; והוא זמן שאינו מוגבל ויבוא לפעמים בשם מקור, ולפעמים נקרא שם הפעל ;
 ז מאלו הזמנים והדרכים נבנים הבנינים והמה מתחלקים לשבעה, ואלה שמוהם אשר הם נקבו, קר. נפער. פער. הפעיר. הפעל. הפעל :

ח הגזרות המה ארבע, היינו, שלמים חסרים, נחים, כפולים, ומאלו יתפרדו והיו לשבעה עשר ראשים, כאשר נבארם אחד לאחד, אחד מהם לא יעדר :

ט אמנם לריך שתדע בראשונה, כי לכל פעל יש לו שרש והשרש הוא של ג', אותיות חוץ מהמרוצב שגם ממנו נדבר במקומו, ונהנו המדקדקים לשקול כל שרש על מלת פעל וקראו לאות ראשונה של השרש תהיה מה שתהיה בשם פ"א הפעל, והשניה בשם עי"ן פעל, והג' בשם למד פעל :

י אחת עתה ברוך ה' חבין ותשכיל הגזרות ושמותן, כי כל פעל בכל הבנינים ובזמניהם אשר הראינה אותיות שרשו שלשתן או תהיה גזרתו מהשלמים ד"מ פקד, וכלל הזה הקח בידך כי כל שרש אשר בו לא תהיה אחת מן אותיות הגזרות או כון או למד בפ"א פעל או תי"ו בל"ש בודאי הוא מן השלמים :

יא החסרים הם אשר תחסר אות משרשם או אותיות באיזה מזמני הבנין והם נפרדים לב' גזרות, א' לחסרי הפ"א, וזה על הריב כשתהיה אות ראשונה כון כמו נטע או למד כמו לקח להע, וכפי קלט המדקדקים גם הוכל להיות יוד כמו ילק ילב, ג' היא גזרת חסרי הקלוות כאשר תחסרנה אות או ב' אותיות משרש שהפ"פ ול"פ דומות והנה כון, ד"מ נתן שנמלא תת, ואם תהיה אות ג' תי"ו יהיה הפועל ג"כ חסר וטובל לקרותו מחסרי הלמד, אמנם במספר הגזרות לא תבוא זאת, יען כי החסרון במקרה א' לבדו הוא, והוא כאשר תפגש בת"ו אחרת כאשר נבאר ובמשקל השלמים גם תבוא :

יב הנחים הם כאשר תבוא בשרש אות נחה ולפי מקומה אשר בו תהיה בשרש כך יהיה שם הגזרה ואלה תולדותיה תשע :

יג א' נחי פ"א אלף ד"מ אחר, ב' נחי פ"א יו"ד ד"מ ידע, ג' נחי עי"ן כאשר אות

אות השנית תהיה ויו או יוד ד"מ קום ב"ן, אם כי הראב"ע קראם בשם
גזרת השנים הנחשים ואמר ששרש הוא מב' אותיות והוא ששם קם ודוגמיהם
מנחי ע"ן כלם, ד' נחי למד חלף ד"מ מלא, ה' נחי ל"ה ד"מ גלה, ויש שרשים
שלמדיהם הא ועכ"ז הם מן השלמי' כאשר נבארם בס"ד, ו' נחי הקלוות שהפ"א
חלף והלמד ה"א ד"מ אבה, ז' נחי הקלוות פ"פ יוד והלמד חלף ד"מ ילא, ח'
נחי הקלוות שהפ"א יוד והלמד ה"א ד"מ ירה, ט' נחי עין ולמד חלף ד"מ בוא :
יד מהחסרים והנחשים חולדנה ותרכבנה ב' גזרות ואלו הם, ח' חסרי הפ"א
ונחי למד חלף ד"מ נשא, ב' חסרי הפ"א ונ"לה ד"מ נטה :

שזו הכפולים היא גזרה בפ"ע, והיא כשהיינה ששרש שתי אותיות דומות
ואח"כ ד"מ סבב ומזאת תבנה גזרת המרובעים בנות העין ד"מ בונן כונן :

שזו נשאר לנו לרמוז כאן אחרי לאתנו מן הגזרות, כי יש שרשים מיוחדים על
ארבע אותיות וגם על חמש וגם מהם נדבר במקומם :

יו אחרי הודיע אלהים לנו את כל זאת, נבוא לבנות הבנינים על יסודי גזרות
האלו, כי לפיהן יחנו ויסעו וישנו את צורתם, אמנם בראשונה נבנה בנין
פעל ה"ה כי ממנו נלמד לבנינים אחרים, ובהיותו יולא מכללי כל פעל וכלו
נח ולא נמלא כ"א בבנין הקל ובחיה זמן מהנפעל :

מפעל היה

פרק ב

א זה הפעל נקרא פעל העוזר בהיותו עוזר לפועלים כלם להורות עבר
בלתי נשלם, ודרך התאווה כאשר בס"ד נדבר, ונקרא ג"כ פעל העלם
בהראותו עלם הדבר ומליאתו וזהו בנינו (שלא להאריך בלי צורך נרשום
הגופים באותיות א ב ג, היינו א', למ"ב, ב', לממלאים, ג', לגסהרים):

עבר נשלם בבנין הקל		עבר נשלם בבנין נפעל	
י ח י ד		י ח י ד	
זכר	נקבה	זכר	נקבה
הָיָה	הָיְתָה	נָהָיָה	נָהָיְתָה
הָיִיתָ	הָיִיתָ	נָהָיִיתָ	נָהָיִיתָ
הָיִיתִי	הָיִיתִי	נָהָיִיתִי	נָהָיִיתִי
א	א	א	א

פרק ב

ראה כי המ"ב שזה לזו"ג, וכ"ה תמיד בכל הפעלים ובכל הזמנים בכל
הבנינים כלם :

ר ב י ם ל נ פ ע ל		ר ב י ם	
זכר	נקבה	זכר	נקבה
ג נְהִיָּז שׁוּה	ג נְהִיָּז שׁוּה	ג נְהִיָּז שׁוּה	ג נְהִיָּז שׁוּה
ב נְהִיָּתָם	ב נְהִיָּתָם	ב נְהִיָּתָם	ב נְהִיָּתָם
א נְהִיָּנָה שׁוּה	א נְהִיָּנָה שׁוּה	א נְהִיָּנָה שׁוּה	א נְהִיָּנָה שׁוּה

עוד תשוב תראה כי פעל הנכתיים והנסתרות שזה הוא בעבר וכן יהיה
בכל פעל בכל הבנינים :

ב ותבין ותדקדק כי איתיות ת ה י מ ו"ן המה משמשות להראות הגופים
בעבר אחר השרש והיו לזכרון בין עיניך כי זה כלל גדול לעולם לא ימוט :

ג העבר בלתי נשלם הוא הנטע להווה קלע כמו וספטו את העם משמעותו
היו שופטים, בפועל הזה ובפועלים אחרים נ"כ נכנס תחתיו העתיד
ד"מ נן יהיה תמיד, יפתור אותו הלשון בלע"ז (מ"ה) או נוכל להשתמש מן
העבר נשלם עלמו בזה הפועל דוקא בהוסיף כנוי מנפרד ד"מ הם
היו (מ"ה) :

ד והעבר שכבר נשלם הוא הקודם בזמן לעבר נשלם עלמו, ד"מ אם
נאמר בלשון לע"ז (מ"ה טטטטו), בפועל הזה אין להראותו כ"א בעבר
נשלם עלמו, ומלת כבר קודמת לו, ד"מ כבר היה, או בדואו אחר עבר
אחר כאשר נבאר ג"כ בפועלים אחרים :

ה ההוה הנקרא ג"כ בינוני יוגזר כן :

נ פ ע ל		ק ל	
זכר	נקבה	זכר	נקבה
ה הִיָּה	ה הִיָּה	ה הִיָּה	ה הִיָּה
ה הִיָּה	ה הִיָּה	ה הִיָּה	ה הִיָּה
ה הִיָּה	ה הִיָּה	ה הִיָּה	ה הִיָּה
ה הִיָּה	ה הִיָּה	ה הִיָּה	ה הִיָּה

ו ההוה הזה נמלא מעט במקרא, אך תחתיו נכנסו כנויי הנסתרים
והנסתרות

והנסתרות בין ליחיד בין לרבים, ויבא הוא במקום הזה, הוא במקום הויה, הם במקום הווים, הן במקום הוות :

ז בין בהווה פועל הזה, בין בהווה פועלים אחרים אין בו הוראת הגופים, אמנם ישמשו לכלם, ולהצחיכס השתמש הלשון בכנוים הגפרדים, ד"מ למ"ב אני הוא אני היא, אנחנו, לנסתרים הם, הן, לנמצא, אחת הוא, אחת היא, וכן באחרים, וכשיבוא אלל הבינוני פועל אשר בו יבחנו הגופים אין לורך בכנוים הנ"ל להוראת הגופים, וזה כאשר הפועלים שניהם ימשכו אחר נושא א', וזה אשר יקרה בבינוני בענין הגופים יקרה ג"כ בפועל :

ח וזאת אשר אמרנו שתקרה בבינוני ובפועל בענין הגופים הוא דבר השוא לכל הפעלים בכל הבינונים, וחכור חזכרנו כי אין לשנות את הדבר :

ט זמן העתיד אשר לו תשמשנה אותיות א י תן קודם הפעל להורות הגופים כאשר תרא', יבוא בפעל הזה בדרך זה בבה"ק כי בנפעל לא נמצא עוד אותו זולתי בשני הזמנים הנ"ל :

י ח י ד

זכר	א
אֶהְיֶה שׁוֹם	
ב	תְּהִיָּה
תְּהִיָּי	
ג	יְהִיָּה
תְּהִיָּיה	

ר ב י ם

א	נְהִיָּה שׁוֹם
ב	תְּהִיָּיו
ג	יְהִיָּיו שׁוֹם
	תְּהִיָּיָה

דרך הצווי ההוה בנפעל הוה

י ח י ד

הִיָּה	הִיָּי
--------	--------

ר ב י ם

הִיָּיו	הִיָּיָה
---------	----------

י הזהר בני כי התיי בעתיד בין בפועל הזה בין בפועלים אחרים בכל הבינונים תהיה שוה לנמצא זכר ולנסתרת נקבה, ודבר הזה ילמד מענינו ממי הפועל מדבר :

יא ראה כי הנמצאות והנסתרות בעתיד הם שוות וכן לעולם :

יב דע כי בלוי אין לו כ"א נמצאים ולגופים אחרים לא ילדק :

יג צווי העתיד בלה"ק הוא בלשון העתיד עצמו ואין ביניהם שום הפרש כלל, דלית כי

כי כן תאמר לא תהיה בדרך הפור כמו אשר תאמר לא תהיה או אל תהיה בדרך זווי וכן בכל הפועלים לכל הבנינים :

יד דרך התאווה ימלא אם הוא עבר בעבר נשלים עצמו ואם עתיד כמו העתיד הגיל, אמנם תקדים לו מלת דו ד"מ לו היוט, לו אהיה, ואז ראוי לפתור אותו כמו שתקדים לו מלת אם או פן וכן לעולם :

מז דרך המקור הוא משמש לכל הנופים ולכל הזמנים בחיבה אחת והוא בפעל אשר אנחנו בו חיבת היות או ה'יו ובהדבק בו אותיות ב ב ל "ם בראשו ישמש במקום הדרך הנקרא בלע"ז (ידידיו) ותאמר בהיות (מחיידי) בלע"ז וכן, בהיות, להיות, מהיות :

מז ומעשה מפעל הזה נלא וגבול לבאר פעלים אחרים ומה שלא יהיה צורך לשנות בם נשמעם שלא להרחיב הלשון ונתחיל מפעלים השלמים ד"מ פקד :

ז בבר אמרנו שבה"ק הוא בנין פועל, והפעול שלו הוא הנפעל לכן נשימש שניהם יחד זה לעמח זה, וכן נעשה בפעל ופעל פעול שלו, וכן בהפעיל ובהפעל פעול שלו, וההפעל יבוא לבדו כי אין לו פעול :

מפעל שלם פקד

פרק ג

בנין נפעל

ע ב ר

יחיד

נקבה
נפקדה

זכר
נפקד

נפקדת

ב נפקדת

א נפקדתי שו"ס

ר ב ים

ג נפקדו שו"ס

פקדתם

בנין הקל

ע ב ר

יחיד

נקבה
פקדה

זכר
פקד

ב פקדת

ב פקדת

א פקדתי שו"ס

ר ב ים

ג פקדו שו"ס

פקדתם

נְפָקְדָתָן

נְפָקְדָתָם

פְּקָדָתָן

נְפָקְדָתָם

א נְפָקְדָנָו שׁוֹם

א נְפָקְדָנָו שׁוֹם

א ז ה ר ו ת

א בעבר הקל שמור זאת, כי לפעמים הגסתר יחיד הזכר במקום היותר חליו קמץ וחליו פתח יבוא קמץ ולירי, ד"מ חֲפִץ, עכ"ז בשאר הגופים לא ישנה כלל, ותאמר חפץ חפצת חפצתי וגו' ונמלא ג"כ נהפך לחולם הפתח עלמו בתיבת יבול חבל חובה הזאת נשמטה כי חגיגה חגורתו :

ב הנמלא זכר יחיד והוא פקדת, יבוא לפעמים בה"א נוספת באחרונה כמו בגרסה וכן בנפעל נכספתה :

ג שרש אשר אות ראשון שלו תהיה ח' או ע' יהפך השוא נע בנמלאים לשוא פתח ד"מ הפתח עמדת, ובנפעל ההפך נו"ן הבין לסגול במקום חירק ד"מ נחפו במקום נחפו ולפעמים במקום שוא נח תחת פ"פ יבוא שוא סגול ד"מ גַּעַלָם, ואם תהיה אות ב' ח' או ע' במקום שוא נע יבוא בקל שוא תס ד"מ בְּחָרָו במקום בְּחָרָו וכן בנפעל, נבְּחָרָה . נפְּעָלָה, ואם תבאנה אותיות ה"ל לזאת נקבה נמלאת יחידה תשנה ותבוא צמחת שמעת במקום צמחת שמעת וכן בנפעל :

בינוני הוה לנפעל

בינוני הוה

י ח י ד

י ח י ד

נְפָקְדָתָם ^{נקבה} נְפָקְדָה ^{זכר} נְפָקְדָתָם

נְפָקְדָתָם

פְּקָדָתָם ^{נקבה} פְּקָדָה ^{זכר} פְּקָדָתָםנְפָקְדָתָם ^{זכר} נְפָקְדָתָם ^{נקבה} נְפָקְדָתָםפְּקָדָתָם ^{זכר} פְּקָדָתָם ^{נקבה} פְּקָדָתָם

ד ישנה ג"כ הבינוני הזה בגלל ח' או ע' אם תבאנה בשרש כאשר ראינו בעבר ומלבד שנוס הכ"ל דוק ותשכח כי בהיותן לה"פ בקל יבוא בזכר יחיד תחתיהן פתח ותאמר צִמַּח שׁוּמַע לא צִמַּח שׁוּמַע, ובנקבה יחידה במקום

פרק ג

במקום שחי סגולין יבואו שני פתחין ותאמר צמחת לא צמחת ,
וכן בנפעל גשמעת לא גשמעת :

ה' תבוא בזכר יחיד בזהו הקל יו"ד נוספת באחרונה , ד"מ פקדי במקום
פקד כמו אסרי ואז הירי יהפך לשוא , בנפעל תחת ע"פ בזכר יחיד
יבוא קמץ להבחינו מהנסתר יחיד בעבר שהוא בפתח ותאמר בבינוני נפקד
ובעבר נפקד , וזא הבינוני ג"כ בקמץ פ"פ כמו העבר ד"מ תפץ תפצה
תפצים תפצות :

ו' מן ההוה ומן עבר פעל היה נכנה העבר בלתי נשלם ותאמר היה פוקד
(ויסיטמוה) היית פוקד (ויסיטמו) וכן היו פוקדים (ויסיטמו) וכן בכל הפעלים
ובכל הביניים , וגם העתיד יבוא במקומו כאשר אמרנו בפעל היה :

ז' זמן העבר שכבר נשלם אין צורך להוסיף למה שאמרנו בפועל היה , כי
כמות זה כמות זה , ובכל מקום א' הוא או להראותו במלת כבר נוספת
לעבר נשלם או כשיבוא עבר אחר עבר , ד"מ וירוס חולעים ויבאש , שני
פועלים האלו כאשר אחת רואה הם שני עתידים מהופכים לעבר מן הוי"ו
הקודמת , ופועל הב' שהוא ויבאש הוא קודם בזמן לפועל וירוס , שקודם היות
הרמה כבר באש , ודי בזה מעבר שקבר נשלם וזכור לא אוכרנו עוד :

פעול הקל

י ח י ד

נקה	וכר
פקודה	פקוד

ר ב י ם

פקודים פקודות

ח' הפעול הג"ל לא נמצא בנפעל כי כלו פעול , וישמש תההיו בבנין הזה
הבינוני , ובפעול הקל חשמו דרכי החי"ת והע' , כי בהיותן פ"פ
יהפך השוא נע במקום שהוא לשוא פ"ח , ד"מ חמושים עצורה , וכן
לעולם יבוא בס שוא פתח במקום שוא שהוא נע , מלבד היוצאים אשר בס
יבוא שוא סגול ושוא קמץ כאשר נזכרם בבואן לידנו , ובהיות הח' והע' ל"פ
ינימו הפתח פתחיהם ד"מ פתוח ידוע הכלל הזה יהיה בידך , כי בגל זמן
ובכל

פרק ג

ובכל בנין ח' או ע' לנשתהיה בפעל אות אחרונה חס לא תהיה אחר קמץ או פתח הנקד כל אחת מהן בפתח, ושמור זה, ולא נלמדך לפרש הדבר כל פעם ופעם:

העתיד בפעל			העתיד בקל		
י ח י ד			י ח י ד		
נקבה	זכר	אָפֶקֶד	נקבה	זכר	אָפֶקֶד
שם	שם		שם	שם	
תִּפְקְדִי	תִּפְקֹד	תִּפְקְדִי	תִּפְקְדִי	תִּפְקֹד	תִּפְקְדִי
תִּפְקֹד	יִפְקֹד	תִּפְקֹד	תִּפְקֹד	יִפְקֹד	תִּפְקֹד
ר ב י ם			ר ב י ם		
נִפְקֹד	נִפְקֹד	נִפְקֹד	נִפְקֹד	נִפְקֹד	נִפְקֹד
שם	שם		שם	שם	
תִּפְקְדֶנָּה	תִּפְקְדוּ	תִּפְקְדוּ	תִּפְקְדֶנָּה	תִּפְקְדוּ	תִּפְקְדוּ
תִּפְקְדוּ	יִפְקְדוּ	תִּפְקְדוּ	תִּפְקְדוּ	יִפְקְדוּ	תִּפְקְדוּ

אזהרות לעתיד

ב תבוא בעתיד ה"א נוספת במ"ב ובגללה תהפכנה הנקודות ד"מ אָפֶקֶדָה אֶשְׁמְדָה וכיוצא, וכן תראה נ"ן נוספת בנמלאים ובנסתרים הזכרים ד"מ תפקדון יפקדון כמו שגמלא המלאון: אפקוד וכו'. נמלא פתח במקום חולם מאחת מג' סבות הבאות, א' נשתהיה עה"פ ח' או ע' ד"מ יפעל, יפחד, ב' נשתבאה בלי"פ ב' אותיות הנ"ל ד"מ אשמע, ילמח, ג' ברוב פעלים העומדים ד"מ אשכב אלדק וכיוצא:

י אותיות איתן בגלל ח' או ע' פ"פ יהפך חירק לפתח והסגול באל"ף יעמוד בהמשך אחריו שוא סגול בע' או בח' לפעמים ד"מ אַעֲמֹד וְעֲמֹד תַּעֲמֹד והרבה פעמים ישאר השוא נח ד"מ אַחֲמֹד תַּחֲמֹד יַחֲמֹד ודומיהם בעתיד הנפעל אחר אותיות איתן יבוא הדגש להורות הנון הבאה לסי' הנפעל אשר תחסר בו ד"מ אפקד הראוי להיות אנפקד, ואם פ"פ לא תקבל דגש תבאנה אותיות איתן בלי"ר ד"מ אַחֲשֵׁב אַאֲבֵל:

פרק ג

יא אין צורך לשנות עוד מה שאמרתי לך מדרכי החנאלי והתאווה שהוא כמו בפעל היה, אך אוסיף לומר לך, כי בפעל הזה ובכל שאר הפעלים יוכלו לבוא הדרכים ההם בעתיד פעל היה נחובר עם הבינוני של פעל המלטרך וחאמר, לו אהיה פוקד בלע"ז (פוד דו"שי ויסיטארי או ויסיטאשו) וכן העבר בלתי נשלם מדרכי ה' (ויסיטארימי) יהיה פוקד (ויסיטארימי) וכן כלו ודי בזה :

צווי הקל		צווי נפעל	
פִּקֹּד	פִּקְדִי	הִפְקֹד	הִפְקְדִי
פִּקְדוֹ	פִּקְדוֹנָה	הִפְקְדוֹ	הִפְקְדוֹנָה

אזהרות לצווי

יב פקוד וכו', יבוא ע"מ פקד בג' הכות האמורות, בעתיד יבוא בה"א האוספת ע"מ פקדה כמו שמרה ואם הוא בפתח בלא ה"א תבוא בה"א בחירק פ"פ כמו ששברה, וגמלא סלחה — צווי נפעל סימנו ה"א קודם השרש נקודה בחירק ודגש' אהיה ל' — י"ה בין הבנין אשר תחסר, ואם פ"פ אינה מקבלת דגש תבוא הה"א בצירי ד"מ הערל וכיוצא :

מקור בקל		מקור בנפעל	
פִּקְדוֹ	פִּקְדוֹ	הִפְקֹד	הִפְקְדוֹ
ועם ככל"ם		ולא ישהנה בגלל	
בפִּקְדוֹ בפִּקְדוֹ		אותיות בכלם	
דפִּקְדוֹ דפִּקְדוֹ		הנוספות כלל	

בנין פיעל ופעל

פרק ד

א בנין פיעל הוא פועל כמו הקל, וההפרש שיש ביניהם במשמעות הוא, כי הפעולה הנאה בפיעל הוא נעש' יותר בחוקה ובמהירות מן הקל, ועל ענין

פרק ד

בינוני פעול		בינוני פעול	
מפקד	מפקדה	מפקד	מפקדה
מפקדים	מפקדות	מפקדים	מפקדות
אין פעול לפעל שכלו פעול			

עתיד פעל		עתיד פעל	
אפקד	אפקדי	אפקד	אפקדי
תפקד	תפקדי	תפקד	תפקדי
יפקד	יפקדי	יפקד	יפקדי
רבים		רבים	
נפקד	נפקדו	נפקד	נפקדו
תפקדו	תפקדו	תפקדו	תפקדו

אזהרות

ג אזהרות איתן בשני הבינונים שוא ושוא פתח תחת האלף בהיותה גרונית כמשפטה שלא לקבל שוא נע, פ"פ בכלל פתח, ובקמן וחולס תחת פתח וקבוצ קודם אחר"ה להורות הדגש המסר ד"מ אברך יבדך, תבאנה בעתיד ה"א ונ"ן נוספות, ד"מ אדברה מדברון :

צווי פעל		צווי פעל	
פקד	פקדי	פקד	פקדי
פקדו	פקדו	פקדו	פקדו
כלו פחד"מ בלע פלג			

מבור

פרק ב

מקור פער	מקור פער
פקד ונמקף כסנול	פקד ונמקף כסנול
דבר-נה וכלים	דבר-נה וכלים
בפקד ונ	בפקד ונ

בנין הפעיל והפעל

פרק ה

א סי' הפעיל ה"א קודם אותיות השרש ויו"ד נחה בין ע' ו'ל', בדינוני מ"ס פתח תחת ה"א הבנין ובפעול מ"ס קבוצ, בעתיד אותיות איתן פתח במקום ה"א ובנווי ובמקור ה"א פתח :

ב ובהפעל פעולו ה"א הבנין תעמוד אבל נקודה בקמץ, ובבואה לפני שוא בכל הבנין יהיה חסוף ואין בו יו"ד נחה כמו בהפעל :

ג הארחת, הפעולה נעשית בזולת ע"י אמצעי כשהוא פעל יוצא, ובפועלים העומדים יוצאין לשני, לפעמים יבוא הפעול במקום הקל כשהיה פעל שלא נמצא בקל ד"מ השליך משמים כמו שבאו בפיעל פועלים במקום הקל כשהם עומדים ד"מ ערום הלכו בלי לבוש :

ע ב ר ה פ ע ר	ע ב ר ה פ ע י ר
הפקדה	הפקיד
הפקדת	הפקידת
הפקדתי	הפקדתי

ר ב י ם	ר ב י ם
הפקדו	הפקידו
הפקדתם	הפקידתם
הפקדנו	הפקידנו
ה"א	ה"א
אוהרות	

פרק ה

אוהרות

ג אלס פ"פ מאותיות אחר"ה ה"א הכנין הוא בסגול ואות אחר"ה שוא סגול
 ד"מ הַחֲרִים הָאֵמִין וְכִיּוֹלָא וְאֵס לַפְעָמִים תְּכֻּלָּא בְּשׂוּא נַח לְכַדּוּ
 ד"מ הַעֲלִים

ד הַפְקֵד לַפְעָמִי נִמְלָא בְּמָקוֹם קִמָּץ קִבּוּץ בִּה"א ד"מ הַשְׁלֵךְ ח' וע' פ"פ חִנְקֵד
 בְּק"ח וְקִמָּץ בִּה"א אִזוּ הוּא רַחֲב ד"מ הַחֲרִב הַחֲלִיתִי וְכֵן בְּשֵׁלר הוֹמִיִּם :

בִּינוּנִי		בִּינוּנִי הַפְעִיל	
הַפְקֵדָה	הַפְקֵד	מַפְקִידָה	מַפְקִיד
הַפְקִידוֹת	הַפְקִידִים	מַפְקִידוֹת	
		מַפְקִידִים	

מַפְקִיד נִמְלָא בִּיז"ד נוֹסֶפֶת ד"מ מַגְבִּיהִי מַשְׁפִּילִי מַפְקֵד נִמְלָא בְּקִמָּץ הַמ"ס
 ד"מ מִשְׁחַת :

בִּינוּנִי הַפְעֵל לֹא נִמְלָא

פעול ההפעיל	
} מפקדה } מפקדות	מפקד
	מפקדים
	מפקדות

עֲתִיד הַפְעֵל		עֲתִיד הַפְעִיל	
אֶפְקֵד	סוּם	אֶפְקִיד	סוּם
תַּפְקֵד	ר	תַּפְקִיד	ר
תַּפְקֵדִי	כ	תַּפְקִידִי	כ
יַפְקֵד	י	יַפְקִיד	י
יַפְקֵדִי	ם	יַפְקִידִי	ם
נַפְקֵד	ר	נַפְקִיד	ר
נַפְקֵדִי	כ	נַפְקִידִי	כ
תַּפְקֵדָה	י	תַּפְקִידָה	י
יַפְקֵדוֹת	ם	יַפְקִידוֹת	ם
תַּפְקֵדוֹת	ם	תַּפְקִידוֹת	ם

אוהרות

אפקיד נמלאהו בצירי אַחֲזִיק וגם בפח יבא אפקד אותיות חיון
תבאנה גם בקבוצ :

מקור הפעל

הפקד

צווי הפעיל

הפקיד וי הפקד

הפקידה

מקור הפעיל

הפקיד וי הפקד

הפקד בסגול ביה"ק ד"מ העבר-נא והע' כמנהגה בשא פתח גם נמלאה'
בחירק ובה"א כוספת ד"מ הקשיבה הללימה :

בנין התפעל

פרק ו

א בנין התפעל סימנו ה"ת נוספות בראשו ודגש בע"פ כמו בפיעל , צנינוני
מ"ת , ובעתיד אותיות חיון ואחריות תי"ו כאשר תראה :

ב הוראתו , הפעולה נעשית בעלמו ממנו וא"כ יהיה פועל ופעול בזמן א'
בפעלים העומדים מורה הפעולה נעשית בתמידות ובחזקה ד"מ התהלך
ובפעלים אשר אינם בקל יש להם משמעות הקל עלמו ד"מ התחנן :

אוהרות התפקד

התפקד לפעמים ד"מ התחזק

כאשר ע"פ גרונית אשר איננה
מקבלת דגש יבוא בפ"פ קמץ במקום
פחח ד"מ החברך , וכן בכל הבנין
הבוא ע"פ בסגול מסבת המקף ד"מ
התהלך-נח , אם פ"פ אחת מאותיות
ז ש ש י חבוא תי"ו הבנין בין פ"פ
לע' בכל הבנין ד"מ השתדל
מסתולל :

יעבר יחיד

התפקד התפקדה

התפקדת התפקדת

התפקדתי שזה

רבים

התפקדו שזה

התפקדתם התפקדתן

התפקדנו שזה

פרק ו

נמצא מטהר במקו' מחטור בחסרון
ח' הבנין להקל הלשון :

אין בבנין הזה פעול שכל הבנין הוא
פועל בעלמו כאשר אמרנו ובהקדמו

ישמש הבינוני :

אתפקד תבוא בו היא נוספת
באחרונה, ד"מ אשתמרה והכו"ן
ברבים ד"מ יתפקדון כמו יתהלכון :

בִּינוּנֵי יחיד
מִתְפַּקֵּד

מִתְפַּקְדָּה י' מִתְפַּקְדָּת
ר ב י ם

מִתְפַּקְדִּים מִתְפַּקְדוֹת

ע ת י ד י ח י ד
אֶתְפַּקֵּד שׁוּה

תִּתְפַּקֵּד תִּתְפַּקְדִּי
יִתְפַּקֵּד יִתְפַּקְדִּי

ר ב י ם
נִתְפַּקֵּד שׁוּה

{ תִּתְפַּקְדוּ
יִתְפַּקְדוּ } תִּתְפַּקְדֶּנָּה

צוּוֹי יחיד
הִתְפַּקֵּד הִתְפַּקְדִּי

ר ב י ם
הִתְפַּקְדוּ הִתְפַּקְדֶּנָּה

וצפתח במקום יציר ד"מ הִתְפַּקֵּד :

מ ק ו ר
הִתְפַּקֵּד י' הִתְפַּקֵּד

ערס אכלה לדבר מן השלמים אשכילך ואורך בפועלים אשר אין להם דמות
שלמים ובשלמים יתחשבו בהיותם באים כמעט על משקלם ושלשה אותיות
השרש תמיד תבאנה בבנין, דע כי ארבעה המה השרשים אשר יבואו בדמות
נל"ה בהיות להם ה"א לאות ל"פ, ועם כ"ז ג' יהיו מן השלמים וא' מחסרי
הפ"א והמה גבה גבה כמה המה דמות א' לארבעתם, וזה לך האות
י' בשלמים יתחשבו (זולתי גבה כי הוא מן חסרי הפ"א), כי שרש הכ"ל
הלוי קמץ וחליו פתח במשקל פקד נגש ולא כלו קמץ כאשר תראה נל"ה כמו
אזה, ואולי כי זה הטעם אשר הלשון שמה מפיק בה"א בשרשים הללו
להודיעך כי איננה נמה :

שרשים

פרק ו

ד' שרשים האלה ארבעתם צריך להזהר, כי ה"א לא תהיה אחר קמץ
או פתח הנקד היא עלמה בפתח ולא תשאר צלי נקודה כפועלים אחרים
ותאמר הגביה התמיה הבמיה הגיה :

ה' בעתיד הקל משקלם משונה מן השלמים, כי כן ישקלו, אחמה
תחמה יגבה יגה, עוד אומר לך כי השרשים שלמים אשר אות
שלישי שלהם ת' יבואו כאשר אמרתי לך על משקלם, אמנם כי יפגשון יחדו
שתי תוין היינו ת"ו השרש ותיוו ה"י המ"ב וגמלא יחיד אחת מהנה נעודפת
ד"מ פרת במקום כרתת, הברתי כמו הכרתתי, ונבא דגש בתיו
להורות חסרון חברתה :

מן החסרים

פרק ז

א' החסרים המה אשר תחסר כאשר אמרנו אחת מן האותיות הנעות
משרשם, החסרון יבוא בצ"פ כאשר תהיה נו"ן ד"מ נגש וחברו ג"כ יהיה
לקח. ומן המודקדקים שמו צס ג"כ מקלת מנפ"י צס חסרי הפ"א כאשר
נאמר לפנינו ועתה נבוא לחבר בינום :

קל נפעל		קל עבר	
י ח י ד		י ח י ד	
נָגַשׁ	נִגְשָׁה	נָגַשׁ	נִגְשָׁה
נִגְשָׁתָהּ	נִגְשָׁתָהּ	נִגְשָׁתָהּ	נִגְשָׁתָהּ
נִגְשָׁתִי שוה	נִגְשָׁתִי שוה	נִגְשָׁתִי שוה	נִגְשָׁתִי שוה
ר ב י מ		ר ב י מ	
נָגַשׁוּ שוה	נִגְשָׁו שוה	נָגַשׁוּ שוה	נִגְשָׁו שוה
נִגְשָׁתָם	נִגְשָׁתָם	נִגְשָׁתָם	נִגְשָׁתָם
נִגְשָׁנוּ שוה	נִגְשָׁנוּ שוה	נִגְשָׁנוּ שוה	נִגְשָׁנוּ שוה

ראה בעבר הנפעל חסרון נו"ן השרש כי נו"ן אשר תראה היא נו"ן
הבנין ולכן יבוא דגש (כאשר יוכל לבוא) להורות בע"פ, פעל לקח
יבוא בו ג"כ כשלמים, וגמלא נלקח :

בינוני

בינוני נפעל

נָגַשׁ	נָגַשָׁה
נָגְשִׁים	נָגְשׁוֹת

בינוני קל

נָגַשׁ	נָגַשָׁה	נָגְשָׁה
נָגְשִׁים	נָגְשׁוֹת	

פעול

יבוא בינוני הנפעל. בקמץ כדרכו להבדילו מן העבר

נָגַשׁ	נָגַשָׁה
נָגְשִׁים	נָגְשׁוֹת

עתיד

נפעל יחיד

אָנַשׁ שׁוּם

תָּנַשׁ	תָּנַשָׁה
יָנַשׁ	יָנַשָׁה

רבים

נָנַשׁ שׁוּם

תָּנַשׁוּ	{ תָּנַשׁוּ יָנַשׁוּ }
תָּנַשְׁנָה	

עתיד

קל יחיד

אָנַשׁ שׁוּם

תָּנַשׁ	תָּנַשָׁה
יָנַשׁ	יָנַשָׁה

רבים

נָנַשׁ שׁוּם

תָּנַשׁוּ	{ תָּנַשׁוּ יָנַשׁוּ }
תָּנַשְׁנָה	

אוהרות

ב בעתיד הקל יבוא בפועלים האלו ג"כ חולם במקום פתח: בע"פ ד"מ אפול תלור יבול ועס ה"א כוספת אלרה נפלה, וכיוצא פעל לקח כמו נגש, לקח יקח וגו' ועס ה"א חקחה:

צווי בנפעל

הָנַשׁ	הָנַשָׁה
הָנַשְׁנָה	הָנַשׁוּ

אוהרות

צווי בקל

הָנַשׁ	הָנַשָׁה	הָנַשְׁנָה	הָנַשׁוּ
--------	----------	------------	----------

יבוא לווי הקל בה"א נוספת, כמו, גשה קחה, אמנם פועלי אשר בעתיד
 יבוא בס המולם יבואו בלווי דרך השלמים, נפול נפלו וכו' וכן במקור,
 ס. נחלא לקח במקום קח :

מקור בנפעל

הגִּישׁ } ונמלא יוצא מן
 הכלל בגוף .

מקור בקל

הגִּישׁ } וכלקח קחת בגלל
 הח' ונמלאהו ע"ד
 השלמים קחת .

בפעל ופעל והתפעל יבואו פועלים החסרים במשקל כמו השלמים
 מלמס בלי חסרון, גִּישׁ גִּישׁ התגִּישׁ ואין צורך להזכירם :

הפעל עבר

הגִּישׁ הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה

רבים

הגִּישׁוּ הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה

בינוני

הגִּישׁ הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה

אין בו פעול כדרכו

הפעיל עבר

הגִּישׁ הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה

רבים

הגִּישׁוּ הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה

בינוני

הגִּישׁ הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה

פעול

הגִּישׁ הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה
 הגִּישָׁה הגִּישָׁה

פרק ז

עחיד בהפעיל		עחיד בהפעיל	
י ח י ד		י ח י ד	
אָנֶשׁ סוה	אָנֶשׁ	אָנֶשׁ סוה	אָנֶשׁ
תַּנְשִׁי	תַּנְשִׁי	תַּנְשִׁי	תַּנְשִׁי
תַּנְשִׁי	יָנֶשׁ	תַּנְשִׁי	יָנֶשׁ
ר ב י ם		ר ב י ם	
נָנֶשׁ סוה	נָנֶשׁ	נָנֶשׁ סוה	נָנֶשׁ
תַּנְשִׁנָּה	{ תַּנְשִׁנָּה יָנֶשׁוּ }	תַּנְשִׁנָּה	{ תַּנְשִׁנָּה יָנֶשׁוּ }

נמלא עחיד הפעיל בלירי במקום חירק, ד"מ תפל

צווי בהפעיל

וּבְתוּספ' ה"א	הַנִּישִׁי	הַנִּישִׁי
הַנִּישָׁה כחירק	הַנִּישָׁה	הַנִּישָׁה
ע' הפעל		

מ ק ו ר

הַנִּישִׁי וּבְתוּספ' הַנִּישִׁי

מחסרי הקצוות ד"מ נהו

פרק ח

א גזרת חסרי הקצוות כאשר הראית היא כאשר תבאנה בשרש נוגין בקלותיו פעמים תחסר הפ"א פעמים הלמד לפעמים שתיהן כאחד כאשר תראה בעבר ומקור :

בנין

פרק ט

בנין נפעל

עבר יחיד

נָתַן	נָתַתָּה
נָתַתָּ	נָתַתָּה
נָתַתִּי	נָתַתָּה

רבים

נָתַתְּ	נָתַתְּ
נָתַתְּ	נָתַתְּ
נָתַתְּ	נָתַתְּ

בנין הקל

עבר יחיד

נָתַן	נָתַתָּה
נָתַתָּ	נָתַתָּה
נָתַתִּי	נָתַתָּה

רבים

נָתַתְּ	נָתַתְּ
נָתַתְּ	נָתַתְּ
נָתַתְּ	נָתַתְּ

יבוא תתה במקום נתת והנה תחסרנה שני הנוטין ובמקומם יבואו שני גשמים כאשר אתה רואה וכשתחסר א' מהנה בשרש או בראשיתו או בסופו יבא לתשלום החסרון הדגש כמשפטו באות הסמוכה לחסרון עלמו :

בינוני נפעל

נָתַן	נָתַתָּה
נָתַתָּ	נָתַתָּה
נָתַתִּי	נָתַתָּה

עתידי יחיד

נָתַתְּ	נָתַתְּ
נָתַתְּ	נָתַתְּ
נָתַתְּ	נָתַתְּ

רבים

נָתַתְּ	נָתַתְּ
נָתַתְּ	נָתַתְּ
נָתַתְּ	נָתַתְּ

בינוני ופעול

נָתַן	נָתַתָּה
נָתַתָּ	נָתַתָּה
נָתַתִּי	נָתַתָּה

עתידי יחיד

נָתַתְּ	נָתַתְּ
נָתַתְּ	נָתַתְּ
נָתַתְּ	נָתַתְּ

רבים

נָתַתְּ	נָתַתְּ
נָתַתְּ	נָתַתְּ
נָתַתְּ	נָתַתְּ

וכה"א הנוספת , אחת , נחנה

צווי

ואו

פרק טי

צווי נפעל		צווי הקל	
הַנִּתְּנִי	הַנִּתְּנָה	הַנִּי	הַנִּתְּנָה
הַנִּתְּנָה	הַנִּתְּנָה	הַנִּתְּנָה	הַנִּתְּנָה
מקור		מקור בקל	
הַנִּתְּנָה		יתת ונודד השמים נתון	

בשאר בנינים הגזרה הזאת לא נמצאת ונמצא יתן נחלתו (במדבר ג כ"ד) :

מנחי פ"א ארף ד"מ אמר

פרק י

א אלה בקל, בעבר זהו ופעול יחזרו כשלמים רק השמר בם
 כי פ"פ בהיותה חלק יבוא בה שוא פתח במקום שוא נע
 ד"מ אמרתם במקום אמרתם אבדים במקום אבדים, אמנם בעתיד
 חשונה נורחם מן השלמים באופן הזה בקל :

ועתה החל לראות שנויים הבאים
 מסכת וא"ו המהפכת עתיד לעבר
 כי פה יבואו, ותאמר, ויאמר
 ונאמר, אכן באהנה וס"פ ישאל
 נפתח ויאמר, ויש שרשים בגזרה
 הזאת שנאס"ף יבואו בלירי ד"מ
 יאכל תאבד :

עתיד יחיד
 אמר שיה
 תאמר תאמר
 יאמר תאמר

ר ב י ם

בצווי יבוא שוא סגול במקום
 שוא נע ד"מ אכור אמור במקום
 אכור אמור וכו' :

נאמר שיה
 תאמרו { תאמרו
 יאמרו }

מקור

פרק י יא

מקור ובכל"ס א' בשו"א
 סגול זולתי א'
 אָמור שאחר הלמ"ד היא
 נסה כמו לאמר

8

ב הגפעל יבוא פה ג"כ בדרך השלמים , אמנס במקום שוא בפ"פ יבוא שוא
 סגול כאשר אמרתי לך בהיותם ח' או ע' וכן אותיות המשרחות לבנין
 תבאנה בצירי להורות הגו"ן אשר בו תחסר ד"מ האמר יאמר :

ג בנין פיעל ופועל והתפעל , בפועלים האלו לא ישחנו כלל מן השלמים
 והפעיל והפעל כהמה , אמנס יחוצרו כאלו פ"פ תהיה ח' או ע' ואין עוד
 להוסיף בזה :

מנחי פ"י ר"ח ישב

פרק יא

א בר פעל אשר פ"א שלו הוא יו"ד הוא מגזרת נחי פ"י ושמונה שרשים
 יונאים מן הכלל כי פ"א שלהם יוד והם מגזרת החסרים בפ"א
 ולכן יבוא בפ"פ גם הדגש להורות החסרון , אשר לא כן יראה בנחים
 ויבואו במשקלם , ואלו הם השמונה שרשים האמורים בתורת החסרים
 ינח ינח ינח ינח ינח ינח ינח ינח :

אמנס שרש אשר בו מונח היו"ד יוגזר בצנינים כאשר בא לפינך
 ב בצנין הקל עבר בינוני ופעול המה כשלמים יבואו וצנפעל יבואו
 במשקל זה :

י ח י ד

נושֶׁב נושְׁבָה
 נושְׁבָת נושְׁבֶת
 נושְׁבֶתִי שיה

רבים

פרק יא

ר ב י ם

נוֹשְׁבוּ טוֹט

נוֹשְׁבֵיכֶם

נוֹשְׁבֵינוּ טוֹט

תוכל לראות איך יו"ד הערם נהפכה בהם לוי"ו וכן יאונה לה בזמנים ובגנינים
אחרים כאשר תראה :

ע ת י ד נ פ ע ל

י ח י ג

אֲנֹשֵׁב טוֹט

תֹּשְׁבִי תֹשֵׁב

יֹשֵׁב תֹשֵׁב

ר ב י ם

נוֹשֵׁב טוֹט

{	תֹּשְׁבוּ
	יֹשְׁבוּ

ב י נ ו נ י

נוֹשֵׁב נוֹשְׁבָה

נוֹשְׁבִים נוֹשְׁבוֹת

צ ו ו י נ פ ע ל

הַנֹּשֵׁב הַנֹּשְׁבִי

הַנֹּשְׁבוּ הַנֹּשְׁבָה

מ ק ו ר

הַנֹּשֵׁב

ע ת י ד ה ק ר

י ח י ר

אֲנֹשֵׁב טוֹט

תֹּשְׁבִי תֹשֵׁב

יֹשֵׁב תֹשֵׁב

ר ב י ם

נוֹשֵׁב טוֹט

{	תֹּשְׁבוּ
	יֹשְׁבוּ

צ ו ו י ה ק ל

שֵׁב שְׁבִי

שְׁבוּ שְׁבָה

מ ק ו ר

שְׁבֹת מֵיָשׁוּב

תבוא

פרק יא יב

אזהרות

ג תבוא בעתיד ה"א הנוספת אשכנח וכן בלל ו' המהפכת לירי העתיד יהפך לסגול וישב ותשב :

ד אס' ח' או ע', ע' או ל"פ במקום לירי יבוא פתח בע"פ ד"מ ארע חדע יחסוכן במקור דעת ובלווי דע ונמא'א בפועל'הללו יולא מן הכלל שרש ישן שהעתיד הקל הוא אישן חישן וכו' : רק למעט שרש יכול הוא כלו משונה ובא בזה"ק לבדו וזהו דרכו בעבר יבול יבולת וכו', בינוני יבול יבולת וכו' פעול יבול יבולים, עתיד אוכל אוכל וכל וכו', לווי אין זו, ומקור יבולת, בבנין פיעל ופועל יבואו נחפ"י כשלמים ישב ישב וכו' :

בנין הפעיל והפעל

פרק יב

עבר יחיד		עבר יחיד	
הושיב	הושבה	הושיב	הושיבה
הושבת	הושבת	הושבת	הושבת
הושבתי	הושבתי	הושבתי	הושבתי
רבים		רבים	
הושבו	הושבתם	הושיבו	הושבתם
הושבתם	הושבתם	הושבתם	הושבתם
הושבנו	הושבנו	הושבנו	הושבנו
בינוני		בינוני	
הושב	הושבה	מושיב	מושיבה
הושבים	הושבות	מושיבים	מושיבות
עתיד יחיד		עתיד יחיד	
אושיב	אושיב	אושיב	אושיב
תושיב		תושיב	

פרק יב

תושבי	תושב	תושבי	תושב
תושב	יושב	תושב	יושב
רבים	רבים	רבים	רבים
תושבנה	תושבנה	תושבנה	תושבנה
מקור	מקור	מקור	מקור
הושב	הושב	הושב	הושב

אזהרות

ב שרש יטב הוא משונה בהפעל , ובעבר הנו היטיב היטבת וכו' לירי במקום חולס וכן בבינוני מיטיב וכו' , וכן בעתיד איטיב וכו' , העתיד גזרה הזאת יבוא גם בלירי תחת חירק בע"פ ד"מ תורד והווי המהפכת תהפוך אותם לסגול ד"מ ותתקד כדה , הבינוני נמלאתו בתי' בסופו בשתהיה ח' או ע' ל"פ וכדרכו כלו פתח ד"מ מודעת :

ג בנין התפעל יבוא בשלמים זולתי בני' פועלים שהיוד תתהפך לווי , והמה התודע , התוכח , התוסר , וגמלא נוסרו במקום נחוסרו , מורכב מנפעל והתפעל כאשר הביאו ר' אל"ב בס' ההרכבה שלו :

ד המדקדקים הראשונים גמרו אומר בטוב טעם ודעת כי פעל המורה הליכה שרשו יקב והוא מגזרה הזאת , לא הקב כמו שנמלאתו בעבר הקל , וכ"כ מפרשי' בס' שמות בד"ה ויטב אלהים וגו' , והראיה הנכונה ע"ז הוא , כי בכל מקום אשר פ"פ בו נחה יבוא במשקל נחפ"י כאשר תראה בקל , אלך בעתיד כמו ארד ובלווי לך כמו רד , ולכה במקור כמו רדת , וכן בהפעל הוליד מוליד אוליד כמו הוסיב מוסיב אוסיב , וגמלא גי כאשר יבוא בבנינים על השלמים כדרך הגזרה הזאת כאשר ראית , אז היו"ד תתחלף בה"א ובמקום ילך

יִלְךָ נִרְאָה הַלֵךְ, וְזוֹ אֵינוֹ מִן הַתִּימָה בְּהִיוֹתָן שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת מִהֲנֻחֹת אֲשֶׁר
דָּרְכָן לְהִתְחַלֵּף זוֹ בְּזוֹ :

מִנְחֵי ע"ו או י"י ד"מ קם

פרק יג

א שֶׁרֶשֶׁס הוּא בְּלֻוּי אוֹ בְּמִקּוֹר וְהוּא קוֹס אוֹ בֵּין, לִכְן אֵין לִמְנוֹת עִם נע"ו הוּי
וְהַיּוֹד הַשְּׂרָשִׁים אֲשֶׁר בְּעֶזֶר תִּרְאָה אוֹתָם הַע"ן וְהַיּוֹד ד"מ גֹּעַ קוֹה אִיב .
כִּי בִהְמָה אוֹ בְּאַחֲרִים כִּהְמָה אֵינֶם נִחוֹת, וְעַתָּה נִבּוּא לְבִנְיָנִים

בִּנְיָן נִפְעַל

עֵבֶר יַחֲדִיד

נָבֹן	נְבוּנָה
נְבוֹנוֹת	נְבוֹנוֹת
נְבוֹנוֹתִי שׁוּב	

רְבִים

נְבוֹנוֹתִי שׁוּב	נְבוֹנוֹתִי שׁוּב
נְבוֹנוֹתִי שׁוּב	נְבוֹנוֹתִי שׁוּב
נְבוֹנוֹתִי שׁוּב	נְבוֹנוֹתִי שׁוּב

בִּינוּנֵי נִפְעַל

נָבֹן	נְבוּנָה
נְבוֹנִים	נְבוֹנוֹת

עֲתִיד

בִּנְיָן הַקָּל

עֵבֶר יַחֲדִיד

קָמָה	קָם
קָמָת	קָמָת
קָמָתִי שׁוּב	

רְבִים

קָמָה שׁוּב	קָמָה שׁוּב
קָמָתִי שׁוּב	קָמָתִי שׁוּב
קָמָתִי שׁוּב	קָמָתִי שׁוּב

בִּינוּנֵי הַקָּל

קָמָה	קָם
קָמָת	קָמָת

פְּעוּל

קִימָה	קָם
קִימָת	קָמָת

פרק יג

עתיד		עתיד	
אָבון שׁוּם	אָבון שׁוּם	אָקום שׁוּם	אָקום שׁוּם
תְּבוּנִי	תְּבוּנִי	תְּקוּמִי	תְּקוּמִי
תְּבוּנָה	יְבוּנָה	תְּקוּמָה	יְקוּמָה
רבים		רבים	
נְבוּנָה שׁוּם	נְבוּנָה שׁוּם	נְקוּמָה שׁוּם	נְקוּמָה שׁוּם
תְּבוּנָה	{ תְּבוּנָה יְבוּנָה }	תְּקוּמָה	{ תְּקוּמָה יְקוּמָה }
צווי		צווי	
הַבּוּנִי	הַבּוּנִי	קוּמִי	קוּמִי
הַבּוּנָה	הַבּוּנָה	קוּמָה	קוּמָה
מקור		מקור	
הַבּוּנִי		קוּמִי	

אזהרות לבנינים הנ"ל

ב לקל בעבר קם נמצאהו בחולס חמת קמץ ד"מ בוש בוש בוש חמי וכו' וגם ציגוני ומקור ולווי יבוא בס בחולס ד"מ בוש בוש, והעתיד חבש חבש במקום אָבִישׁ וגו', ויבוא ג"כ עבר צִירִי ד"מ מת מתה מתי או מתי, ציגוני יבוא באלה ג"כ צִירִי ד"מ ער רנים :

ג קמו, הטעם בפ"פ להבדילו מנל"ה כי הטעם בעין כאשר תראה עשו, וכן קמה הטעם בפ"א להבדילו ג"כ מציגוני שהוא בעי"ן קמה :

ד עתיד בתיא הנוספת אקומה ובחולס חמת שורק ד"מ וירם ובזיו ההפוך בשני קמלין והשני חטוף וכן בכפול יוזה הכלל השרוס בכללי הק"ח ד"מ ויָשָׁב ויָקָם, ואם האות אחרונה מאותיות ח"ע במקום הק"ח יבוא פתח ד"מ ותנת בנן הנוספת אותיות איתן בשוא ד"מ ישובון :

ד כנפול גבון, בגופים אחרים נהפך לשורק נבונות ולהרחק משני מולס
אם כי נמלא גבצותם בינוני גבונת, נמלא נפולת (ש"א יח) :

ב נ י ן פֿעל ופֿער

פרק יד

א יעצרו שרשים האלו לכפולים בדנינים האלו ובהתפעל, היינו כנפל ל"פ
ויבואו בנוח הע', והגם מולגים לפניך בדנין א' כי אין הפרש ביניהם כפי
דעת רב ארקוואלטי :

עבר פֿעל ופֿער יחיד
קומם קוממה
קוממת קוממת
קוממתי שוס

ר ב י ם

קוממו שוס
קוממתם קוממתן
קוממנו שוס

ב י נ ו נ י

מקומם מקוממה לו מקוממת
מקוממים מקוממות

פ ע ו ר

מקומם מקוממה
מקוממים מקוממות

קומם

זיין

פרק יד

צווי

קוממי	קומם
קוממנה	קוממו

מקור

קומם

עתיד

	אקומם שום
תקוממי	תקומם
תקומם	יקומם

רבים

	נקומם שום
תקוממנה	{ תקוממו יקוממו

אזהרות

ב צעתיך כדרכו תבוא בו ה"א הנוספת ד"מ אקוממה , וגרוממה :

ג אם כי אחרט נשם בעל ערוגת הבושם וכן אמר הבחור , כי אין הפרש בין פֿער לפֿער בגזרה הזאת , אחרים אמרו ובראשם מקנה אברהם , כיוס ויש בכל הגופים אשר בפיעל ל"פ היא צלירי , אך בפועל דרכה להיות בקמץ כמו שמלינו ורוקם תחת לשוני צבינוני לא רוקם , וכן , טחה ארומם צעתיך לא ארומם אמנם בגופים אחרים הם שויס צוויבנו מן הענין :

בנין הפעיל והפעל

פרק טו

א

עבר הפעל יחיד
הוֹקֵם הוֹקְמָה
הוֹקְמָת הוֹקְמָת
הוֹקְמָתִי שׁוּם

עבר הפעיל יחיד
הִקְיָה הִקְיָה
הִקְיָמוֹת הִקְיָמוֹת
הִקְיָמוֹת הִקְיָמוֹת
הִקְיָמוֹתִי שׁוּם

ר ב י ם

הוֹקְמוּ שׁוּם
הוֹקְמָתִם הוֹקְמָתִם
הוֹקְמָנוּ שׁוּם

ר ב י ם

הִקְיֻמוּ שׁוּם
הִקְיָמוֹתֵם הִקְיָמוֹתֵם
הִקְיָמוֹתֵנוּ הִקְיָמוֹתֵנוּ
הִקְיָמוֹנוּ שׁוּם

ב י נ ו נ י

הוֹקֵם הוֹקְמָה
הוֹקְמִים הוֹקְמוֹת

ב י נ ו נ י

מְקִיָּה מְקִיָּה
מְקִיָּמוֹת מְקִיָּמוֹת

ע ת י ר

אֶוֹקֵם שׁוּם
תוֹקֵם תוֹקְמָה
תוֹקֵם תוֹקְמָת

פ ע ו ל

מוֹקֵם מוֹקְמָה
מוֹקְמִים מוֹקְמוֹת

ע ת י ר

אֶקִּים שׁוּם
תִּקִּים תִּקְיָמִי
יִקִּים תִּקִּים

ר ב י ם

נֹוֹקֵם שׁוּם
תוֹקְמוֹ {
תוֹקְמוֹ {
תוֹקְמוֹת

ר ב י ם

נִקִּים שׁוּם

מקור

הוֹקֵם

תקִימו

פרק מז

תְּקִימוֹת
 { תְּקִימוֹת
 תְּקִימוֹת

צווי

הַקִּים הַקִּימוֹ
 הַקִּימוֹ הַקִּימוֹ

מקור

הַקִּים הַקִּים

אוהרות

ב ביוני מים, יבוא כלו לפעמי' ירי ד"מ מפר, ופעמים המ"ס
 המשרת לו ג"כ פתח ד"מ מסית מדינים :

ג בעתיד נמצא ירי במקום חירק ד"מ תשוב וכו"ו המהפכת ותקם בסגול
 ובגלל הע' והח' בפתח ד"מ ותעד :

ד בהפעל עם כי רוב המדקדקים לא שמו בו ביוני, שמתיו לפניך כי כן נמצא
 בוגס היא למלך הובן, וכה דעת ר' משה קמחי במהלך שבילי הדעת שלו :

ה בנין התפעל יבוא כמו הפעיל עצמו באותיות הנוספות בו כדרכו, עבר
 התקומם ביוני מתקומם עתיד התקומם צווי ומקור התקומם ואין לורד
 לשנותו :

מנחי ר"א ד"מ מצא

פרק יו

נפעל עבר יחיד		בה"ק עבר יחיד	
נמצאה	נמצא	מצאה	מצא
נמצאת	נמצאת	מצאת	מצאת
	נמצאתי שם		מצאתי שם
נמצאו			

רבים	רבים
נמצאו שם	נמצאו שם
נמצאתן	נמצאתן
נמצאתם	נמצאתם
נמצאתנו שם	נמצאתנו שם
בינוני	בינוני
נמצאה	מוצאה
נמצא	מוצא
נמצאות	מוצאות
נמצאים	מוצאים
עתיד	פעול
אמצא שם	מצואה
תמצאי	מצואות
תמצא	מצואים
תמצא	ימצא
רבים	עתיד
נמצא שם	אמצא שם
תמצאנה	תמצאי
{ תמצאו	תמצא
{ ימצאו	תמצא
ימצא	רבים
צווי	נמצא שם
המצאי	{ תמצאו
המצאנה	{ ימצאו
המצא	תמצאנה
המצאו	צווי
מקור	מצאי
המצא	מצא
מצאנה	מצאו
מקור	קרוא או קרא או קראת

פרק יז

א ז ה ר ו ת ב ק ל

ב עבר מלא כלו קמץ ונמלא בלירי אמר ר"א המדקדק בפועלים העומדים
ד"מ ברא שגא האלף נחה בו חוץ מנסתרים ונסתרות :

ג בינוני נמלא קוראים בטוח האלף , מוצאה נמלא בתיו מולאת
(שיר השירים ח) וגם מולאת (ש"ב י"ה) בלוי קראנה יבוא בחסרון הה"א
קראן לי מרה ובמקף קראן לי :

ד בנפעל נמצאה בעבר לפעמי' יבוא בתיו במקום ה"א נפלאה בעיניו :

ה הביניים אחרים בצורה הזאת אין צורך להביאם כי יבואו כמו השלמים
רק הזהר לך כי האלף תהיה נחה ונעה בס במקום שהוא עלמו אשר ק'
תהיה בב"ק אשר ר"ח ד"מ , כמו בקל ממלא מלתי האלף נחה , בן בפיעל
תהיה מלאה , בפועל גבאת , וכן בהפעיל הקראת וכן באחרים ככ"מ שהיא
נחה בקל וכשהיא נעה כמו מצאה תבוא ג"כ נעה ד"מ בראה בפיעל המציאה
בהפעיל ודי בזה , אמנם תשמור אלך האזהרות האלה מיואלים מן הכלל
כי בפועל ממלא דבא בקמץ במקום לירי ובהפעל הטמאה מורכב מהפעל
והתפעל וכן הן באו במקום התגבאו , ובשניהם תחמר תיו הביני :

מנחי ל"ה ד"מ עשה גלה

פרק יז

א' תהא בפועלים האלה ודוגמיהם תשמור דרך אחר בביניים כלם
או להיות נחה , או נעלמת או מוחלפת באות אחרת כאשר
עיניך תחזיקה מישרים :

בנין נפעל		בנין הקר	
עבר	יחיד	עבר	יחיד
נגדה	נגדתה	גלה	גלתה
נגדית	נגדית	גלית	גלית
נגדיתי	נגדיתי	גליתי	גליתי
נגדו			

רבים	רבים
נגלדו שוס	גלדו שוס
נגליתחן	גליתחן
נגליתחם	גליתחם
נגלינו שוס	גלינו שוס
בינוני	בינוני
נגקה	גולה
נגלות	גולות
נגלה	גולה
נגלים	גולים
עחיד	פעול
אנגקה שוס	גלויה
תגלי	גלויות
תגקה	גלוי
יגקה	גדוים
רבים	עחיד
נגלה שוס	אנגקה שוס
תגלינה	תגלה
{ תגלדו	יגקה
{ יגלדו	תגרי
תגקה	יגלה
רבים	צווי
נגלה שוס	הגרי
{ תגלדו	הגלינה
{ יגלדו	הגקה
תגלינה	הגלו
צווי	מקור
גקה	הגקה
גדו	הגלות
גרי	גרי
גלינה	גלינה
מקור	מקור
גדה 16 גדה	16 גלות

פרק יז

אזהרות לקל

ב בעבר גלה כלו קמץ, גדתה, היא השרש מוחלפת בתי"ו להקל המוצא
שלא תקרינה שתי הא"י וזו אח"ז ולפעמים מחלפת ביו"ד ד"מ חסיה
(תהלים נו) וכן בנסתרים רבים נמצא נטיו במקום נטו בה"א מוחלפת ולא
נעלמת, נמצא עשית במקום עשה (כפ' בהר סיני) בחסרון ה"א הכנוי'
גלו טעם בעה"פ להבדילו מנחי עי"ן כאשר אמרנו כי הטעם בע' הפעל :

ג עתיד יגלה נמצא בו העלם הה"א יגד ובפרט ביו"י המהפכת ובגלל ח'
או ע' בפתח ד"מ ויחן וכשפ"א הפעל רי"ש אותיות איתן בלירי ד"מ
וירא ויחרא וגו', ונמצא גם וחתע והתי"ו ב' בפתח בסבת הע' כדרכה
יגלו כמו בעבר, נמצא ישליו, הה"א נחלפת ביו"ד נעה, כשתהיה עה"פ א'
מאותיות בגד כפת הה"א נעלמת ובפרט ביו"י המהפכת במשקל זה
יגד ד"מ ויבך וישת, ונמצא וישב בחירק היו"ד, בפועלים היה וחיה ג"כ
נעלמת ובמשקל אחר ד"מ יהי במקום יהיה יחי במקום יחיה ולעולם כן
יבואו ביו"י המהפכת, ויהי ויחי :

ד בלוי ברבים הזכרים כמו בנסתרים בעבר ועתיד, הה"א לפעמים
מוחלפת ביו"ד נעה ד"מ אחיו, בעיו וכיוצא, המקור נמצא בו"י
חתת ה"א ד"מ הסכלת עשו :

אזהרות לנפעל

ה אין הפרש בין נגלה לעבר ליחיד נסתר לנגלה לנקבה בבינוני, וכן בין
נגלה זכר ליחיד בבינוני לנגלה מ"ב בעתיד הקל ורק הענין ישבילך
להבחינם, בעתיד הה"א נעלמת ד"מ תגד במקום תגדה ובו"י המהפכת
ואפת במקום ואפתה :

בנין פיער ופער

פרק יח

עבר יחיד

עבר יחיד

גדתה

גלה

גלתה

גלה

גדית

פרק יח

גלית	גלית	גלית	גלית
	גלית שוס		גלד שוס
רבים		גליתן	גליתם
	גלד שוס		גלינו שוס
גליתן	גליתם	מגלה וכו'	מגדה
	גלינו שוס		פעול
בינוני		מגלה וכו'	מגדה
גלה	גלה		עתיד
גלות	גלים		אגלה שוס
עתיד		תגרי	תגלה
	אגלה שוס	תגדה	יגלה
תגרי	תגלה		נגדה שוס
תגדה ו'	יגלה	תגלינה	{תגדו יגדו}
צוי חין צו			ציו
מקור			גלה
א גלות	גלה	גדי וט'	
		מקור	
		א גדות	גדה גלה

אזהרות לפיעל

ו בעבר גלית וגם גלית וכן בשאר הגופים ויבא זה"א כוספ' דרך משל לויטה :

ז בעתיד ה"א כדרכה תבוא נעלמת ד"מ חכם במקום חכמה צפרט צו' המהפכת חית

הַגִּלָּה ^{מקור} | הַגְלָה ^{מקור} ^מ הַגְלוֹת ^מ הַגְלוֹת ^מ

אזהרות להפעיל

ב בעבר הגדרה ג"פ הגדרה הגלחה ובלי ה"א הרגל הלחם (יחזקאל כ"ד י"ב)
הַגְלִיתָ וּנְמַלֵּא גִיכ הַגְלִיתָ בְּחִירָק :

ג בעתיד ה"א נעלמת כמו בקל יִפָּר במקום יפרה ובפרט בוי"ו המהפכת
ובע' וח' כמנהגם בפתח ויעל, ובשני שואין מסבה האמורה בקל יִרָד
ההפך שיש בין הקל להפעיל כשה"א נעלמת, כי בקל אֹחִיּוֹת אִי תֵן
בְּחִירָק אֹו בְּלִירִי וּבְהַפְעִיל אֹחִיּוֹת אִי תֵן בְּפִתַח וְע' בְּפִרְשׁ"י בִּפְ שְׁמוֹת
בְּפִסּוּק וַיֵּטֵב אֱלֹהִים לְמִילֻדוֹת עַל זֶה :

ד בנין ההפעל הוא כמעט כמו הפיעל באותיות נוספות, עבר התגלה
בינוני מהגלה עתיד אחגלה לוי התגלה :

ה אשר נרדף להזהר בו בשרש שחה, כי ה"א תהפך לוי"ו, בעבר
השתחווה וכן בעתיד במקום ישתחווה בוי"ו המהפכת יבוא וישתחו
וברבים נסתרים ישתחוו ה"א תתעלם גם בפועלים אחרים כבנין הזה ונמלא
ויתגל במקום ויתגלה בסבת הוי"ו, ובלוי"ג ג"כ הסתל במקום התחלה
(ש"כ י"ג) ומעתה נבוא לגמי הקלוות :

מנחי הקצוות

פרק ב

א ראשונה מנחי הקצוות שהפ"א אל"ף ולמ"ד ה"א ד"מ אזה אפה, פועלים
בגזרה הזאת יבואו בכללי הנחי פ"א אל"ף באותיות הראשונות ובסופם
בכללי הנחי ל"ה, העבר בקל יהיה אָבָה אֲבָתָה אֲבִיתָ אֲבִיָּה אֲבִיתִי כו'
ואין צורך להזכירם בכל הבנין כי בשמור דרכי שהי הגזרות כאשר אמרתי
חולל מלמד לחבר כל הבנין ואשים לפניך לצד ראשית הזמנים לאהבה
הקיצור

פרק ב

הקִיטֹר, צִיטוּנִי אֲבָה, פִּעוּל אָבוּי, עֲחִיד אֲבָה חֲאָבָה, צוּוֹי אָפָה,
מקור אָפּוֹת, וּבִנְפִעַל עֲבֵר אָפָה צִיטוּנִי נֶאֱפָה, עֲחִיד אָפָה, צוּוֹי חֲאָפָה,
מקור חֲאָפּוֹת, בִּפְעִיל חֲאָמֵר אָוָה עֲבֵר. מֵאָוָה בְּצִיטוּנִי, חֲאָוָה חֲאָוָה
בְּעֲחִיד, אָוָה צוּוֹי, מקור אָוֹת וּבִפְעוּל לֹא נִמְלֵאֵת כֻּלָּל הַגּוֹרָה הַזֹּאת וְכֵן
בִּהְפִעִיל וּבִהְפִעַל, חֲמָנֵס בִּהְפִעַל הַתֹּאוֹה, מִתֹּאוֹה, חֲתֹאוֹה, צוּוֹי הַתֹּאוֹה,
וּבִמְקוֹר הַתֹּאוֹת :

ב' אֲחֵר הַגּוֹרָה הַזֹּאת תְּבוּא גִזְרֵת נְחִי הַקִּטּוֹת שֶׁהִפֹּ"א יו"ד וְהִלְמֵד חֲל"ף ד"מ
יֵלֵא גַם כֵּה וּבְכָל הַגּוֹרָת הַמְּוֹרֶכְכִים תִּשְׁמֹר דְּרָכֵי שְׁתֵּי הַגּוֹרָת כֹּאשֶׁר
רְמוּתִי לֶךְ בַּגּוֹרָה הַכֹּל, הִי"ד תִּשְׁמֹר דְּרָכֵי נְחִי פ"י וְהִלְאֵךְ דְּרָכֵי גִל"א,
וְהֵנֵס חוֹסֵף לִיתֵן לֶךְ כֹּזֶה הַחֲזָקוֹת הַמִּטְעָרוֹת, פִּעַל יֵרֵא שֶׁהוּא מִן הַגּוֹרָה
הַזֹּאת יְבוּא בָקִי צִירִי ד"מ יֵרֵא, בִּמְקוֹר וּצִוּוֹי יְבוּא כְּדֶרֶךְ הַשְּׁלֵמִים
וְנִאֲמַר יֵרֵא בִּמְקוֹר אוֹ יֵרֵא וְעַם בְּכָלֵס לִירֵא, וְנִמְלֵא חֲסֵד לִירֵא מִפְּנֵי
דוֹר, וְכֵן צוּוֹי הִי"ד חֵינֵה שׁוֹמֵרֵת דְּרָכָה לִהְפָּקֵד מִקִּימָה כֹּאשֶׁר רֵאִינוּ בְּנִפְי
אֶךְ תִּמְלֵא יֵרֵא יֵרֵא אוֹת ה' קְדוּשׁוֹ, וְכֻלָּל חֲמִתִּי נֶחֱן הַמְּדַקְדֵּק ר' חֲלִיבו
כִּי גִזְרֵת הַמְּוֹרֶכְכִים לֹא תִבְאָה לְעוֹלָם בְּחִסְרוֹן הִפֹּ"א בִּמְקוֹר וּצִוּוֹי כ"ש גִּי
פּוֹעֲלִים מֵהֵנָּה וְהֵם פִּעַל יֵלֵא וּפִעַל נֶשֶׁא, כִּי מִן יֵלֵא נִרְאִית נֶאֱחַ וְלֹא מִן נֶשֶׁא
שֶׁאֵת וְשֶׁא, וְנִחְזֹר לְעֵינֵינוּ בַּגּוֹרָה הַזֹּאת הַעֲתִיד בָּקִי יְבוּא בְּשֵׁנִי מִשְׁקָלִים
צִיֵּא הוּא חֲלֵא חֲלֵא יֵלֵא, וְצִירֵא הוּא חֲיִירֵא תִירֵא יִירֵא וְכו' בְּצִיטוֹן נִפְעַל
הִי"ד תִּתְּכֵךְ לוֹיִז כְּדֶרֶךְ דִּמְ גִּזְרֵא אִוְרֵא, וּבִהְפִעִיל הוֹלִיא חֲלִיֵּא :

ג' וּבַגּוֹרָת נְחִי הַקִּטּוֹת שֶׁהִפֹּ"א יו"ד וְהִלְמֵד ה"א ד"מ יֵרֵה הִי"ד כִּמוֹ כֵּן תִּלְךְ אֲחֵרֵי
דְּרָכֵי פ"א יוֹד וְהִפֹּ"א אֲחֵרֵי דְּרָכֵי גִל"א רַק בְּעִתִּיד חֲוִיתוֹת חֲיִיתוֹן תִּבְאָה
בְּחִירֵךְ בִּמְקוֹם לִירִי בָקִי ד"מ חֲיִירֵה תִירֵה יִירֵה וְכו', וּבִהְעֵלֵס הִי"א מִסְבֵּת וִי"ו
הַמִּתְּכֵת, וִי"ף בְּחִירֵךְ וְכֵן חֲיִיפִי לִנְקֵב, בִּנְפִעַל הִי"ד חֵינֵה מִתְּחַלֶּפֶת בּוֹי"ו בְּעִתִּי
וְצוּוֹי וְנִאֲמַר הִי"דֶה • אִירֵה • תִירֵה • יִירֵה, וּבִהְפִעִיל וִיזֹר בִּהְעֵלֵס הִי"א :

ד' עֲדִיין לְרִיכִין אֲנוֹ לְמוֹדְעֵי מִנֵּעַ וְגִל"א ד"מ בּוֹא וְהִלְגִּתוּ לִפְנֵיךְ כִּי חֵינֵנו כִּיֵּא
בָּקִי וּבִהְפִעִיל וּבִהְפִעַל :

עֲבֵר עֲחִיד יִחִיד

בָּאָה

בָּא

בָּאת

בָּאת

בִּאתִי

פרק ב

בְּאֵתִי שׁוֹב

רְבִים

בְּאֵל שׁוֹב

בְּאֵתֶן

בְּאֵתָם

בְּאֵנִי שׁוֹב

בִּינוּנִי

בְּאָה

בָּא

בְּאוֹת

בְּאִים

בִּינוּנִי פְעוּל

שׁוֹמָה

שׁוֹם

שׁוֹמֹת

שׁוֹמִים

עֵתִיד

אָבֹא שׁוֹב

תְּבֹאִי

תְּבֹא

תְּבֹא

יָבֹא

רְבִים

נָבִיא שׁוֹב

תְּבֹאִין

יָבֹאוּ

תְּבֹאֲנָה מִי תְּבֹאֲנָה

צוּי

בּוֹאִי

בּוֹא

בּוֹאֲנָה

בּוֹאוּ

מְקוֹר

בּוֹא

אִזְהָרוֹת

הַ בְּאָה צִעֲרָה בְּעַם צַפ"א הַפֻּעַל לְהַבְדִּילוֹ מִבְּאָה בִּינוּנִי שֶׁהוּא בְּלִמ"ד
הַפֻּעַל, בְּצוּי וְעֵתִיד תְּבֹאִי ה"א הַמּוֹסֵפֶת ד"מ בּוֹאֵה , אֲבוֹאֵה נְבוֹאֵה
וְכֵן נ"ן הַמּוֹסֵפֶת ד"מ יָבֹאוּן :

בִּנְיָן

פרק כ

בנין הפעיל		בנין הפעיל	
יחיד		יחיד	
הוֹבֵא	הוֹבֵאָה	הִבִּיא	הִבִּיאָה
הוֹבֵאת	הוֹבֵאתָ	הִבִּאת	הִבִּאתָ
	הוֹבֵאתִי שו"ס		הִבִּאתִי שו"ס
רבים		רבים	
	הוֹבֵאוּ שו"ס		הִבִּיאוּ שו"ס
הוֹבֵאתֶן	הוֹבֵאתֶם	הִבִּאתֶם	הִבִּאתֶם
	הוֹבֵאתֶנּוּ שו"ס		הִבִּאתֶנּוּ שו"ס
עתיד		בינוני	
	אֻבֵּא שו"ס	מִבִּיאָה	מִבִּיא
תוֹבֵא	תוֹבֵאָה	מִבִּיאות	מִבִּיאים
תוֹבֵא	תוֹבֵאָה	פועל	
	יֻבֵּא	מוֹבֵאָה	מוֹבֵא
		מוֹבֵאות	מוֹבֵאים
רבים		עתיד	
	נֻבֵּא שו"ס	אֻבִּיא שו"ס	אֻבִּיא
תוֹבֵאוּ	תוֹבֵאוּ	תִּבִּיא	תִּבִּיא
תוֹבֵאוּ	תוֹבֵאוּ	תִּבִּיא	תִּבִּיא
תוֹבֵאָה	תוֹבֵאָה	רבים	
		נִבִּיא שו"ס	
בינוני		תִּבִּיאוּ	תִּבִּיאוּ
	הוֹבֵא	תִּבִּיאָה	תִּבִּיאָה
הוֹבֵאת	הוֹבֵאתֶם	צווי	
	הוֹבֵאתֶנּוּ שו"ס	הִבִּיא	הִבִּיא
מקור		הִבִּיאָה	הִבִּיאָה
	הוֹבֵא	מקור	
		הִבִּיא	הִבִּיא

ו בנינים אחרים לא נמלאת גזרה הזאת כאשר אמרתי וממנה נלא לדבר
 משתי הגזרות הנשארים המורכבות אשר מהנחות והחסרים תולדנה
 מחסרי הפ"א ונל"א ומסרי הפ"א ונל"ה ד"מ, נשא נטה : גם

ו גם באלה תשמור הדרך אשר אמרתי בשאר הגזרות המורכבים
וראשונה אוכיר כי בנשא וחננו בכ"מ אשר תחצר הנו"ן בה"ש תחצר
גם בה ובכ"מ אשר תנוח האלק תנוח גם בהם חוץ ממקור כי בוא יבוא בנזע
האל"ף חוץ מן הכלל, כי לא תאמר בלכד גשוא אך ג"כ תאמר שואת ובכלים
תנוח ד"מ לשאת, הלוי שא כמו גש בלי נו"ן ובקמן בדרך כל"א ד"מ קרא
וכן בעתיד אשא כמו אקרא אך בחסרון הפ"א, ונמלא גשוא לשוא עריך וכמו
זר יחשב בהיותו עבר במקום גשאו וכן וגשו את כלמתם כפ"ד הר"מ קמחי
במקום וגשאו, ואלה יולאים מכללם בפיענ ופועל אינם נמלאים כלל, ובהפעל
השיא השאת בדרך שתי הגזרות וכן בהפעל השא השאת:

ח והסרי הפ"א וכל"ה ד"מ נטה הנו"ן הולכת ע"ד נו"ן של נגש והה"א ע"ד
ה"א של גלה אמנם בלוי ובמקור תראה הנו"ן בקל כי תאמר נטה נטו
לא טה טו כמו גש גשו, וכן גם לא תשמור דרך הה"א כי מן נטה לא תאמר נט
כאשר תוכל לומר לו גל כל"ה אמנם בעתיד מסכת הוי"ו תהעלם הה"א
ונמלא נו"ן במקום וזה וכן בהפעל ואת במקום ואתה, הגזרה הזאת תבוא
בקל נטה נטתה וכו' ובעתיד אטה תטה יטה וכו' בהפעל גפיה גפיתה
בעבר, עתיד אגפיה תגטה וכו', בפיעל ופועל לא נמלאה, בהפעל
בעבר תטה וכו' ועתיד אטה תטה וכו' ובהפעל עבר הגוף ועתיד אגפיה
תגפיה וכו' ובהפעל לא נמלאה:

מן הכפולים ד"ה סבב

פרק כא

א נבנה בניני גזרה הזאת בהיותם זרים ושונים ממשקלם:

ב בה"ק יבוא בשני דרכים בגזרה הזאת או בדרך השלמים עומם סבב סבבה
סבבת וכו' או בחסרון ע"פ דרך הראשון נשמטוהו כמוחר לדרך השני:

בנין נפעל עבר יחיד		בה"ק עבר יחיד	
נָסַבָּה	נָסַב	סָבָה	סָב
נִסְבַּת	נִסְבֹּת	סִבּוֹת	סִבּוֹת
נִסְבּוּתִי			

פרק כא

נְסִבְתִּי שׁוֹס	סְבוּתִי שׁוֹס
רְסִים	רְבִים
נְסִבּוֹ שׁוֹס	סְבוּ שׁוֹס
נְסִבְתָּם	סְבוּתָם
נְסִבְתָּן	סְבוּתָן
נְסִבְנוּ שׁוֹס	סְבוּנוּ שׁוֹס
בִּינוּנִי	בִּינוּנִי
נְסִבָּה	סְבוּבָה כו' כַּלְמִים
נְסִבּוֹת	פְּעוּל
עֲתִיד	סְבוּבָה כו' כַּלְמִים
אֶסְבֵּב שׁוֹס	עֲתִיד
תְּסִבֵּה	אֶסְבוּב שׁוֹס
תְּסִבֵּה	תְּסִבֵּה
יְסִבֵּה	יְסִבֵּה
רְבִים	רְבִים
נְסִבֵּה שׁוֹס	נְסִבֵּה שׁוֹס
תְּסִבֵּה	תְּסִבֵּה
יְסִבֵּה	יְסִבֵּה
צוּוִי	צוּוִי
הֶסְבֵּה	סְבוּ
הֶסְבֵּה	סְבוּ
מְקוֹר	מְקוֹר
הֶסְבֵּה	סְבוּ

אוהרות לעבר מהגיל

ג סב נפתח להדלילו משב ג"ע שהוא בקמן וכן סבו וכו' , והדגש בם לתשלוש ע"פ אשר תחסר :

אוהרות

פרק כא כב

לבינוג

ד נמלא חס חמה חמים חמות בחסרון הע' כמו בעבר :

לעחיר

ה אסב תבאנה אחיות אי יתן כמו בשלמים ודגש אחריהן כמו אקוב
תקוב ובגלל הוי"ו המהפכת יתהפך לכלו קמץ והאחרון חטף ד"מ ויִסב ,
והוא היא ד' חש מנ"ך האמורה בכללי קיח :

לצווי

ו דרכו בדגש ל"פ , ואם הטעם בל"פ אז חולם הפ"א נהפך לק"ח
ד"מ דני דנו :

אזהרות לנפעל

ז הבינוני נסב ויבוא גם בצירי ד"מ נמס , מקור הסוב וצלירי הימס
עחיד-אסב ואסב"פ איננה מקבלת דגש אחיות אי יתן תבאנה בצירי
ד"מ אחר אחתה בה"א הנוספת :

ח בנין פיעל ופועל ראיוס בגזרת כ"ע צמרוצעים בנח העיין בונן כונן
וכן נכפולים סובב סובב , ובנין התפעל יבוא כהמה הסמוכב וכו' :

בנין הפעיל והפעל בכפורים

פרק כב

הפעל יחיד		עבר הפעיל יחיד	
הִסְבָּה	הִסְבּ	הִסְבָּה	הִסְבּ
הִסְבֹּת	הִסְבַּת	הִסְבֹּת	הִסְבַּת
	הִסְבַּתִּי שו"ס		הִסְבַּתִּי שו"ס
הסבו	טית		

פרק כב

רבים		רבים	
הוֹסְבֵנוּ שׁוֹם	הוֹסְבֵנוּ שׁוֹם	הֶסְבֵנוּ שׁוֹם	הֶסְבֵנוּ שׁוֹם
הוֹסְבֵתָם	הוֹסְבֵתָם	הֶסְבֵתָם	הֶסְבֵתָם
הוֹסְבֵנוּ שׁוֹם	הוֹסְבֵנוּ שׁוֹם	הֶסְבֵנוּ שׁוֹם	הֶסְבֵנוּ שׁוֹם
בינוני		בינוני	
הוֹסְבָה	הוֹסְבָה	מְסֻבָה	מְסֻבָה
הוֹסְבֵת	הוֹסְבֵת	מְסֻבֹת	מְסֻבֹת
עתיד		פעול	
אֶהְיֶה שׁוֹם	אֶהְיֶה שׁוֹם	מוֹסְבָה	מוֹסְבָה
תֹּסְבֵי	תֹּסְבֵי	מוֹסְבֹת	מוֹסְבֹת
תֹּסְבָה	תֹּסְבָה	עֵתִיד	עֵתִיד
רבים		רבים	
נֹסְבֵ שׁוֹם	נֹסְבֵ שׁוֹם	נֶסְבֵ שׁוֹם	נֶסְבֵ שׁוֹם
הוֹסְבֵנוּ {	הוֹסְבֵנוּ {	תֶּסְבֵנוּ {	תֶּסְבֵנוּ {
תֹּסְבֵינָה	תֹּסְבֵינָה	תֶּסְבֵינָה	תֶּסְבֵינָה
מקור		צווי	
הוֹסְבֵ	הוֹסְבֵ	הֶסְבֵ	הֶסְבֵ
		הֶסְבֵנוּ	הֶסְבֵנוּ
		מקור	מקור
		הֶסְבֵ	הֶסְבֵ

אוהרות להפעיל

ו הֶסְבֵ כְּלוּ לִירֵי צַעֲזַר וּלְפַעֲמִים פָּתַח בְּמִקְוֵם לִירֵי שְׁנֵי דָמָה הַמֵּר הַשָּׁמַי
הַקָּל וְכֵן מַרְדִּים הִסְבֵנוּ (ש"א י) וְכֵן בְּדִינוֹנֵי מִסְבָּה נִמְלָא צַפְחָה מִצֵּל בְּעֵתִיד

פרק כב כג כד

יבוא פתח לפעמים באותיות חסן ד"מ ויסב, ונטעם באות חסן פ"פ
בסגול ד"מ ויגד :

משרשים מרובעים ומחומשים

פרק כג

א כבר רמזתי לך כי יש ג"כ פעלים אשר להם ארבע אותיות בשורשם וגם
חמש ואחתה דע לך כי אלה יבואו רק בבנין פיעל והתפעל ולהרות
נמאונך הנם מונצים לפניך ברמזה ותשמע ותוסיף לקח :

ה ת פ ע ר	פ י ע ר
מרובעים אמתים	מרובעים אמתים
ה'ש'ת'ע'ש'ע	עבר ק'ק'ק'ק'ה
מ'ת'פ'ר'פ'ר	בינוני מ'ב'ר'פ'ר וכו'
א'ת'מ'ה'מ'ה וכו'	פעול מ'ש'ו'ע'פ'ד וכו'
ה'ת'נ'ד'נ'ד וכו'	עתיד א'ב'ל'פ'ל וכו'
ה'ת'ג'ל'ג'ל וכו'	צווי פ'ר'ג'ם וכו'
	מקור פ'ל'פ'ל וכו'

ונמא' תשעשעו מופעל וכמו כן רמז'ש

ב פעל א' נמא' מחמש אותיות והוא חמרמר ונחצר ממנו בעבר חמרמרו :
(והנה זהו המקום המוכן אשר המלמד הזהיר יבחן את תלמידו ויתן לפניו
דבר דבור בא' מלשונות העמים להביאו לעבר, בהיות בידו שלשה מחלקי
הדבור שם פעל וכוני, כי כס יוכל לחבר כל דבור שלם שיחפון ויכולת בידו
לעשות ולא יעבירו לכללים הבאים אם לא ימא'נו בקי בהם ובכל אשר בהם),

מהמלות

פרק כד

א המלה אינה מורה על ענין עומד בעצמו לא על דבר ולא על פעולה ואין
לה

לה זמן ולא גוף ולא בנין ולא סוג ולא מספר, אמנם משמשת היא אל הדבור
היטב בהתחברותה אל השמות ואל הפעלים ואלה הנה הוראותיה בקיצור :

ב השמנה על שאלת מקום, מלות אי איה איפוא איכה אן אנה
מאין, ועל הוראת מקום פא פה מפה הנה הלום שם משם
מבית פנימה תחת חוץ מעלה מלמעלה מטה לפנים אחור
על שאלת זמן מתי עד מה עד אן, והוראת זמן עתה מחר
היום תמול אתמול שלשום מלפנים תמיד, עד אם, עד
כי, שרם מהרה מהר חיש או אזי לעד לעולם ועד :

ג תבאנה דרך שאלת מלות, אם האם הלא איך איכה מדוע
למה, ולקיום הדבר בן אכן אולם אמנם אף הן :

ד תבאנה לשלילה, לא אר אין, בלי בלא בלתי, ועל ספק
הדבר, אולי פן דולי :

ה להורות החבור תבאנה מלות, עם יחד יחדו גם אף, ועל
הפרדה ומיעוט לבד אך בלעדי וולתי, ודומיהם :

ו להורות רבוי הדבר תשמנה מלות, יותר מאד רב הרבה, אף כי,
ולמעט, אמו מעט כמעט כאין אפס, וכיוצא :

ז על הדמיון, כה בן, כמו'כן, כמו, ככה :

ח על גבול זמן או מקום, ארי אל אצל עדי עד נגד לנוכח מול
לעמית בין מני לפני סביב עבר אחר אחרי :

ט על סנת הדבר, על מפני בעבור למען בגלל בעד תחת חלף
לפי כפי כי יען עקב אשר

י דרך בקשה תבאנה מלות, בי נא אנא לו אמן :

יא יש מלות אשר המה כמו הקול אשר נתן לו הגה אשר ילא מפינו כפי
הטבע צעת לרה או שמחה :

יב צעת לרה להורות נאמר אזי הוי אויה אה הה אהה אללי, ועלה
השמחה

השמה האת האת :

יג ולחורות חיה דבר מוכנת בלו ג"כ קילות הא הן וממלה הולת הנה,
וכמו כן נוכל לומר כי בזה חיצת הם להזמין השומעים לדממה כי דומה
לה הקול אשר נשאלו בעת ההיא :

יד במקלת מלות הכ"ל יחזרו כנויים המחזרים כאשר ראינו מחזרים
לשמות, ולכן תחלפנה בנקודותיהן כאשר אראך עתה :

טו כמו, יחזר לכל הגופים ד"מ כמוני במוך כמוהו, ולרבים, כמוהם
במוכם כמונו :

טז הנה איה, יחזרו ג"כ ותאמר, הנני הנך, הנו הנם הננו, ואיו
אים איבה, ולא נמלא מחזר לגופים אחרים :

יז אין, עוד יחזרו ולא ישנו נקודותיהם ותאמר אינני אינך וכו'
עודני עודך וכו' :

יח אחר אחר יחזרו לכנויים גם המה ד"מ אחרי אחרך וכו',
וכן דפני דפניך לפניו לפנינו לפניכם וכו' :

יט על עד ישנה או לקמן או לשוא פתח בדרך זה, עדי עלי עליך עדיך
עליו עדיו עלינו עדינו עדיכם בקמן והשאר בשוא פתח
עליכם וכו' :

כ תחת פתח השני ילא לשוא ד"מ תחת תחתך וכו' :

כא אצלו ה"רי יעבור לסגול והסגול לשוא ד"מ אללו וכו' :

כב מלת את אם הויה במקום עס, ה"רי יתהפך לחירק ד"מ אתי אתו
וכו', ומס היא לסמן הפעול נחולס כמו אותו אותך אותי :

כג בלתי, וולתי, חירק האחרון ילך בהתחבר אליהן הכנוי ד"מ בלתו
בלתך, וולתו וולתך :

כד בעד, השוא לפתח והפתח לשוא פתח נשאלו בל שוא אחריו ד"מ
בעדי

בערי בערו וכו' :

כה וכן למען הפתח השני יהיה כמו צעד ד"מ למענו למעני וכו' :

כו נגד סגול השני יעבור לשוא כמו נגדי נגדו וכו' , עם יתחבר עם כל הכנויים בלי שנוי ד"מ עמי עמו וכו' ופה אשים קנאי למלין :

מסמיכות השם

פרק כה

א הלא כתבתי לך כי אחד ממקרי השם הוא מוליד הנקרא ג"כ סמוך ומלא של חורטו , אמנם אמור אמרתי לך כי לשה"ק לא ישתמש ממנו כלל וכלל במקרא כי בשנוי נקודות השם הראשון יראה על הרוב ובתורה שבע"פ ובפירושים לבד השתמשו ממנו הכותבים , כי דבריהם נתנו בלי נקודות , ולהרחיק מן השבשב לקחו המלה היתה כי נמצאה מחוברת לכנוי במקרא בתיבות שלי שלך :

ב ועתה בני הזהר לך בכללים הבאים כי המה יורו לך הדרך האמתית להכיר הסמוך והמחברת וממנה תראה וכן תעשה כי יתכן אלהים לכתוב בלשה"ק בנקודתיה ובפרט בשירים וחסכתות לאל מורא עלילה :

ג כל שם יהיה זכר או נקבה שתהיה קמץ הנקודה הקודמת לאחרונה , תתהפך לשוא במסיכות ד"מ דבר דבר צדקה צדקת , והקמץ נקודה אחרונה יעבור לפתח כאשר אהיה רואה במשלים הנ"ל ואם קמץ הא' הוא באות גרונית יהפך לשוא מחובר כאשר אמרנו למעלה בשנוי השם ד"מ חכם חכם אמנם אם אחר קמץ אחרון תהיה א' לא יהפך לפתח ד"מ צבא צבא :

ד הזכרים רבים בשמות הנ"ל קמץ הא' יתהפך לחירק והשני לשוא וכנוי הרבים מכל השמות זכרים אשר סופס ים יהפכו לזירי ויו"ד אחריה ד"ה דברים דברי :

ה אם האות הראשונה היא גרונית תחת חירק יבוא בה פתח ד"מ חבמים חבמי :

ז שמות נקבה יחידה ה"א סימן הנקבה תהפך בסמיכות לתי"ו והקמץ לפתח כאשר אמרתי ד"מ צדקה צדקת והשוא הא' לחירק וברבות צדקות בבשות :

ז שמות חב אח בסמיכות המה אבי אחי :

ח יולאים מן הכלל שמות במה קמה צרה מגן מעוז שהקמץ הא' לא ישתנה :

ט שמות שהם ע"מ פֿעֶר בסמיכות ליחיד לא ישתנו כלל וברבים סגול הא' יעבור ברובם לפתח ובאיוזה שם לחירק והשני לשוא ד"מ עבדי מלבי בגדי :

י ד' שמות והם יִרְךָ פֿתַח גִּדְרִי גִזֵּר בסמיכות יבואו ע"מ פֿעֶה יִרְךָ פֿתַח גִּדְרִי גִזֵּר :

א הִירִי לא ישתנה ואם יבוא קודם קמץ ישתנה לשוא ד"מ עצה עצת כשזיל אות גרונית שנה שְׁנָת שְׁעָר שְׁעָר עֲנָב עֲנָב ואם אחר יירי אות נחה לא ישתנה ד"מ הִיבֵל אִיבָה , וכן ברבים הִירִי יתהפך לשוא כשהיא נקודה קודמת לאחרונה ד"מ חֲצִירִים חֲצִירִי זְקִנים זְקִנִי , זולתי כשכאה אות נחה אחריו שישאר כמ"ש ביחיד ד"מ זִיתִים זִיתִי , וגמלאו בזה הכלל יולאים ממנו חפצים שהוא חֲפִצִי ואחרים כמוהו :

יב בשמות של חמש נקודות והמה הבאים ע"מ עקב ישתנה ברבים לחירק והסגול לשוא ד"מ עֲקִבֹת כמו כן עֲשָׂב עֲשָׂבוֹת , ומן גִּדְרִי חֲכָן אם אות הראשונה היא ח' תנקד בסגול ד"מ חֲלָבִי :

יג ושמו' שהם ע"מ חדש החולם יתהפך ברבים לק"ח והסגול לשוא ד"מ חֲדָשִׁי כמו מן קִדְשׁ קִדְשֵׁי וכמו כן שמות אשר בהם פתח תחת סגול מסכת הח' והע' הבא אחריו כמו כן אִדָּח אִדְרֹתָת :

יד אם אחר הסגול תבוא ה"א בלאחרונה ביחיד בסמיכות הסגול יתהפך לִירִי ד"מ רועה רֵעָה מקנה מקנָה ודוגמיהם יולא מן הכלל פיה שנמלא בסמיכות פִּי , דברי פי חכס מן : שמות

מן שמות אשר בהם פתח וחירק יתהפכו שניהם ללירי א' כאשר בשנוי השם
ד"מ וית בית בית יין יין וכיוצא :

מבנוי המחובר לשם

פרק בו

א כבר הקדמתיך למעלה בלוח א' על שם דבר המחובר לכנוי וממנו ראית
מה המה כנויי הגופים לז"נ וליחיד ורבים , אמנם חובתי היא שלא
למנוע ממך כל דבר להודיע לך כללים המורים איך ישתנו השמות מסבת
התחברותם לכנוי כאשר אמרתי לך בפ' הקודם איך ישתנו בגלל הסמיכות :

ב ואחרי דע לך כי ארבע חנועות הנה המשנות השמות והם קמץ לירי סגול
חולם והסי' ק"ץ ס"ה והשוא ג"כ אמנם לא יחשב עמהם כי אינו בכלל
החנועות כאשר אמר הבחור בפרק שירה שלו שיר חמישי ואני אקח אותה
אחת לאחת להקל הענין כאשר אפשר :

ואלה בללי הקמץ

ג השמות שהם ע"מ דָּבָר כבר נתתי לך לוח עליו כאשר אמרתי וממנו
תראה איך ישתנו שמות זכרים שהם על משקלו :

ד אמנם שמות הנקבות לבד כי קמץ הא' ישתנה לשוא ה"א תשתנה לתי"ן
כמו בסמיכות ד"מ לְדָקָה תאמר צִדְקָתִי צִדְקָתָם וכו' , ומה תראה כי
השוא יתהפך ג"כ לחירק כמו בסמיכות וזה דוקא בשמות אשר ע"מ לְדָקָה
אצל שמות אחרים לא ישתנו , כמו , חכמה חכמתו צרה צרתו גולה
גולתו אבירה אבירתו ודוגמיהם , אך שם אָמָה קמץ ה"א יתהפך לשוא
פתח בהיותו באל"ף כמו אָמָתו וברבים הא' לפתח והב' לשוא
אָמָהוּתיו וכו' :

ה הבאים ע"מ קָצָה ישאר הקמץ ביחיד וגאמר קָצָהו , וגמאל כדרכו הפוך
לשוא קָצָתו כמו ברבים קָצוּתו והס"א תתהפך לתי"ו וכן פָּעוּז וחבריו
ישאר הקמץ

מַעוּוּ מַעוּוּם וְכֵן מִנּוּ וְרִיעוּ מִגִּנוּ מִגִּנִּים וְכֵן הַבָּאִים ע"מ דְּמוּת וְכֵן
בְּשֵׁמוֹת פְּנִים בְּנִים לְעוֹלָם לֹא יִשְׁתַּנֶּה הַקֶּמֶץ בְּסִכּוֹת הַכְּנוּי תִּקְוָה מוֹת אֶן שְׁתִּי
הַנִּקְדוּת תַּעֲבֹרְנָה לְחֹלָם לְבַד וְתֵאמַר תּוֹבֵו מוֹתוֹ אוֹ מוֹתוֹ אֲנִי וְכו' :

וְהָם אָב אָח , בְּשֵׁם יַחִיד וְכְנוּי יַחִיד לֹא יִשְׁתַּנֶּה הַקֶּמֶץ כְּמוֹ חֲמִי אַחִיד אֲבִיו ,
אֲמַנִּס בְּכְנוּי רַבִּים יִשְׁתַּנֶּה לְשׂוֹא פֶתַח בְּשִׁבִּיל הָאוֹת גְּרוּנִית אֲבִיהֶם וְלִמִּי
בְּמִי כִי לֹא יִשְׁתַּנּוּ , אֲבִינוּ אֲחִינוּ , וְכַשֶּׁהֶשֶׁם עֲלֵמֵנוּ רַבִּים רוֹבֵס יִשְׁתַּנּוּ גִיכ
לְשׂוֹא פֶתַח אֲבֹתָיו אֲחִיבָם אֲמַנִּס נִמְלֵא אֲחִיו בְּסִגּוֹל וְכֵן אֲחִי וְאַחִיד בְּפֶתַח
וְכֵן לֹא יִשְׁתַּנּוּ יְד דָּם עַב הֵן בְּכְנוּי יַחִיד הֵן בְּכְנוּי רַבִּים יִדּוּ דְמוּ יִדּוּ דְמוּ ,
וְנִמְלֵא דְמָבָם יְדָבָם , אֲמַנִּס כַּשֶּׁהֶס רַבִּים בְּשֵׁם בְּכְנוּי יַחִיד וְלִמִּי רַבִּים לֹא
יִשְׁתַּנּוּ כְּמוֹ יְדִיו דְּמִינוּ אֲמַנִּס לְשׂוֹא גּוֹפִים יִשְׁתַּנּוּ לְשׂוֹא ד"מ יִדִּיהֶם דְּמִיכָם ,
וְשׂוֹר צָר לְעוֹלָם לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּמוֹ שְׁלִיו צָרִיהֶם צָרִי צָרִיבָם . קֵן גִּן גִּן וְשִׁלְבָם
יִשְׁתַּנּוּ לְפֶתַח קֵנִי גִנוּ גִנוּ מִשְׁבָּבִי :

בְּלִי הַצִּירִי

זְ לִירִי אִי בְּשֵׁם יִשְׁתַּנֶּה לְשׂוֹא וְהַנִּקְדוּת הַבָּא אֲחִירִי לֹא תִשְׁתַּנֶּה ד"מ לְבַב
לְבָבִי עֲצָה עֲצָתִי , אֲמַנִּס בְּשֵׁמוֹת שֶׁל חֲמֵשׁ נִקְדוּת כְּמוֹ סֶפֶר יִתְהַפֵּךְ
לְחִירָק וְהַסִּגּוֹל לְשׂוֹא בִּיחִיד ד"מ סִפְרוּ סִפְרוּ גִדְרוּ גִדְרוּ , וְכַאֲשֶׁר אֲמַרְתִּי
בְּמִיכּוֹת לֹא יִשְׁתַּנֶּה בְּשֵׁמוֹת הָאֵלֹהִים וְדוּגְמִיהֶם הִיכָר אֵיתָן שִׁיבָה שְׂאֵרִית
שְׂאֵלָה רֵאשִׁית אֵיפָה תֵאָנָה וְכַשֶּׁם בְּהִנֵּה לְעוֹלָם יִתְהַפֵּךְ לְסִגּוֹל
בְּהִמִּתִּי וְכו' :

ח כַּשֶּׁהוּא נִקְדוּ אַחֲרוֹן בְּשֵׁמוֹת ע"מ שׂוֹמֵר יִתְהַפֵּךְ לְשׂוֹא כְּמוֹ שׂוֹמֵר . עוֹכֵר
עוֹכֵר וְכַמֶּשֶׁקל פִּעֵל וּפְעַל יִשְׁתַּנּוּ כְּמוֹ גִדְרוּ גִדְרוּ פִּאֵר פִּאֵרָה וְנִמְלֵא
הַפֶּךְ לְחִירָק בְּשֵׁם אֲוִיב בְּכְנוּי נִמְלֵא לִזְכֹּר אֵיבָה וּלְפַעֲמִים בְּסִגּוֹל שׂוֹמֵרָה :

ט שְׁמוֹת הַבְּרָה אַחַת רוֹבֵס יִשְׁתַּנּוּ לְחִירָק ד"מ עַת עַתִּי וְכֵן לֵב חֵץ חֵץ אֵשׁ
אֵב תֵּל שֵׁן קֵן קֵץ עוֹגֵם , אֲכֵן גִּי יִשְׁתַּנּוּ הַצִּירִי כְּמוֹ גִּי גִיךְ וְכֵן בְּכֵל
אֵלֵּי יִשְׁתַּנּוּ בְּשֵׁם שִׁיחַ רֵאשׁ רַע עֵץ עֵד נֵר זֶר דָּע גִּדְרוּ אֵךְ בֵּן וְשֵׁם יִתְהַפֵּךְ
לְשׂוֹא כַּשֶּׁהוּא יַחִיד בְּנוֹ שְׁמִי בֶּן שְׁמִי :

פרק כו

כלרי הסגול

י שמות שהם ע"מ פֶּעַל או פֶּעַר בשני כליין או בסגול ופתח בח' או ע'
 הא' יתהפך לחירק והשני לשוא ד"מ בגד בגדו אכן רבים המה אשר הא'
 יתהפך לפתח וזכרנו אס אזה הראשונה או שנית א' מאותיות אחר"ה ד"מ
 אכן אבנו חסד חסדו וכל השמות הבאים יהיו כהמה קשת צמר צלע נפש מלך
 כסף כלב שמן שוע טנא דלת גפן פלג סלע וכן שני סגולין שבשם תפארת
 ד"מ תפארתו :

יא סגול אשר אחרייו יבוא שוא יתאר, ד"מ אלצע אלצענו :

יב סגול אשר אחרייו ה"א בסוף תיבה ד"מ מקנה יוסר ועמו ה"א ד"מ מקני
 מקנך מקני אמנם בנסתר לזכר יעבור לזירי ד"מ מקנהו כמו בסמיכות
 ולנקה יתאר ג"כ כמו ויקר מקרה :

יג שה פה יהפכו ה"א ליו"ד והם יעברו ל. וירק ולזירי ד"מ שיו' (ונמלא גם
 שיהו) פיו פיהו פוך וכו' :

כלרי החולם

יד שמות ע"מ פֶּעַל או ע"מ פֶּעַר בח' או ע' יתהפך לקמץ ואחרייו שוא
 ויהיה חטף או קבוצ ד"מ קדש קדשו חדש חדשו אורח ארחו, ואם אות
 השנית אות גרונית החטוף יהיה בה"א ד"מ אהל אֶהְדוּ, וכן מתאר תֶּאֱדוּ
 הגם שנמלא תֶּאֱדוּ, מגלגלת נמלא גלגלהו :

טו אם אחר חולם יהיה קמץ או זירי יתאר החולם כמו חולר חולרו
 חויב חויבו :

טז חולם נקודה אחרונה בשמות יתאר ברובם אמנם יתהפך ג"כ לקבוצ או
 שורק ד"מ מעוז מעוז טוב טובי טובו טובך

יז השוא על הרוב יתהפך לחירק ד"מ דבש דבשי, ואם הוא ע"מ פֶּדִי ישתנו
 חיש באחיו ד"מ פרוי :

יח גם הפתח כשהוא נקודה אחרונה באיזה שם יהפך לחירק ד"מ פת פתי
ופתח וחירק כאשר אמרנו, במיכות ישנה הפ"פ ללרי ד"מ בית ביתו
זית זיתך וכו' :

יט אלה הכללים אשר יכולתי ליתן לך בדרך קצרה הכללים אשר נתנו
המדקקים הראשונים בדברם מן הסמיכות והכנוי המחובר לשם בארוכה
ואם השמטתי איזה דבר יהיה דבר מוטען וההרגל במקרא ימלא את חסרונו,
ובזה הדרך אבוא להורותך כללי כנוי המורכב המחובר לפועלים כאשר באה
הצטנתי לך :

מכנוי המורכב מחובר לפערים

פרק כו

א רבו כמו רבו דרכי הפעלים בהתחברותם אל הכנויים המורכבים, וכמעט
שמן האי אפשר להעלותם לכללים אמהים ונכונים להשתמש מהם על כללות
כל הפעלים, עכ"ז תקח ממני מה שתרצה ויהיו לך כנר בידך, וא"ל יאיר לך
כל הדרך לא תלך באפלה כאשר אתה הולך, כי אור זרוע לך על רובה :

ב הנה שמתי לפניך בה"ק כלו מחובר להורות כל הגופים כאשר עשו
המדקקים אשר קדמוני אך חוסיף על גוף וגוף האזהרות המלטרבות :

ג פקד ילטרף בדרך זה והזהר, כי כנוי האי הוא לזכר והשני לנקבה ואשים
לזכיות א, ב, ג, להורות גופי הכנויים :

פקד

יחיד	רבים
ג פקדו או פקדהו	פקדם או פקדמו
פקדה	פקדן
ב פקדה	פקדכם
פקדה	פקדכן
א פקדני	פקדנו

פרק: כו

אזהרות

ד קמץ ראשון בכל העבר יתהפך לשוא והפתח לקמץ וזלתי בנטיס כם כן
כי לא ישחנה, ואשר סופו יירי לא ישחנה ד"מ אהבו אהבה :

ה בננין פעל יירי ישחנה לשוא ד"מ פקדו פקדם וכו', בנפולים בהפעיל
הסב ישחנה יירי א' לשוא והשני לחירק וחאמר הסבנו ע"מ הדמנו
נל"א קרא קמץ אחרון נשאר ב' ד"מ קראו קראס וכו', ובנל"ה נעלמת
ההא ושני קמלים נשארים ד"מ עשהו, עשני לא עשהו עשהני, בנ"ע
ישאר בם הקמץ ד"מ שמיני שמה :

פקדה

רבים	יחיד
פקדתם	ג פקדתו או פקדתהו
פקדתן	פקדתה
פקדתכם	ה פקדתה
פקדתכן	פקדתה
פקדתנו	א פקדתני

אזהרות

ו קמץ ושוא בראשית התיבה יתחלפו זכ"ו ובפ"פ יבוא השוא ובעין הקמץ
כאשר אחת רואה גם בזה הירי נקוד אחרון ישאר בו ד"מ אהבחהו, בנ"ע
כמו כן הקמץ לא ישחנה ד"מ שמתהו שמתני וכן אחרי' כמו שאמרנו בנוף פקד

פקדת

רבים	יחיד
פקדתם או פקדתמו	פקדתו או פקדתהו
פקדתן	פקדתה
פקדתכן	פקדתה
פקדתנו	פקדתני

פרק כז

אזהרות

ז יחסרו הנמלא כנויי הנמלאים בין יחיד בין רבים כי לא ידקו יחדו וכן
בנקבה :

ח בגל"א האל"ף נחה מלאתו מלאתה אבל עס צאתם הוא ע"מ פקדתם
שהיא הנסתרת מחוברת עם הנמלאים וזכרים כאשר ראינו :

ט ובגל"ה ההא תחלף ב"וד כדרכה ד"מ גליתו גליתה וכו' :

פקדת

יחיד	רבים
פקדתיו	פקדתים
פקדתי	פקדתין
פקדתיני	פקדתינו

אזהרות

י בזה תבוא יוד קודם הכנויים כמו רמיתיני (ט"א יע"י) :

פקדתי

יא יבוא בכנוי בדרך פקדת רק השמר כי במקום כנוי המדברים בעדם כי
לא יחזרו לא תחבר בדרך הנ"ל כנויי הנמלאים כמו פקדתיך פקדתיך
פקדתיכם פקדתיכן :

יב יכל החולם יהפך לק"ח כמו יכלתיו וכן האחרים :

פקדו

יחיד	רבים
ג פקדוהו	פקדום
פקדוה	פקדון

פקדון

פרק כז

ב פְּקֻדוֹת	פְּקֻדוֹת
פְּקֻדוֹת	פְּקֻדוֹת
א פְּקֻדוֹת	פְּקֻדוֹת

אוהרות

יג גם בגוף הזה תראה הקמץ. הוא מוחלפים זה בזה כאשר אמרנו בפקדה, לירי בסוף ישאר ד"מ יר אוד, ובג"ע ישאר הקמץ גם פה ד"מ שמך, ובהפעיל ההא בח"ס ד"מ השיבו, בגל"ה הקמץ נשאר ג"כ ד"מ עשוי :

פקדתם		פקדתן		פקדנו	
יחיד	רבים	זו עס	פקדתם	יחיד	רבים
פְּקֻדְתוֹהוּ	פְּקֻדְתוֹם	זו עס פקדתם		פְּקֻדְתוֹהוּ	פְּקֻדְתוֹם
פְּקֻדְתוֹהָ	פְּקֻדְתוֹן			פְּקֻדְתוֹהָ	פְּקֻדְתוֹן
פְּקֻדְתוֹנִי	פְּקֻדְתוֹנֵי			פְּקֻדְתוֹנִי	פְּקֻדְתוֹכֶם
				פְּקֻדְתוֹנֶךָ	פְּקֻדְתוֹכֶן

יד מולם יתהפך גם באלו לק"ח כמו שאמרנו ביבולתיו :

(*) טעות, כי מלינו הרבה בח"פ, כמו אשר הקימותי (בראשית ט יז) אם לא הביאותיו (ש"מ ט) אם הביאותם (במדבר לז יז) אם הניפותי (איו בלא כא) ודומיהם הרבה וכלם מ"ע, ובזה יפה כתב החכם המפורסם ר"ח ז"ל בבאורו הבנת המקרא, שיש הבדל רב בין אותם שהם בח"פ ובין אותם שהם בח"ס, היינו שכל פעל עבר ודאי לעולם ההא שלו בח"ס, אכן כל פעל עבר תלוי (קוגינגקטיווס) הו הפעלים שהם משמשים על הווה בין שהוא הווה ומתמיד בין שהוא הווה לשעתו, לעולם הה"א שלו בח"פ, והקד רואה, כי כל הנזכרים פה בח"פ אין אחד בהם שפעלחו עברה ודאי, כי כלם תלויים הם, ובראית מלת אם לפנייהם שהיא מלת התנאי, ודומיהם הרבה, דוק ומשכת, וכן בהווה ליננו נכנס בכלל פעל עבר ודאי :

מחתי, נמה בג"ל לנדא

פרק כז

ב י נ ו נ י

פוקד

רבים	יחיד
פוקדום	פוקדו או פוקדהו
פוקדן	פוקדה
פוקדום	פוקדה (*)
פוקדן	פוקד
פוקדנו	פוקדי

אזהרות

מן הנרי יתהפך לשוא וקודם שוא אחר לסגול כמו שבאו פוקדום פוקדן
ובפתח בלוח גרונית ד"מ אוהבך, וכן בפועל מפקדה מפקדו :

מן בנ"ע ישאר הקמץ כמו בנמטרים בעבר ד"מ שמו וכו', בהפעיל מעירם
צירי המ"ס בשוא :

יו בנל"ה ה"ה והסגול יתחלפו בצירי ד"מ עישהו בוגהו :

יח פוקדה או פוקדת, אשר יבואו ע"מ פוקדה, להם יחוצרו הכנויים בלי
שנוי אחר ואשר המה ע"מ פוקדת סגול הא' יהפך לפתח והב' לשוא ד"מ
יועצתו וכו' :

פוקדים

רבים	יחיד
פוקדיהם	פוקדיו
פוקדיהן	פוקדיה
פוקדיכם	פוקדיה
פוקדיכן	פוקדיה
פוקדינו	פוקדי

אל

(*) ונמצא ג"כ אי"ק (שמות כב) בחירק כמ"ש המחבר לעיל פרק כ"ו סי' ח'

פרק כז

אזהרות

יג אל פוקדות יחזרו הכנויים כמו בזכרים ד"מ פוקדותיו בלי שנוי אחרי:
פעול, פקוד פקודו פקודה כמו בביטוי זה הפוך הקמץ לשוא:

סקור

פקוד

רבים	יחיד
פָּקְדִים	פָּקֵד או פָּקֵדוֹ
פָּקֶדֶן	פָּקֵדָה
פָּקְדָם	פָּקְדָה
פָּקְדָן	פָּקְדָה
פָּקְדָנוּ	פָּקְדָה

אזהרות

כ החולם כאשר אחת רואה יהפך לק"מ מפני שוא הבא אחריו, ואם הע"פ
אות גרונית באות גרונית יבא ה"ק וקמץ רחב בראשונ' ד"מ פְּתָרִי אֶהְבֶּם

כא יבואו הכנויים במקור כאלו בו הא' הנוספת והה"א ההיא או מההפך לתיו
ד"מ בקרבתם מן קרבה וכן השאר:

כב אם המקור בפתח ע"מ פקד מסבות אשר אמרנו בפועלים או השוא
יתחלף בחירק והפתח לשוא ד"מ פָּקַעַם ואם הפעל ההוא גרונית החירק
יהפך לפתח וכן ע"פ ההיא בשוא פתח ד"מ לפעמו:

כג בנפעל הצירי יהפך לשוא ד"מ הנבא, נמצא בהנבאו (וכריה יג) וכן בפיעל
ד"מ על צִדְקוֹ (איוז לכ נ) מן צִדֵּק:

כד בהפעיל יבואו הכנויים והחירק יעמוד לפנייהם ד"מ הקריבו:

כה בחסרי הפ"א גשת יהפך פנול הא' לחירק והשני לשוא ד"מ גשתו, ובחסרי
הקליות תת יעבור הצירי לחירק ד"מ תתִּי:

כו בנפ"י הכלל הוא כמו בחסרי הפ"א ד"מ שכתך:

בנל"א

(*) טעות, כי לא נמצא כן רק בלוי אבל לא בחקור, והמחבר, הציג פה בכנוי
הנקבה או פָּקְדָה, ואצל סקדי או פָּקְדָה, ואנכי השמעת, כי לא נמצא ג"כ:

כז כנל"א הכלל כמו בשלמים ד"מ קראי :

כח כנל"ה לעולם המקור הוא בתי"ו עם הכנויים ד"מ בכנוחכם (יהושע כו יו)
נגזר מן פגות כי כמו כן גם המקור בגזרה הוא :

כט וסוף סוף בגזרת הכפולים סוף החולם יהפך לקבוצ ודגש אחריו ד"מ
תמי תמים ובהפעיל הסב לרי יעבור לשוא פתח בזה הבנין והב'
לחירק ד"מ הסבם, ונמלא החלם בפתח ההא בסבת ה' הבאה אחריה :

ל נווי פקוד ישמור הדרך עלמו שאמרנו במקור אמנם בכנוי מים יבוא בלירי
לפניה ד"מ פתבם, כי הבא בפתח תחת חולם כאשר ראינו פקד ישמנה
בו הפתח לקמן ד"מ שמעני :

לא בפיעל הירי יתהפך לשוא כדרכו ד"מ שמחני מן שמתח וכן בחסרי הפ"א
תנס מן חן :

לב בנפ"י הלאים בפתח יתהפכו לקמן ד"מ דעהו מן דע, ובנ"ע בהפעיל
כמו שרמזנו במקיר בכפולים הקימני מן הקם, ונל"ה לא ישחנו כלל רק
ההא נעלמת נחי, ובכפולים פעם יעבור החולם לק"ח ופעם לקבוצ ד"מ מן
חן חניני מן חק חקה :

לג פקדי פקדו לא ישחנו כלל, ופקודנה יחובר בכנויים כמו פקדו, וכדי שלא
לבוא לידי שנוש טוב להוכר להשתמש מכנויים הנפרדים ושלא לחבר
למורכבים פעל הזה וחבריו, וכן בכל מקום אשר חשכס בו הדעת :

לד עתיד, אפקוד חפקוד יפקוד נפקוד דרך א' לארבעתם בהתחברם לכנויים
וניחן המשל בפקוד ודי לכלם :

יחיד	יפקדנה או יפקדו	רבים	יפקדום
	יפקדה או יפקדנה		יפקדון
	יפקדה		יפקדכם

פרק כו ב

יפקדון יפקדון
יפקדוני יפקדוני

אזהרות

לה תצמין בין יפקדונו ליחיד נסחר ליפקדונו לרבים מ"ב, כי הראשון בסגול
ודגש בנזן הכנוי והשני בצירי ובלי דגש :

לו חולס לפני כ' כס כן ישחנה לק"ח ולפני שאר הכנויים ישחנה לשוא חס
העתיד בפתח תחת חולס ישמור כללי הכנוי והמקור דומה לו :

לו בפועל הצירי והפך לשוא כדרכו תחבקי, ולפני ד' כס כן לסגול, ד"מ יזמרך.

לח לפעמים כנוי הנסחר יחיד יבוא שלם בו כדרך זה, יברגנהו יברגהו, בכ"ע
אוחיות איתן תבאנה בשוא ד"מ תשובני תלורני, בשרש מלא הקמץ ב'
ישאר בו ד"מ ימלאה, בגליה הסגול ילא לצירי ד"מ תראהו, ובכפולים החולס
או ישאר או ילא לקבוצ ד"מ מן יסובבני יסבני, ובהפעיל חירק במקום צירי
ד"מ מן יסב יסבני, לפעמים כנוי המדבר בעדו יהיה פתח קודם ל' ד"מ
יראני במקום יראני, תפקדי תפקדו תפקודנה יחוצרו כמו פקדי פקדו פקודנה

לח שמור ושמרת, כי כנויים המחזרים מורכבים לא יחוצרו בפעלים
העומדים והזהר לך, כי אם תמלאם במקרא בפועלים ההמה אינם
כנויים פעולים רק יורו כנוי אחר מהנפרדים ד"מ ילאוני כאלו אמר ילאו
ממני לא ילאו אותי כי לא יתכן, ומטעם הזה עצמו לא יבואו בצנינים פעולים
כמו פועל וחבריו, כי הפעולה אינה יולאה מהם והכנוי מורה שהפעולה
בא בו :

ב ועתה אשכילך בדרך אשר נתנו להכיר שרשי כל הפועלים, כי דבר
מאריך הוא :

להביר השרשים

פרק כ

א ארבע בחינות נתנו לנו מהמדקדק הגדול הרב בעל ערוגת הבושם
להכיר

להכיר שרשי הפעלים ובהם נעמוד, כי טובים הם להועיל לידיעתנו המבוקשת

ב בחינה הא' נכיר שרש הפעל בהצטמו העבר והעתיד פעל ההוא ד"מ נמצא
 ישוד אס תאמר ששרשו שוד בהיותו ע"מ ישוב תביט על העבר שהוא
 שידר שנמצא ושדרו (ירמיה לב) וחדע ששרשו מן הכפולים, וכך להיפך אס
 תביט אל העתיד לבדו תמצא ד"מ הוקס, אס תאמר ששרשו יקס כי כן תמצא
 הורד מן הגזרה ההיא ע"מ תביט אז אל העתיד פעל ההוא ותראהו אקוס
 ובירד הוא ארד א"כ אצו מגזרתו :

ג בחינה הב' היא בחינת הניקוד, כי מידעת שהפעל בעבר לנסחר מזה"ק
 מנ"ע הוא קמץ ד"מ ש"ב קס, כי הקמץ הוא ת"ג ויורה אחריו אות נחה
 והיא הו"ו והכפולים הם בפתח ד"מ סב תם, וכמו כן בעתיד הנפעל אס
 תמצא תגד בקמץ חדע שהוא מנל"ה כאשר יורהו קמץ הגימל ויגד כמיס
 משפט בפתח ששרשו גלל כי הפתח הראוי לבוא באות הבפל בא בגימל ודומה
 לו אבף ששרשו כפף :

ד בחינה הג' היא בחינת הדגש ד"מ קרוב הדבר לחשוב חיצות וקרון שהי
 מנ"ע כי היא ע"מ תדרום וכמו שזה שרשי רוס כן יהיה ותרון ששרשו רון
 אמנם כי תראה ברבים ירצו תרצו וכן בצווי רצו, יורה בצלצע כי השרש
 רנן מבעלי הכפל כי לא בא הדגש בצ"ע וכן יועיל הדגש להבחין בין חפ"י
 לכפ"י ד"מ אצוק בדגש אשר לא כן אשכ כאשר אמרנו כבר בצנוי הבנינים :

ה בחינה הד' היא בחינת הטעם הנקרא געיל והוא קו ישר תחת האות
 כאשר תראה, גס לו סגולה להבחין השרש, כי בצואו תחת יו"ד יורה
 יו"ד נחה נעלמת ד"מ כי לא ישנו, ראה שורה כי שרשו יסן ולא שנה
 כמו אחרי דברי לא ישנו כי איננו בו, וכן ויראו בני ישראל ששרשו ירא
 ויגידנו הגעיל ולא בא בתיבת ויראו בני האלהים כי שרשו ראה :

ו ארבעה המה מטיבי לבח המאמרים הנעימים הנ"ל ונעים פי השמרם
 בצטנך יכוני יחדיו על שפתיך :

ז ודע כי גם בשמות יש להם שרש וכן גזרו אומר כל המדקדקים חדשים גם
 ישנים ולאותיות שרשם תבאנה מחוברות מאותיות האמנותיו אשר יתנו לכל
 שם תבניתו ד"מ תרומה אותיות צ"ס הם אותיות השרש והת"ו והה"א הנה
 שמים

פרק כח

שמים מאותיות האמנתי"ו הנספחות להנה, וכן חבניות שרשו בנה ולחוי"ן הם מהאמנתי"ו והיוד היא חלוף הה"א כאשר יקרה לה בפועלי גזרה הזאת, והנה גזרות השם הנה הגזרות אשר שמנו בפועלים כמות זה כן מות זה, וכדי שחולל להבחין כל שם מאיזה גזרה הוא לא אמנע מליחן לך ארבע בחינות כאשר נחתי לך להכיר שרשי הפועלים לקוחים גם הנה מהמחבר הנ"ל :

א' בחינה הא' להבחין השם מאיזה גזרה הוא מהפועלים, וזה כאשר השמות נגזרים מהפועלים ד"מ תו"ע"ב הראה כי שרשה העצ כמו שתגזור כי תעבנו שרשו העב. וכן הוכחה תגזור כי שרשו יבא אחרי אשר תמלא הוכחת כי כן שרשו וכן בכל שם הנגזר מן הפעל כאשר תבחין מהבנתו :

ב' בחינה הב' היא בחינת הסמיכות אם אל הכנויים אם לזולתם, והמשל להבחין בין טלה לעדה ושינה ושיבה ולידה השוים במשקלם ומחלפיהם בשרשיהם, תחבר כנוי לכלם עלתו עדתו שנתו לדתו ש"יבתו, ובחון אותם שישתנה הנקוד באות א' שבהם מפני סמיכות הכנוי שהם עדתו שנתו עלתו חדע ששרשם שוה והם יעד יסן יעץ מגזרת נחי יוד, ואזה. שלא ישתנה שהם צידתו ש"יבתו והם מתחלפים מן הראשונים שרשם לוד שוב מנ"ע, וכן תבחין בין שרים דגים בניס מלך סמיכותם, כי שרים נאמר בסמיכות שר"י בלי השתנות אות הא' שהיא קמץ מורה אות הגחה והוא מנ"ע ושרשו שור, אך דגים בניס בסמיכות הם דגי בני שרשם דגה בנה מנל"ה ובהנה רבות :

י' הבחינה הג' היא בחינת הדגש כי בבוא דגש באות הב' בשם הם מבעלי הכפל ד"מ סל גן ברבים סלים גני"ט בדגש באותיות שניות ושרשם סלל גנן אבל דג אעפ"י שהוא במשקלם לא יבוא דגש בנימל בדגים להורות, תכרון ההא אשר תתעלם ושרשו דגה, וכל שמות הדגושים הם מהפועלים כמו סכה חפה גלות מים וכו', אבל חטה שרשו חנט והדגש יבוא לתכרון הנון והוא בא מן הארמי כי חטים מתרגם חנטין :

יא' הבחינה הד' היא בחינת ההכרת, והמשל בשם ארן כאשר נספק בשרש אם הוא ארר או אור או ארה או ארן, נאמר אם שרשו ארר כמו חלון ששרשו חלל וגו' הקמץ בשביל הרי"ש אשר לא תקבל דגש להורות אות הכפלו הנה זה לא ילדק, כי מלאנו ארון העדות שנשתנה נקודו מפני הסמיכות לא כן חלון תכזה, ואם תאמר ששרשו אור ובא ע"מ ששון ששרשו שוש שישתנה גם הוא בסמיכות כמו ששון לבי או שיהיה שרשו ארה ובא ע"מ גאון ששרשו גאה פי ישתנה גם הוא בסמיכות ומלא גאון גם אלה לא ילדקו מפני שהיה ראוי

ראוי לבוא אחר הרי"ש ויו"כמו שבאה בגאון וששון ונשאר ח"כ בהכרח ששרשו
ארץ כמ"ש המדקדקים כלם והנין שרשית בו לא נוספת כמו זכרון ומהו חק"ש
על השאר לעמוד על אחת שרשי השמות :

מן הטעמים

פרק א

א מספר הטעמים לפי רוב המדקדקים הם ל"א , ונחלקו לשלשה חלקים ,
היינו י"ט מהם נקראו מלכים כי כל אחד מהם הוא כמלך ישלוט לחלק
הדבר ולהעמידו שם , ונקראו לכן בשם טעמים מפסיקים , ושבעה נקראו
משרחים ובלתי מפסיקים ויבואו לפני המלכים לשפחם ולהמשיך הדבור בלי
הפסק , וחמשה נקראים בשם קולים ועבדים ונבחר שמישם :

המלכים הם

ב זרקא שר' פזר קרני פרה תרשא אזלא רביע שני גרישי
פסיק , לגרמיה , זקף גדול פשט זקף קטון טרחא אתנח
תביר שרשלת יתיב סוף פסוק

ואלה הם המשרתים

ג שופר ישר שופר הפוך ירח בן יזמו תרסא קדמא דרגא
מאריך , וקולים כמס , תרי חומרין מקף - געיא דגש רפה

ד קודם שנבוא לבאר הטעמים הנ"ל , חדע כי בבוא הטעם בנקוד אחרון
בחיבה אז הוא מלרע וקודם לו הוא מלעיל :

ה הירקא דרכו לבוא קודם שרי לעולם* ולפעמים יבואו שני זרקא זאח"ז
ד"מ ויה' הכה כל בכור** ואין כמו לעשות מלעיל ומלרע , כי אם כי
יבוא

(* ופ"ח נמצא לפני רביעי (ישעיה מה א)

** אין זה נקרא זאח"ז ממש , ויש שיבואו שני זרקאין רזופים ואין זה אח"כ
רביעי לפניהם

פרק א

יבוא בסוף התיבה חובל להיות מלעיל כמו שרם יסכבו, ואז התיבה נידונית מעמלה ולרדך להבין משקל ויגיד עליה תיבה אחרת כמוס הבאה בטעם א' כמו סרס היא ע"מ פער והיא מלעיל כי כן פער היא מלעיל, וכח הזרקא להעמיד הדבור לכן הוא מפסיק :

ו שר' דינו כורקא להפסיק אבל לא לעשות התיבה מלעיל או מלרע וגם עליו יגיד רעו ויבא לעולם אחר הזרקא :

פז' כמו להפסיק הדבור ועל הרוב יבוא אחריו תלשא ואחר התלשא קדמא ויבואו פורים רבים זאת"ו והוא מטעים היינו יבחין בין מלעיל ומלרע :

ז קרני פרה לעולם יבוא אחר ירח בן יומו והוא מפסיק ומטעים :

ח תרשא נקראת גם תלשא גדולה וזאת לעולם בראש התיבה ולכן אינה מטעמת ודינה כזרקא ושרי והיא מפסקת :

ט אורא יש מי שקורין אותו גרש או גריש ולפניו יבוא על הרוב הקדמאולפעמים יבואו הקדמא ואולא בתיבה אחת ד"מ והסירה' את לב האבן והוא מפסיק ומטעים :

י דביע כמו כח האולא וכן שני גרשין הלקראים ג"כ גרשיים :

יא פסק ולגרמיה יבואו שניהם על גורה אחת כאשר אחת רואה וההבדל שבין שניהם הוא זה, כי פסיק לא יבוא כ"א בין משרת למלך כמו בין דריא לתביר ובין שופר ישר לאתנח וכן לפזר ולגרמיה בא על הרוב בין שני שופרות שאחריהם רביע כמו ב' הנגי קורא, ואין לגרמים טעם כמו הפסק אלא סימן בעלמא שאותו המונח הקודם לו הוא לכדו (וזה משמעות לגרמיה) מלך על כל שאר המונחים או שופרות ישרים ולפעמים יבוא אחר שופר ישר א' שאחריו לגרמיה רביע בראש הפסוק כמו ליני, הדירה :

יב זקף גדול הוא מפסיק ומטעים :

יג פשט יש שקורים אותו קדמא ולקדמא קירין אולא, וההפרש שיש ביניהם הוא, כי הפשט לעולם יבוא בסוף תיבה על שפת אות אחרונה שבה והקדמא יבוא באמצע תיבה בראשיתה ואחריו יבוא הזקף קטן ועל"ז הוא מפסיק ומטעים, וזבוא שני פשטין בתיבה אחת אז היא מלעיל והאחת יבוא בראשית התיבה ובאמצעה והוא המטעים והשני יבוא לתוספות ההפסק :

יד וקף קמון הוא מפסיק גדול, ואולי כי זאת היא הסבה שפעמים רבות נראה בו שני הנקודות כמו באחנה וס"פ כאשר נבאר גם זה עפ"י המסרה :

מן מרחא הנקראת ג"כ טפחא אחריה יבוא אחת או סו"פ, ואם תבוא תיבה אחת או שתי בינה לאחנה יבוא אחריה מאריך או שופר ישר, וזינו לס"פ יבוא לעולם מאריך :

מן האתנה כחו גדול להפסיק ולהטעים ולפעמים יבואו רגלים האתנה וס"פ ד"מ שני השבע רקמצים, ולא יבואו בפסוק א' לעולם שני אתנה וכו' לשנות הנקודות כמו הסו"פ אשר מזה נדבר בפרק הבא בפני עלמו :

יו תביר יפסיק ויטעים ויבוא על הרוב אחר דרגא*) ויבוא גם בתיבה הראשונה בפסוק ותביר אחר תביר כמו ויבא וישב :

יח ששלת יבוא תמיד בפסק אחריו ועל הרוב בראש פסוק ויפסיק ויטעים

יט יתיב יעמיד הדבור ויטעים, וההפך שבינו לשופר הפוך, כי התיב לעולם יבוא לפני כל נקודות התיבה ועירא שהיא בת הברה א' ד"מ קוד ששן או מלה בת שתי הברות מלעיל ד"מ וראו את ארץ אשור, והשופר הפוך הנקרא ג"כ מהפך יבוא אחר הנקודות או בשאר התיבות ודרך שניהם לבוא לפני הפסק :

כ סוף פסוק, הוא המפסיק הגדול מכלם ומטעים ג"כ וישנה הנקודות בתיבות כמו אתנה כאשר בא בסמוך :

משנוי הנקודות מסבת אתנה וס"פ

פרק ב

א יפכו שני הטעמים הנ"ל בכ"מ הפהח לקמן בין בפעלים בין בשמות ; ד"מ

(*) היינו כשיש שני תנועות בין דרגא לתביר, או שוא נע ותנועה, או תנועה עם מתן ביניהם, או שיהיה פסיק ביניהם, ואם לא יקרה כענין הזה, או יבוא המרכא מקום הדרגא, כמו ואקח אתה. אלה מצרים ודומיהם

פרק ב ג

ד"מ שמים במקום שמים אמר במקום אמר, וכן יאונה זו"ק במקומות
לכד אשר נמסרו מבלי המסורה :

ב לפעמים יבוא פתח באס"ף כאשר יורו באצבע הג"ל ובפרט הפתח לא
ישחנה כאשר כבר נשחנה מסכתם או מסכה אחרת ד"מ וי"ף.
כי היה ראוי להיות וי"ף, ונשחנה מסכת סו"פ ולא יכול להעלות
שתי מדרגות מסגול שהיא פתח קטן לפתח גדול ומפתח לקמן, וכ"כ
הראש"ע בסוף חיי שרה על חובה הזאת הנאה בסו"פ וחכם רבקה
נערוסיה, ומטעם הזה עלמו נראה כל ויאמר בסו"פ בפתח יען מתחלה
הי' ויאמר והבן :

ג שמות הבאים ע"מ פג"ל סגול האי יתהפך לקמן באס"ף, ארץ ארץ, חסד
חסד וכן יאונה בתפארת כי שחנה תפארת ויולאים מן הכלל אשר נמסרו

ד הוא באס"ף יהפך לסגול ד"מ פרי פרי, דברך דברך, וכן כל כנויי
הגמלא זכר אהנם בפעלים בגופי הרבים ובנקבה נסחרת בעבר וגמלא
בעתיד לבשיבוא הוא בע"פ באס"ף יתהפך באות הנקודה אשר חנקד אות ההיא
ביחיד בזמן שהוא עלמו, אך בהוה, כי אם היה זה פתח חנקד בקמן,
והא לך המשלים, פקדו באס"ף יהיה פקדו, כי כן היחיד הוא פקד בפתח
חפלו יתהפך לחפצו, כי כן ביחיד היה חפץ בלירי, וכן יכלו יתהפך ריבולו
כי כן היחיד הוא יכול, וכן יאונה לנקבה יחידה פקדה חפלה יכלה כי ישחנה
פקדה חפצה יבורה, וכן בעתיד יפקדו תפקדו תפקדי, יהיו באס"ף
יפקדו תפקדו תפקודי, כי היחיד הוא יפקוד בחולם, ומן ישמעו תראה
ישמעו יען היחיד הוא ישמע בפתח כאשר אמרתי, וכן בלוי מן פקדו יבוא
פקודו, כי היחיד הוא פקוד ודי למבין :

ה עוד מאתנח וס"פ ויו החבור וההפוך בתיבה זעירא או משתי הברות מלעיל
תתהפך מנקודות הראויות לה לקמן ד"מ יקם ומתו :

משעמים המשרתים

פרק ג

א השופר אשר נקרא ג"כ הולך או מונח ישרת להנהיג ולהמשיך הדבור עד
המלך

פרק ג

עד המלך חוץ מאשר עמו לגרמיה כאשר אמרנו והוא יטעים :

ב שופר הפוך אינו מפסיק ויטעים ממלעיל למלרע , וכבר שמנו למט
ביחיד ההפך שיש ביניהם ונקרא ג"כ מהפך כאשר אמרנו :

ג ירח בן יומו , ישרת ג"כ לקרני פרה ויטעים :

ד תרמא הבא בסוף תיבה אינו מפסיק ואינו מטעים ובו תשמור דרכי
החלשא וזקא וסגול , נקרא ג"כ תלישא קטנה :

ה קדמא ישרת לג' מלכים לזקא לאזלא או גרש ולתביר ואינו מפסיק אך
יטעים :

ו דרגא אינו מפסיק והוא מטעים ישרת לתביר ורביע :

ז מאריך הנקרא ג"כ מרכא ישרת לאתגח וס"פ וימשיך הדבור עדיהם וגם
בו תבחין המלרע מהמלעיל , ועתה נדבר מן הקוליס אשר הם חמשה
כאשר רמזנו והיו לארבעה , כי הרפה לעת כזאת נשמע בכתובים כמיותר
כי הוא היפך הדגש הנקרא חזק ג"כ ומניעת הפכים אחת היא אך לנו זכרון
בכתיבת יד והוא כמו קו קטנה על רוחב האות כזה (5) ואמרו האחרונים
להעבירו מן הדפוס להתרחק מן המצובה ואות אשר איננה דגושה מסתמא
תהיה רפויה וזה נשמע משש אותיות הכפולות כאשר נאמר בדגש , ח"כ איפה
נשארו לנו לדעת ארבעה קוליס ודרכם :

ח תרי חוטרין ילוה אל הדרגא לשרת לטרחא ד"מ זיבא דו יין , ויטעים
התיבה כמו המשרתים ולכן אחרים שמוהו בהם :

ט המקף שמוש לרצק שתי תיבות יחד ויבא או בין שם למלה או בין שני
שמות או בין מלה לפעל או בין פעל למלה או בין פעל ושם , אמנם לא
יבוא בין פעל לפעל ויבוא מקף אחר מקף אחרי תיבות הברה אחת הנקודות
בזרי יתהפכו לסגול בשביל המקף ד"מ את בן רב ודוגמיהם יהפוך
בזווי מקור ועמיד החולם לק"ח ד"מ ישבאר עיר פסרילך נתן זרע , וכן
נמלא בשם שלש חלה יהפוך השורק לקבוצ ד"מ גאם ה' , תיבות הברה
א' והיא קמן רוצם במקף יתהפכו לפתח ד"מ יד ה' לא כנעם ים , דרך

המקף

יב

פרק ג ד

המקלעשות חיב' הקודמת לו, מלעיל ולא בזה עמו בחיבה היתה שום טעם
אם לא תהיה הקדמה ועל-צבא ואחריו ז"ק, אכן יתחבר לו קוץ הגעיה
אם לא יקדים מלה וזעירא או תיבת שתי הכרות ומלעיל :

מן הדגש

פרק ד

א כבר אמרנו כי הדגש הוא נקוד בחוך האות אבל כשכא חוך ה"א או נקרא
מפיק ולא דגש :

ב הדגש נחלק לדגש קל ודגש חזק, הקל הוא הדגש שבא באותיות בג"ד ל"כפ"ת
הבאות בראש תיבה כמו בראשית או אחר שוא נח, שלא באו דגשים
אלו להורות על דבר-אלא לעכב קריאת אותה האות ברפה, אמנם לפעמים
יבוא רפה לאחר שוא נח כמו ויַעֲזֹבֵנִי, וזה מפני שהיה ראוי להיות ויַעֲזֹבֵנִי
ונרחבה הקריאה מפני אות גרונית, והרפה הראוי לבוא אחר שוא נח לא זו
ממקומו, והחזק הוא יבא על ענינים שונים ויבוא גם באותיות ט"ס
סק"ן טו"ל"ס :

ג ואלו הם האופנים שבא הדגש"א על חסרון אות נון או תהיה נון השקש
כאשר ראינו בחסרים או למד או חסרון טון הכפעל, או נון מן, ב להורות
הבנינים פיעל ופעל, ג על חסרון אות הכפל בגזרת כפולים
ד אחר ה"א הידיעה, ה אחר ויו הספוך בעתיד, ו אחר תנועה קטנה להורות
הנח אשר יחסר ויבוא, לתפארת הקריאה ואחרים כאלה כי לאהבת
הקיצור השמטתים :

ד והנה אלה לך כללי בג"ד כפ"ת הרמזים בדבור כל בגד כפה דסמך ליהוא
רמא בד ממפיק ומפסיק ודמיק ואחי מרחיק וזהו ביאורו, ואותיות בג"ד
כפ"ת הבאים בראש תיבה לעולם הם דגושים אבל כשתבוא א' מאותיות יכו"א
בסוף תיבה הקודמת או אות בג"ד כפ"ת היא רפויה וזהו כל בג"ד כפ"ת דסמך

ליהו"א רפי אמנס מארבע סיבות יבטל זה הכלל. והראשונה הוא מפיק פי' כשהאות הסמוך לבג"ד כפ"ת היא ה' מפיק או אות בג"ד כפ"ת הוא דגושה ד"מ בצדה תשים וכן כשיקדמו ויו' או יו"ד מולאות במבטא ד"מ ידיו תביאנה, הוי כל למא, שפתי תפתח, ויואלים מן הכלל קו תהו, שלו קה, אדני במ

ה ב, מפסיק, אם יבוא בחיבה אשר סופה יהו"א טעם א' מן המפסיקים והמה המלכים אשר ראית, או יבוא הדגש בג"ד כפ"ת ד"מ גשון פרה :

ו ג דחיק פי' מלה זעירא שסופה ה"א ונקודה פתח או קמץ או סגול עם מקף אחריה ובגד כפת אחריו יודגש ד"מ מה-פֿרצת, וכן אם החיבה שסופה הא היא עם מקף ואחריו מלה זעירא מתחלפת עם בג"ד כפ"ת יבטל הרפה ד"מ תכסה-בה ובה שוה הכלל לאותיות ט"ם שק"ץ נוז"ם ד"מ אדכבה-נא

ז ד אחי מרחיק, פי' חיבה מלעיל וסופה ה"א גם כי תהא נעלמת בלתי שרשית ואחריה ג"כ חיבה מלעיל שראשה בג"ד כפ"ת או ט"ם שק"ץ נוז"ם בלופן שאין בין טעם החיבה הא' לשניה כ"א תנועה א' או יבוא בס הדגש ד"מ ועבריה באו. ארצה בנען ואם תהיה הה"א שרשית היא רפויה ד"מ ענה בי, ואם הוא אחר סגול עם כי תהיה שרשית יבטל הרפה ד"מ תעשה פלא

ח נדעת כי יש ג' מצטלים אחרים לרפה, א כשתבאנה בראש חיבה שתי אותיות בגד כפת ממואל א' והאחת נקודה בשוא כמו בהכבדי בפרעה, אבל כשאינם ממואל א' לא יבא הדגש ד"מ קרמו כפתים ויואל מן הכלל, אור נא בנבר, ב אם חלי החיבה דומה לחלי האחר בגד כפת הא' דגש ד"מ ושמתי בדבד, ג אחר שוא נח יבוא בו דגש ד"מ וירא בלק, וסמונה ילאו מן הכלל כי נדגשו מבלי מבטל הרפה, והמה, כי גאה גאה ב' פעמים עם ו גאלת, ידמו כאבן, מי כמכה שני, גדבריא דתבריא, סבכא פסנתרין, וחמה כחמת אלהין, וזה יספיק לבאר בענין זה, נשאר להורות הגעיה ודרכיו :

מן הגעיא

פרק ה

א הגעיא, הנקרא ג"כ מתג הוא קו דומה לסו"פ זכא להרחיב ולהגביר הקריאה, ומחלוקת גדולה בין המדקדקים אם כשכא בין קמץ לשוא יש לו כח להעמיד הקמץ ברחב כשאר הטעמים אם לא, זה אומר בכה וזה אומר בכה, וכבר נהגו הקוראים להשוות אותו לשאר הטעמים בזה וקוראים הקמץ ברחב, אמנם לריך לזהר כי במקום שחשונה משמעות התיבה בשביל הרחב אין להקפיד לגעיא ד"מ שמרה הוא לווי ונמצא שמרה אם נקרא שמרה בקמץ רחב אז תשונה משמעותו ויהיה נראה כעבר לנקבה נסחרת, בזה ובכיוולא בזה לריך לקראו בחטוף וחסא התיבה במשמעותה, אם חבוא קודם שוא אחר חירק אם תחלש יו"ד השרש בתיבה היא השוא ההוא יהיה נע ד"מ וי"א, ודומה לו כשיבוא קמץ הזה באות שואית תטה השוא לפתח ד"מ שמע"נא, אך לא לפתח גמור כאשר בזה טועים רבים מב"א והוכיח במישור בעל ח"ת אך קריאתו בסגול הנקרא פתח קטן ואין אלו בקיאים בזה לכן טוב לקרוא להוליאיו כמו שוא כי שוא ולא פתח הוא, אמנם בבואו לפני אות חשעריה בשוא נוטה השוא לקריאת חנוטת אות ההיא ד"מ ואבדת כמו קמץ דעו איפוא כמו שורק ולפני יו"ד בלתי נקודה חירק נוטה לקריאת חירק ד"מ ביד משה ויעקב :

אמר הנעיר המחבר מה נמלנו אחרי ישר הרב חרקוואלטי וז"ל אשר כתב בספרו, כי לקיים כללי הדקדוק לריך להבין שמונה ענינים בתיבה והם מ"ש פ"ז ג"ב ג"ע, היינו, משקל, שרש, פעל, זמן, גוף, זנין, גזרה, ענין, ושלא למנוע טוב מבעליו, אזכיר בשמו לכל מלמד כי בשמונה חקירות הללו יחקור את תלמידו אחרי לחמו מכללי הדקדוק עד אשר יראה כי סמוך לבו לא יראה כי עוד יכשל באבני השנגה היוצאה, ד"מ ישאל לו על תיבת ותרכבנה, ויזהר לו לנתח אותה לנחמה, והוא ישיב על ראשון ראשון, כי תרכבנה הוא ע"מ תשכבנה, והשרש הוא רכב, הפעל הוא עומד כי לא חוכל לומר מה רכב אמנם על מה רכב ולכן לא תאמר רכב את החמור אך רכב על החמור, הזמן הוא עתיד וכן תורה התי"ו שבראש תיבה והיו"ו פתח מהפכת אותה לעבר ולכן יבוא הדגש בת"ו, ובוא יבוא פתח בע"פ במקום

פרק ה

במקום חולם כי בן דרך פועלים העומדים, הגוף הוא נסתר לנקבות רבות והט"ן וה"א בסוף התיבה אחרי השרש תהיינה המורות את הדבר, הבנין הוא הקל, ויחן טעם לרבינו כי לא נמצא בתיבה הזאת לא אות מיותרת מהנאות להורות הבנין ולא דגש, מלבד המשקל אשר גם הוא יורנו, הגזרה היא מן השלמים, וסוף סוף הענין העמדת האדם על בעל חי וכן יעשה בתיבות אחרות, ובשמות כנויים ומלות ישאל על אשר יגיע אליהם ויפקדנו לבקרים ולרגעים יבחנונו בעת למדו במקרא בתיבות היותר זרות, ובטוים יהיה באלה כי זהו ההרגל היותר הגון והאמתי לקיים כל מאמרו אשר מסר להשכילו במלאכה הזאת ויאל מלפניו זריו ונשכר ותלמודו בידו :

ואתה עתה קורא נעים, קח נא מנחתו זאת הקטנה כאשר היא ותלילי מתלונות אשר תוכלנה לבוא עלי בשנותי את עשמי מסדר הקדמונים כי מימינם אני שתיי-והמה השקו הגן הזה ויואל פרח ויכ"ץ והוא מאתם יאל ורק יגעתי ומלאתי (כפי דעתי) אשר הניחו לי סדר חדש ויותר נקל כאשר קדמתי בהקדמתי הקטנה לספר הזה, ואל שדי יתן לך רחמים ויטיבך והרבך עם כל החכמים ותלמידי חכמים*) וכל מאן דעסקין באורייתא, ויראך מתורתו נפלאות כאשר בלבבך :

נאם הלייר שמחה קאלימאני המחבר המגיה

(*) אגב דאחי לידן מלות אלו אימא בהו מילתא, מה שחדשתי בבאורי טוב טעם על ההשבי בשרש תלמיד חכם, ז"ל ההשבי שם למה נקראו בלשון תלמיד, השיבו לי שתלמיד הוא סמוך באלו נאמר תלמיד של חכם, ואחרים אמרו לי שפירושו תלמיד הנעשה חכם, ולי נראה שקרה כו' וכן כל רב גדול וחכם לא רצה להקרא חכם אלא תלמיד חכם, דרך ענוה ושפלות רוח, עכ"ל, משמע מדבריו שאין הבדל בין הוראת חכם לתלמיד חכם, שתלמיד חכם ענינו חכם ממש רק שנקרא כן מלד ענוהו, ולא כן הוא, אבאר לך הענין הדק היעב בראיות ברורות, הן אמר שמלת ת"ח בגמ' בכמה מקומות שימשו בו על הכלל היינו חכמים ות"ח, כמו ת"ח מרבים שלום בעולם, ת"ח אין להם מנוחה ודומיהם, אבל בעיקר ההוראה החכם עדיף מת"ח, לכן בהרבה

מקומות

לוח מהשינין שבתנ"כ

הא דך לוח מכל שורש ש' שמאדית וש' ימנית

ה י מ נ י ת	ה ש מ א ל י ת
לשון מבטא	ארש לשון אירוסין
שאר הבנותיו	גרש תבואה כתוסה
לשון חירות	חפש חפוש וחקירה
שאר הבנותיו	חרש ל' הרש ול' מרגלים
חשיכה ואפלה	חשך לשון מניעה
שאר הבנותיו	כבש שם בהמה ידועה
לשון קריבה	נגש לשון לחץ
פחוי הרבה	נשא רוב הבנותיו
שאר הבנותיו	נשה ל' הלואה
שם עוף	נשר ל' מנירה
לשון עושק	עשק ל' ערעור וטרודה
לשון עושר	עשר ל' מעשר ומספר
גלגול וכסוי בעפר	פרש ל' התפשטות
שאר הבנותיו	פרש ל' שטח ופזור
עון ומרד	פשע ל' נטר ופסיעה
לשון קושי	קשה שם כלי
לשון אמת	קשט שם מטבע
שאר הבנותיו	שאור המחמץ
שאר הבנותיו	שבע לשון שובע
שאר הבנותיו	שבר מחשבה ותקוה

שגה

מקומות ורובו ככולו, כונתם במלת ח"ח רק על הת"ח ולא החכמים, איתא בקדושין מט ב האומר לאשה כו' ע"מ שאני תלמיד א"א כשמעין בן עזאי וכשמעון בן זומא, ע"מ שאני חכם א"א כו' כר"ע וחבריו, נמלא מוכח מזה שחכם גדול מת"ח, דהא בצרכות ס"ב א ד"ה תניא בן עזאי כו' א"ל ר"י ע"כ העזת פניך ברבך, א"כ בן עזאי היה תלמיד ר"ע (ואף דבב"ב קנח ב' איתא ב"ע תלמיד חבר דר"ע הוה, היינו לבסוף מ"ס ברש"י ד"ה תלמיד חבר, אבל כאן היה בתחלת ימיו ולהכי קרי ליה רבו), וע"כ בצכורות נח א' בפרש"י ג"כ כזה, והבא

בקדושין

לוח מהשינין שבתנ"ב

שנה גדול רבוי	שאר הכנותיו
שרר מענין שררה	שאר הכנותיו
שוב זקנה	שאר הכנותיו
שוח דבור וחפלה	שאר הכנותיו
שוט לשון נטיה	שאר הכנותיו
שום לשון הנחה	שם זרע אליו בלע"ז
שור ל' שררה ושם מדה	שאר הכנותיו
שוחה ל' שומה ע"פ המים	שאר הכנותיו
שחט עלור המשקים	שאר הכנותיו
שחק עץ עז	מין חולי
שחק ל' שמהה ושחוק	שאר הכנותיו
שבל הללחה והשכלה	שאר הכנותיו
שבר רוב הכנותיו	שכרון ומנחה
שלם שלמה וכבד	שאר הכנותיו
שמם שם עוף או חיה	שאר הכנותיו
שער רוב הכנותיו	שעור , טנוף , עיר , כניסה

שפה

בקדושין קורא הגמ' לר"ע חכם ולבן עוזאי תלמיד , ולפי הגי' בחוס' דקדושין שם ויותר מובאר בחוס' שבת (קי"ד א) ד"ה אפילו מ' דגירסאם כך בהגמ' דקדושין הלשון ת"ח , אלמא דחכם עדיף מת"ח , ועוד ראיה נכונה מברכו' מג ב גשה דברים גנאי לו לת"ח כו' ול"א חלל דלא קביע ליה עידיניה ופרש"י שם דלא קביע ליה עידיניה שלא קבע לו רבוי קביעות ללמדו כלילה ע"כ , הרי דמלת ת"ח מיירי ביש לו רבו וא"כ חכם עדיף , ואף דיש קצת לדחות זאת , דיוכל להיות שגם החכם יש לו רב וכמאחז"ל איזהו חכם הלומד מכל אדם , איכ יתכן כונתם פה במלת ת"ח על החכם ממש , אך דוחק לפרש כן , ובפרט מלשון רש"י שהבאתי שלא קבע כו' נראה דמיירי ברב דקביעות , וכן מוכח מאבל רבתי , חכם ות"ח מוליחין תחלה החכם , ועוד ראיה ברורה מירושלמי , כשם שקורעין על החכמים כך קורעין על הת"ח , ולפי הנראה תלמיד היינו שלא הגיע לסמיכה , וכמ"ש הרע"ב באבות דלכן נקראו בן עוזאי בן זומא שלא הגיעו לסמיכה וחכם היינו שהגיע לסמיכה , וכ"כ השליה דף ת"ח ב' דחכם עדיף מת"ח וע"ש החילוק ביניהם , וע' ג"כ חענית י' ב' ד"ה איזהו דמחלק בין תלמיד לתלמיד , נמלא נסתר פירש

התשנ"ב

ש"ן שמאלית נתן הסכל במרומים שרשו שכל, ולריך לזכר גד מאד בקריאתי, כי הפרש רב ביניהם וההפך הכונה וההבנה כאשר עיניך מחזיקה משרים בלות הנ"ל :

לוח המדות . לה' טוב להודות

מדות האמורות בחניכ כהיום הזה פליאה דעת הנגתן מרבים, וזלתי לאחד מעיר ושנים מחשבה, יען וביען גלינו מארצנו ונחרחקנו מעל אדמתנו ונחמטנו הלצבות, ואחה קורא נעים דע כי חז"ל קבלו שהסאה הנזכרת בחורם מחזקת 'קמ"ד ב"לים בינוניות- (פירושין כב) ורביעית הלוג בחללה י' אלצעות וד' חמישיות (פסחים קט) חזן לא ביארו משקלו שלא כל הדברים השוים בכמות שוים במשקל כאשר נבאר בע"ה, והגאונים ז"ל דקדקו במשקלי קלחן (רכ אלס עירובין פ"ה) והרמב"ם יגצ ומלא שהרביעית חביל מקמח חסה של מלרים י"ח דראמי, מחטים עלמס כ"א דראמי, מן היין ושמן כ"ו דראמי, מן המים דראמי, (בפירוש המשניות פאה פ"ח, חלה פ"ב) ריש עדיות, הקדמת מנחות ובספר משנה חורה הלכות עירובין פ"א הלכות בכורים פ"ו, והנה עפ"י הדברים האלה כערוך לוח מכל מדות המזכרות בעו"א אחת לאחת למטא חשבון הנלים שחביל, ואלצעות בחלל של הכלי, ושקל הקמח והמים מדראמי הידועים בכל מקום, ובכן חבין שיעור חלס ומקוה, וכל דבר שנמטה כל אחי בארצותם לגוייהם :

משורה	חשיעית הרביעית	ששית הביצה
חלל המדה	אלצע וחומס אלצע	
שקל קמח חטים	דראמי ב'	
שקל המים	דראמי ג'	

רביעית	סתם הוא רביעית לוג	ביצים א' וחמי
חלל המדה	אלצעות י' וארבע חמישיות	
שקל קמח חטים	דראמי י"ח	
שקל המים	דראמי כ"ו	

ל ו ג . הוא רובע הקב בינים ו'
חלל המדה אלכעות מ"ג וחומש
שקל קמח חטים דראמי ע"ב
שקל המים דראמי ק"ח

ק ב . הוא ששית הסאה בינים כ"ד
חלל המדה אלכעות קע"ג
שקל קמח חטים דראמי רפ"ה
שקל המים דראמי חל"ב

עומר או עשרון . הוא שבעה לוגין וחומש בינים מ"ג וחומש
חלל המדה אלכעות שי"א
שקל קמח חטים דראמי תק"ב
שקל המים דראמי תש"פ

ח' ין . הוא חצי סאה ג' קבין בינים ע"ב
חלל המדה אלכעות חקי"ח וחצי
שקל קמח חטים דראמי תתס"ו
שקל המים דראמי אלף ו' מאות

ס א ה . הוא שלשית איפה בינים קמ"ד
חלל המדה אלכעות אלף ושליש וששה
שקל קמח חטים דראמי אלף תש"ג
שקל המים דראמי ב' אלפים חיר

איפה או בת . הוא ג' סאין בינים חל"ב
חלל המדה אלכעות ג' אלפים וק'
שקל קמח חטים דראמי ה' אלפים וב' מאות
שקל המים דראמי ז' אלפים ות"ח

ל ת ד . הוא ט"ו סאים בינים ב' אלפים וק"ס
חלל המדה אלכעות ט"ו אלפים ותק"נב
שקל קמח חטים דראמי כ"ז אלפים
שקל המים דראמי ל"ט אלפים

בור או חומר הוא שלשים סאה . . . בינים ד' אלפים ושי"ז
 חלל המדה . . . אלבעות ל"א אלפים וק"ד
 שקל קמח חטים . . . דר אחי ג"ב אלפים
 שקל המים . . . דר אחי ע"ח אלפים

אצבע שמשערין בו חלל מדות הנ"ל הוא בזה הכתוב בתורה הנקרא
 מחז"ל גודל והוא אלבע הקרוב לזרוע רביע טפח, טפח ד'
 אלבעות הנ"ל ששית אמה :

אמה בינונית ששה טפחים, כי נמלאת אמה יותר קטנה בת חמשה
 טפחים וצ"ב המק היו שתי אמות יותר גדולות, א' של כ"ד אלבעות
 וחצי, וא' של כ"ה אלבעות (כלים פ"ו) נומד, אמת הזרוע, זרת חצי אמה :

רצדק יחדו שיפור הבליים עם האלבעות מהמדות הנ"ל וכן שיפור מקוה
 אמה על אמה ברום שלש אמות המחזיק ארבעים סאה כמו שקבלו
 חז"ל, לריק לומר כי אמה בת ששה טפחים גודלת שלשה רביעי אמה של אמה
 מויניליא בקירוב, אומס המקוה נמדד באמות שוחקות לחומר, וידויק מאז"ל
 גופו של אדם ג' אמות בלי הראש כמו שהכרימו בעלי המוספת (פירושין מח),
 ססחים קט, יומא לא, חגיגה יא,

יידעת כי אח"כ הוסיפו על הסאה, כדחתן החודה היתה צאה ה' סאין
 ירושלמיות, שהן שש מדבריות (מנחות פ"ו) ועוד תניא סאה ירושלמית
 יתירה על מדברית שחזת ושל לפורית יתירה על של ירושלמית שחזת, ובימי
 רבינו הקדוש הסאה היתה מחזקת רי"ז בינים (עירובין ע"ג) וכמו כן הגדילו הקב
 (עדיות פ"א), ועם כל זה מדות הנזכרות במשנה סתם וצ"ס הן הנה מדבריות
 קודם שנחגדלו חוץ מהא דחתן חמשת רבעים חייבין בחלה (חלה פ"ב) וכן פירש
 שם הרמב"ם ובפאה פ"ח :

דראמה הנ"ל משקלה ס"ד שיערות גראני בלע"ז, ע' אהיע ס"י ס"ו
 וטו"ד ס"י רל"ה וס"י ט"ה, ואם הרב רבינו עובדיה כתב ריש
 עדיות שזמנו היתה ס"א שיערות אולי אח"כ הקלו משקלה כמו שהקלו אותה
 עוד במקומות אחרים :

משורה חשיעית רביעית הלוג כנ"ל שהוא חלק א' מן ל"ז בלוג כדגרסין
 (נחרא פ"ה) רביעית הלוג הל"מ :

זכור ושומר את אשר כתבנו לעיל בשם הרמב"ם שהחטים כבדים מקמח חטים חלק א' בששה ושהיין והשמן יותר קלים מהמים חלק א' בכ"ו וכן הדבש, ושאר האוכלים ומשקים אינם שווים במשקל :

ודע כי המיסא הקמח הנזכרים בלוח המדות הנ"ל הם קמח ומימי מזרים אשר מהם שיעור הרמב"ם ז"ל המשקלים הנ"ל, ואם נכספה וגם כלתה נפשך קורא נעים לידע משקל המדות הנ"ל לשקל ויגזיף, ידוע הדע כי שנים עשר דראמה א' אונקיייה לשקל של ויגזיף נחלף רביעית מים שנים אונקיייה ורביע עומר קמח חטים מ"ג אונקיי' וחומש, סאה קמח י"ב ליטרין סאה חטין י"ד ליטרין, איפה קמח ל"ו ליטרין, חבצה חטין מ"ב ליטרין, כור קמח ש"ס ליטרין, כור חטין ת"כ ליטרין, ומאלו חבין שאר המדות, אך השמר לך ושומר נפשך מאד שלא לשער מדת מקוה, חלה, ורביעית, כ"א למנין הבצים ואצבעות הנ"ל כי אין לעשות שיעור המדות הלרבות לזכר מזה במשקל, שלא כל מיני הקמח משקלים שוה בכל מקום חט"פי שהוא ממין א' וכן המים והיין כמ"ש הרמב"ם בפ' משניות (חלה פ"ג פ"ט) הגם כי רבו מהרבה הראויות לחזק כדאי מולק הדברים הנאמרים בשמטנו מלהזכירם לעת כזאת, כי אין זה מקום להאריך :

לוח המטבעות

גרה	היא מטע לחז"ל	קראטי ד'
בקע	עשר מעין חצי שקל	קראטי מ'
שקל	עשרים מעין	קראטי פ'
דרבמון	או אדרכון מטבע זהב גני שקלים	

מנה של חול כ"ה שקלים מאה דינרין ומנה של קדש כפול חמשים שקלים וחז"ל קראו ג"כ למשקל מאה דינרין מנה כדחתן קב ברובדות או מנה דבילה פיה פ"ה :

כבר ששים מנה ושל קדש ששים מנה של קדש, שהם ק"ב מנה של חול, שלשה אלפים שקלים של עשרים מעין כל אחד, שהם אלף תרס אונקיי' ושני שלשית אונקיי' בסף נקי לשקל בסף של ויגזיף :

אמר המחבר הפעם אודה ה' כצדקו הנעים , אשר
טהחל ועד כלה עארני , אין כפי מלה
להודות לו על רוב טובותיו , כן יגמור ה' בעדי , ויהי אלהים
עמדי , בימים הבאים לקראתי לשלום בדרך טוב ינחני
ובמעגלי התודה והחכמה ידריכני אל יעובני ואל ימשני , אמן
